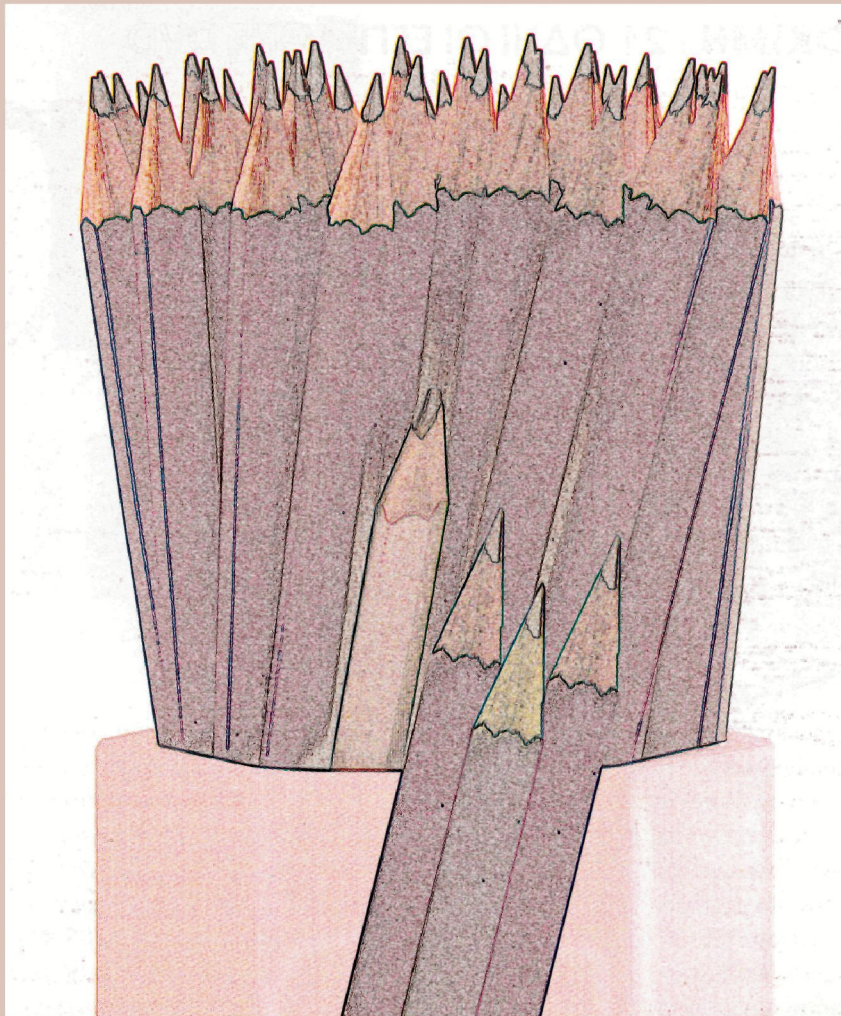


ΠΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

ΕΝΟΤΗΤΑ Ο ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ-ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ

Ο αναγνώστης ενός λογοτεχνικού κειμένου προσπερνά, σταματά, εστιάζει, ερμηνεύει, παρερμηνεύει, υπερερμηνεύει, παρεξηγεί, υπονομεύει σημεία του κειμένου, προβάλλει σε αυτά τις δικές του ανάγκες, ακόμη και τους δικούς του φόβους. Απορρίπτει και αποδέχεται, βρίσκεται σε μια συναλλαγή με το κείμενο. Ο αναγνώστης ξαναγράφει το κείμενο καθώς το διαβάζει και μιλά γι' αυτό, καθώς ανακαλύπτει και ερμηνεύει τα ίχνη που αφήνουν τα αφηγηματικά πρόσωπα στο χώρο και στο χρόνο της αφήγησης.



Διάρκεια
Προγράμματος
40 ώρες

ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

Διάρκεια
Ενότητας
8-10 ώρες

ΛΕΩΝ ΤΟΛΣΤΟΪ, «Ο ΑΛΙΟΣΑ ΤΟ ΤΣΟΥΚΑΛΙ»**Α΄ ΦΑΣΗ: ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΟΥ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΟΣ**

Το κείμενο δεν έχει ολοκληρωθεί. Για να κάνεις μια πρόβλεψη για την εξέλιξη της ιστορίας, πρέπει να επεξεργαστείς το απόσπασμα που σου δίνεται.

ΞΕΚΛΕΙΔΩΝΟΝΤΑΣ ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ**Δραστηριότητες**

Να σχολιάσετε τον τίτλο του κειμένου.

- Μπορείτε να τον συσχετίσετε με ανάλογους τίτλους;
- Σε τι είδους κείμενα που έχετε ακούσει (προφορική αφήγηση) ή διαβάσει (γραπτή αφήγηση) παραπέμπει ο τίτλος αυτός;

Να υπογραμμίσετε φράσεις ταυτόσημες ή συνώνυμες με τον τίτλο στο κύριο σώμα του λογοτεχνικού κειμένου. Στην έρευνά σας να εντοπίσετε λέξεις και φράσεις που επεξηγούν το ετερόνυμο (παρατσούκλι) του Αλιόσα.

Η δομή – Εξωτερική οργάνωση του κειμένου

Να επιλέξετε ένα κριτήριο σύμφωνα με το οποίο θα διακρίνετε τις θεματικές ενότητες.

- Ποια είναι η σχέση ανάμεσα στις θεματικές ενότητες που διακρίνατε; (σχέσεις αντίθεσης, σχέσεις συμπληρωματικές κ.ά.).

Ο αφηγητής

Ο συγγραφέας είναι ένα πρόσωπο πραγματικό που δημιουργεί τον αφηγητή, ένα πρόσωπο πλασματικό, για να αφηγηθεί την ιστορία του.

Δραστηριότητες

- Σε ποιο πρόσωπο αφηγείται την ιστορία ο αφηγητής;
- Εμπλέκεται ο αφηγητής στην ιστορία; Είναι μάρτυρας των γεγονότων;
- Τι γνωρίζει ο αφηγητής, τι γνωρίζουν τα αφηγηματικά πρόσωπα και τι γνωρίζει ο αναγνώστης;

Να διακρίνετε τα διαλογικά μέρη στο απόσπασμα.

- Υπάρχουν σημεία που απηχούν τις σκέψεις-φωνές των ηρώων μέσα από την κυρίως αφήγηση;

Τα αφηγηματικά πρόσωπα και οι αλλαγές της κατάστασής τους Δραστηριότητες

Να διακρίνετε τα αφηγηματικά πρόσωπα σε πρωταγωνιστικά και δευτεραγωνιστικά.

Να εντοπίσετε την αρχική κατάσταση του πρωταγωνιστικού προσώπου στην αφήγηση.

- Ποιος είναι ο τρόπος που τον αντιμετωπίζει το περιβάλλον του (οικογενειακό και κοινωνικό);
- Πώς συμπεριφέρεται ο ίδιος στο περιβάλλον όπου ζει και εργάζεται;

Να σημειώσετε αλλαγές που παρατηρείτε στην αφήγηση τόσο ως προς την αντιμετώπιση του κεντρικού αφηγηματικού προσώπου από τους άλλους όσο και ως προς τις δικές του αντιδράσεις.

Να διακρίνετε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τις αντιδράσεις κάθε αφηγηματικού προσώπου σύμφωνα με:

- α) το φύλο του,
- β) τη γλώσσα που μιλά,
- γ) την εμφάνιση,
- δ) την επαγγελματική δραστηριότητα.

- Τι είδους σχέσεις αναπτύσσονται ανάμεσα στα αφηγηματικά πρόσωπα;

Ο αφηγηματικός χρόνος

Δραστηριότητα

Να εντοπίσετε τη λειτουργία των ρηματικών χρόνων, κυρίως του παρατατικού και του αόριστου.

- Σε ποια σημεία του κειμένου νομίζετε ότι η αφήγηση επιβραδύνεται;
- Μπορείτε να διακρίνετε τη λειτουργία του χρόνου όταν έχουμε αφήγηση γεγονότων από την αντίστοιχη λειτουργία όταν έχουμε αφήγηση σκέψεων;

Β΄ ΦΑΣΗ: Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΗΣ ΑΦΗΓΗΣΗΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ

Οι όποιες αντιδράσεις μας κατά τη διάρκεια της αναγνωστικής πράξης επηρεάζονται εν πολλοίς από το τι «δικό μας» προβάλλουμε σε ένα λογοτεχνικό κείμενο. Αυτό το «δικό μας» είναι προϊόν της σχέσης που αναπτύσσεται ανάμεσα στο οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον, του ρόλου που έχουμε κληθεί να διαδραματίσουμε στην προσωπική και κοινωνική ζωή, των κυρίαρχων αντιλήψεων στην κοινωνία που ζούμε και δρούμε.

Η ταυτότητα του αναγνώστη

Συζητήστε στην ομάδα σας τη γνώμη σας για την εξέλιξη της αφήγησης και τα αφηγηματικά πρόσωπα. Τι σας κίνησε το ενδιαφέρον; Τι σας δημιούργησε ανία; Τι σας ενόχλησε; **Να αιτιολογήσετε** την άποψή σας με αποσπάσματα του κειμένου.

Κατά τη διάρκεια της συζήτησης **σημειώστε** τις αντιδράσεις-απαντήσεις των μελών της ομάδας σας σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα.

ΦΥΛΟ / ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ / ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	ΘΕΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ	ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ

Δραστηριότητα

Συζητήστε στην ομάδα σας ποια προβλέπετε ότι θα είναι η εξέλιξη. Τεκμηριώστε την εκδοχή σας εντοπίζοντας εκείνα τα σημεία της αφήγησης που υποστηρίζουν την εκδοχή της συνέχειας που δίνετε.

Για να οργανώσετε καλύτερα τη δική σας εκδοχή για την εξέλιξη της ιστορίας, θα σας διευκολύνει ο παρακάτω πίνακας.

ΤΟ ΠΛΑΝΟ ΜΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ	
Χαρακτήρες	Περιγραφή των χαρακτήρων
α)	
β)	
Πότε:	
Πού:	
Πλοκή: Διαδοχή των γεγονότων – Πρόβλημα	
α)	
β)	
γ)	
Επίλυση του προβλήματος – Προβληματισμοί	
Οριστική κατάληξη – Πρόβλεψη	

Μπορείτε σε συνεργασία με την ομάδα σας ή και μόνος/-η σας **να γράψετε** την εξέλιξη της ιστορίας αυτής.

Μπορείς **να γράψεις** την εξέλιξη:

- με μορφή μιας περίληψης,
- με τη μορφή σκηνών-διαλόγων ανάμεσα στα αφηγηματικά πρόσωπα, που θα τις συνδέουν σύντομα περιληπτικά σχόλιά σας,
- με τη μορφή κυρίως αφήγησης, δίχως διαλόγους.

Γ΄ ΦΑΣΗ: ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΣΤΟ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

Δραστηριότητες

Διαβάστε τώρα τη συνέχεια του διηγήματος του Λ. Τολστόι.

Συγκρίνετε τη δική σας εξέλιξη στην αφήγηση με εκείνη που επιλέγει ο συγγραφέας:

- Ποια σημεία της αφήγησης αξιοποιήσατε στη συνέχεια που δώσατε;
- Πώς τα ερμηνεύσατε, ώστε να δώσατε τη συνέχεια που δώσατε;
- Η ερμηνεία σας σχετιζόταν με δικές σας, οικείες, στάσεις και συμπεριφορές ή με τη στάση και τη συμπεριφορά του πρωταγωνιστικού αφηγηματικού προσώπου;
- Πώς κρίνετε την επιλογή έκβασης της ιστορίας από τον συγγραφέα;
- Ποια είναι η ερμηνεία σας για την επιλογή του;
- Η παθητικότητα του Αλιόσα έχει την ίδια σημασία στο τέλος του διηγήματος με εκείνη της αρχής;

Μελετήστε τώρα ένα σχόλιο που έχει γραφτεί για το διήγημα. Συμφωνείτε με τις παρατηρήσεις του σχολίου;

Δ΄ ΦΑΣΗ: ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΣΤΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ

Δραστηριότητες

Μπορείτε τώρα **να βελτιώσετε** τη δική σας εκδοχή ή την εκδοχή της ομάδας σου. Ποιες αλλαγές θα κάνατε και γιατί;

- Πώς θα αντιλαμβάνονταν την εξέλιξη της ιστορίας τα άλλα αφηγηματικά πρόσωπα, εάν έπρεπε να την αφηγηθούν αυτά στον αναγνώστη; **Συμπληρώστε** τον παρακάτω πίνακα.

Η ΠΙΘΑΝΟΛΟΓΟΥΜΕΝΗ ΕΚΔΟΧΗ ΤΩΝ ΗΡΩΩΝ

Ο πατέρας του Αλιόσα:

Η γυναίκα του εμπόρου:

Η Ουστιούσα:

- Η ανάγνωση του διηγήματος σας έφερε στο νου λογοτεχνικά έργα (δημοτικά τραγούδια, διηγήματα, ποιήματα) ή και έργα διαφορετικών μορφών καλλιτεχνικής έκφρασης (εικαστικές τέχνες, κινηματογράφος, μουσική σύνθεση, τραγούδι/στιχουργική); Εάν ναι, **οργανώστε** την παρουσίασή τους στην τάξη και **συζητήστε** γι' αυτά στην ομάδα σας.



ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ




ΠΑΙΔΕΙΑ ΜΠΡΟΣΤΑ
2^ο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Εκπαίδευσης και Αρχικής
Επαγγελματικής Κατάρτισης



Το παρόν έργο εντάσσεται στο ΕΠΕΑΕΚ 2 του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων,
Μέτρο 1.1 Ενέργεια 1.1.2 και συγχρηματοδοτείται από το ΕΚΤ κατά 75%

Επιστημονικός Σχεδιασμός Ελένη Καραντζόλα • Σύνταξη Ενότητας Βαγγέλης Ιντζίδης
Συντονισμός Ύλης Ειρήνη Βοκοποπούλου • Καλλιτεχνικός Σχεδιασμός Βουβούλα Σκούρα & Δημήτρης Χαλκιάπουλος

B3

Λέων Τολστόι

Ο ΑΛΙΟΣΑ ΤΟ ΤΣΟΥΚΑΛΙ

Ο ΑΛΙΟΣΑ ήταν ο μικρότερος αδερφός. Τον φώναζαν Τσουκάλι γιατί η μάνα του τον έστειλε κάποτε να πάει ένα τσουκάλι γάλα στη γυναίκα του διάκου κι αυτός σκόνταψε κι έσπασε το τσουκάλι. Η μάνα του τον έδειρε και τα παιδιά άρχισαν να τον πειράζουν «Τσουκάλι». Του 'μεινε από τότε το παρατσούκλι «ο Αλιόσα το Τσουκάλι».

Ο Αλιόσα ήταν αχαμνός, ξερακιανός, αυτιάς, τ' αυτιά του πετούσαν σαν φτερούγες κι η μύτη του ήταν μεγάλη. Τα παιδιά τον κορόιδευαν: «Του Αλιόσα η μύτη ξεχωρίζει σαν την καλαμιά στον κάμπο». Το χωριό είχε σχολείο, όμως ο Αλιόσα δεν έπαιρνε τα γράμματα και δεν είχε και χρόνο για μαθήματα. Ο μεγάλος του αδερφός έμενε και δούλευε σ' έναν έμπορο στην πόλη κι ο Αλιόσα από πολύ μικρός άρχισε να βοηθά τον πατέρα του. Ήταν έξι χρονών και με την αδερφούλα του έβγαζε στη βοσκή τα πρόβατα και την αγελάδα κι ήταν ακόμη αγοράκι όταν άρχισε να φυλάγει τ' άλογα μέρα και νύχτα. Από δώδεκα χρονών όργωνε και κουβαλούσε πράγματα με το κάρο. Δεν ήταν δυνατός, ήταν όμως επιδέξιος. Πάντα ήταν εύθυμος. Τα παιδιά γελούσαν μαζί του κι αυτός πότε γελούσε πότε σώπαινε. Όταν ο πατέρας του τον μάλωνε, αυτός σώπαινε κι άκουγε. Κι όταν τελείωνε το μάλωμα, καμογελούσε και ξανάπανε τη δουλειά που 'χε μόλις αφήσει.

Ο Αλιόσα ήταν δεκαεννέα χρονών όταν πήραν στρατιώτη τον αδερφό του. Κι ο πατέρας του τον έβαλε να δουλέψει στη θέση του αδερφού του, εργάτης στον έμπορο. Δώσαν στον Αλιόσα τις παλιές μπότες του αδερφού του, το καπέλο και το πανωφόρι του πατέρα και τον πήγαν στην πόλη. Ο Αλιόσα δε μπορούσε να μη χαίρεται με τα ρούχα αυτά μα ο έμπορος δυσαρεστήθηκε από την εμφάνιση του Αλιόσα.

– Νόμισα πως θα μου 'στελνες κανονικό άνθρωπο στη θέση του Συμεών, είπε ο έμπορος κοιτάζοντας τον Αλιόσα από πάνω ως κάτω – κι εσύ μου φέρνεις εδώ ένα μυξιάρικο. Τι μπορεί να κάνει τούτος εδώ;

– Τα πάντα μπορεί. Και να ζεύει και να τρέχει εδώ κι εκεί και δουλεύει σα σκυλί μόνο στην όψη μοιάζει με καλάμι, στην πραγματικότητα είναι όλος νεύρο.

– Μου φαίνεται πως αυτό θα το δω μόνος μου.

– Και το σπουδαίο είναι πως δεν αντιμιλάει. Δουλεύει με ζήλο.

– Τι να σε κάνω... Άφησέ τον.

Κι ο Αλιόσα άρχισε να μένει στον έμπορο. Η οικογένεια του εμπόρου δεν ήταν μεγάλη: η νοικοκυρά, η γριά μάνα του, ο μεγάλος γιος, παντρεμένος, με στοιχειώδη μόρφωση, ήταν στη δουλειά μαζί με τον πατέρα του, κι ο άλλος γιος, μορ-

φωμένος, τελείωσε το Γυμνάσιο και πήγε στο Πανεπιστήμιο μα τον έδιωξαν από κει και καθόταν στο σπίτι κι ακόμα ήταν κι η κόρη, κοπελίτσα του Γυμνασίου.

Στην αρχή ο Αλιόσα δεν τους άρεσε. Παραίταν χωριάτης: και άσχημα ντυμένος και τρόπους δεν είχε: μιλούσε σ' όλους στον ενικό. Μα σύντομα τον συνήθισαν. Τους υπηρετούσε καλύτερα κι απ' τον αδερφό του, δεν αντιμιλούσε ποτέ, τον έστελναν σ' όλες τις δουλειές και τα 'κανε όλα πρόθυμα και γρήγορα χωρίς να σταματά από τη μια δουλειά στην άλλη. Κι όπως στο σπίτι του, έτσι και στου εμπορίου, όλες οι δουλειές είχαν πέσει στον Αλιόσα. Όσο πιο πολλά έκανε τόσο περισσότερα του φόρτωναν. Η νοικοκυρά, η μάνα του αφεντικού, η κόρη του αφεντικού, ο γιος του αφεντικού, ο επιστάτης, η μαγείρισσα τον έστελναν μια εδώ και μια εκεί και τον έβαζαν να κάνει μια το ένα μια το άλλο. Άκουγες μόνο: «Τρέχα αδερφέ» ή «Αλιόσα, κανόνισε αυτό. – Τι έγινε, Αλιόσα, ξέχασες μήπως; Κοίτα μην ξεχάσεις, Αλιόσα». Κι ο Αλιόσα όλο έτρεχε, κανόνιζε, κοίταζε και δεν ξεχνούσε, κι όλα τα προλάβαινε κι όλο χαμογελούσε.

Τις μπότες του αδερφού του γρήγορα τις χάλασε και το αφεντικό τού τα 'ψαλε που γυρνούσε με τρύπες μπότες και τα δάκτυλα έξω και τον πήγε στο παζάρι και τον έβαλε ν' αγοράσει καινούριες μπότες. Οι μπότες ήταν καινούριες κι ο Αλιόσα τις καιρόταν, όμως τα πόδια του ήταν τα παλιά και το βράδυ τον πονούσαν απ' το τρέξιμο και θύμωνε με τις μπότες. Ο Αλιόσα φοβόταν μήπως ο πατέρας του θύμωνε όταν έρθει να πάρει τα λεφτά επειδή ο έμπορος έκοψε απ' το μισθό του για να πληρώσει τις μπότες.

Το χειμώνα ο Αλιόσα σπκωνόταν προτού φέξει, έκοβε τα κούτσουρα, μετά σκούπιζε την αυλή, τάιζε την αγελάδα, τα άλογα, τα πότιζε. Μετά άναβε τη φωτιά, καθάριζε τις μπότες, τα ρούχα των αφεντικών, άναβε τα σαμοβάρια, τα καθάριζε, μετά τον φώναζε ο επιστάτης για να βγάλει το εμπόρευμα είτε η μαγείρισσα τον έβαζε να ζυμώσει ή να πλύνει τις κατσαρόλες. Μετά τον έστελναν στην πόλη για να πάει ένα σημείωμα σε κάποιον ή για να πάει την κόρη του αφεντικού στο Γυμνάσιο ή για ν' αγοράσει καντηλόλαδο για τη γριά. «Πού χάνεσαι, ανάθεμά σε», του 'λεγαν πότε ο ένας πότε ο άλλος. «Γιατί να πάτε οι ίδιοι. Θα τρέξει ο Αλιόσα. Αλιόσκα! Ε, Αλιόσκα!» και ο Αλιόσα έτρεχε.

Έτρωγε πρωινό στο πόδι και σπάνια προλάβαινε να δειπνήσει με τους άλλους. Η μαγείρισσα τον έβριζε που έτρεχε παντού, όμως τον λυπόταν κίολας και του άφηνε ζεστό φαγητό το μεσημέρι και το βράδυ. Ιδιαίτερα πολλή δουλειά έπεφτε κοντά στις γιορτές και μέσα στις γιορτές. Ο Αλιόσα καιρόταν με τις γιορτές πολύ γιατί του δίναν χαρτζιλίκι, αν και λίγο –είχε μαζέψει 60 καπίκια–, όμως παρ' όλα αυτά ήταν τα δικά του χρήματα και μπορούσε να τα ξοδέψει όπως ήθελε. Το μισθό του δεν τον έβλεπε στα μάτια του. Ο πατέρας ερχόταν, έπαιρνε απ' τον έμπορο τα χρήματα και μόνο γκρίνιαζε στον Αλιόσα για το πόσο γρήγορα κα-

λά τις μπότες του. Όταν μάζεψε δυο ρούβλια από τα λεφτά αυτά του καρτζιλικιού αγόρασε, όπως τον είχε συμβουλέψει η μαγείρισσα, μια κόκκινη πλεκτή ζακέτα κι όταν τη φόρεσε δεν μπορούσε να πάψει να χαμογελά από ικανοποίηση.

Ο Αλιόσα μιλούσε λίγο και πάντα κοφτά και απότομα κι όταν του 'διναν εντολή να κάνει κάτι, ή τον ρωτούσαν αν μπορεί να κάνει το ένα ή το άλλο, τότε πάντα και χωρίς κανένα δισταγμό έλεγε: – «Όλα μπορούν να γίνουν» –. Και τα έκανε στη στιγμή.

Προσευχές δεν ήξερε καθόλου. Αυτές που του 'χε διδάξει η μάνα του τις είχε όλες ξεκάσει μα παρ' όλα αυτά προσευχόταν πρωί βράδυ, προσευχόταν με τα χέρια, έκανε το σταυρό του.

Έτσι έζησε ο Αλιόσα ενάμιση χρόνο και ξαφνικά, το δεύτερο μισό του δεύτερου χρόνου, του συνέβη το πιο ασυνήθιστο γεγονός της ζωής του. Το γεγονός συνίσταται στο ότι με μεγάλη του έκπληξη έμαθε ότι εκτός από τις σχέσεις που προκύπτουν μεταξύ των ανθρώπων λόγω ανάγκης υπάρχουν και άλλες σχέσεις, εντελώς ιδιαίτερες: που δε χρειάζεται να καθαρίσεις τις μπότες κάποιου ή να κουβαλήσεις δέματα ή να ζέψεις τ' άλογο, αλλά σχέσεις τέτοιες που παρόλο που δεν έχεις την ανάγκη του άλλου ανθρώπου χρειάζεται να τον υπηρετείς, να τον καϊδεύεις, και ότι ο ίδιος ο Αλιόσα είναι ένας τέτοιος άνθρωπος. Αυτό το έμαθε από τη μαγείρισσα την Ουσίνια. Η Ουσιούσα ήταν ορφανή, νέα, και δούλευε σαν κι αυτόν. Άρχισε να λυπάται τον Αλιόσα κι ο Αλιόσα αισθάνθηκε για πρώτη φορά πως κάποιος άνθρωπος έχει την ανάγκη αυτού του ίδιου και όχι της υπηρεσίας που προσφέρει. Όταν τον λυπόταν η μάνα του δεν το παρατηρούσε, του φαινόταν πως έτσι έπρεπε να 'ναι, πως είναι σαν να λυπάται ο ίδιος τον εαυτό του. Είδε όμως τώρα ξαφνικά πως η Ουσίνια, που είναι μια τελείως ξένη, τον λυπάται και του αφήνει στο τσουκάλι κυλό με βούτυρο κι όταν αυτός το τρώει, εκείνη, στηρίζοντας το πηγούνι της με το ξεμανίκωτο χέρι της, κάθεται και τον κοιτάει. Κι όταν αυτός σπκώσει το βλέμμα προς το μέρος της, εκείνη γελάει και γελάει κι αυτός.

Αυτό ήταν κάτι τόσο καινούριο και παράξενο που ο Αλιόσα στην αρχή τρόμαξε. Ένωσε πως αυτό τον εμποδίζει να υπηρετεί όπως υπηρετούσε. Όμως, παρ' όλα αυτά, ήταν χαρούμενος, κι όταν κοιτούσε το παντελόني του, που του το 'χε καρικώσει εκείνη, κουνούσε το κεφάλι και χαμογελούσε. Συχνά την ώρα της δουλειάς ή στο δρόμο θυμόταν την Ουσίνια κι έλεγε: «Αχ, ναι Ουσίνια!» Η Ουσίνια τον βοηθούσε όπου μπορούσε κι αυτός βοηθούσε εκείνην. Του διηγόταν τη μοίρα της, πώς έμεινε ορφανή, πώς την πήρε η θεία της, πώς την έδωσαν στην πόλη, πώς ο γιος του εμπόρου είχε προσπαθήσει να την πείσει για κάτι ανοπισίες και πώς αυτή τον έβαλε στη θέση του. Της άρεσε να διηγείται κι αυτός ευχαριστιόταν που την άκουγε. Είχε πάρει τ' αυτό του ότι στις πόλεις συχνά συμβαίνει

κάποιοι χωρικοί που δουλεύουν εργάτες να παντρεύονται μαγείρισσες. Μια φορά τον είχε ρωτήσει αν σκοπεύουν να τον παντρέψουν γρήγορα. Απάντησε πως δεν ξέρει και πως δε θέλει να παντρευτεί στο χωριό.

– Έχεις βάλει στο μάτι καμιά; – τον ρώτησε εκείνη.

– Εσένα θα σε παντρευόμουν. Δέχεσαι;

– Για δες το τσουκάλι πώς τα καταφέρνει ν' απαντάει – είπε εκείνη και του 'δωσε ένα χτύπημα στην πλάτη. Γιατί να μη δέχομαι.

Τις απόκριες ο γέρος ήρθε στην πόλη για τα λεφτά.

B3

Λέων Τολστόι

Ο ΑΛΙΟΣΑ ΤΟ ΤΣΟΥΚΑΛΙ

Ο ΑΛΙΟΣΑ ήταν ο μικρότερος αδερφός. Τον φώναζαν Τσουκάλι γιατί η μάνα του τον έστειλε κάποτε να πάει ένα τσουκάλι γάλα στη γυναίκα του διάκου κι αυτός σκόνταψε κι έσπασε το τσουκάλι. Η μάνα του τον έδειρε και τα παιδιά άρχισαν να τον πειράζουν «Τσουκάλι». Του 'μεινε από τότε το παρατσούκλι «ο Αλιόσα το Τσουκάλι».

Ο Αλιόσα ήταν αχαμνός, ξερακανός, αυτιάς, τ' αυτιά του πετούσαν σαν φτερούγες κι η μύτη του ήταν μεγάλη. Τα παιδιά τον κοροΐδευαν: «Του Αλιόσα η μύτη ξεχωρίζει σαν την καλαμιά στον κάμπο». Το χωριό είχε σχολείο, όμως ο Αλιόσα δεν έπαιρνε τα γράμματα και δεν είχε και χρόνο για μαθήματα. Ο μεγάλος του αδερφός έμενε και δούλευε σ' έναν έμπορο στην πόλη κι ο Αλιόσα από πολύ μικρός άρχισε να βοηθά τον πατέρα του. Ήταν έξι χρονών και με την αδερφούλα του έβγαζε στη βοσκή τα πρόβατα και την αγελάδα κι ήταν ακόμη αγοράκι όταν άρχισε να φυλάγει τ' άλογα μέρα και νύχτα. Από δώδεκα χρονών όργωνε και κουβαλούσε πράγματα με το κάρο. Δεν ήταν δυνατός, ήταν όμως επιδέξιος. Πάντα ήταν εύθυμος. Τα παιδιά γελούσαν μαζί του· κι αυτός πότε γελούσε πότε σώπαινε. Όταν ο πατέρας του τον μάλωνε, αυτός σώπαινε κι άκουγε. Κι όταν τελείωνε το μάλωμα, χαμογελούσε και ξανάπανε τη δουλειά που 'χε μόλις αφήσει.

Ο Αλιόσα ήταν δεκαεννέα χρονών όταν πήραν στρατιώτη τον αδερφό του. Κι ο πατέρας του τον έβαλε να δουλέψει στη θέση του αδερφού του, εργάτης στον έμπορο. Δώσαν στον Αλιόσα τις παλιές μπότες του αδερφού του, το καπέλο και το πανωφόρι του πατέρα και τον πήγαν στην πόλη. Ο Αλιόσα δε μπορούσε να μη χαίρεται με τα ρούχα αυτά μα ο έμπορος δυσαρεστήθηκε από την εμφάνιση του Αλιόσα.

– Νόμισα πως θα μου 'στελνες κανονικό άνθρωπο στη θέση του Συμεών, είπε ο έμπορος κοιτάζοντας τον Αλιόσα από πάνω ως κάτω – κι εσύ μου φέρνεις εδώ ένα μυζιάρικο. Τι μπορεί να κάνει τούτος εδώ;

– Τα πάντα μπορεί. Και να ζεύει και να τρέχει εδώ κι εκεί και δουλεύει σα σκυλί· μόνο στην όψη μοιάζει με καλάμι, στην πραγματικότητα είναι όλος νεύρο.

– Μου φαίνεται πως αυτό θα το δω μόνος μου.

– Και το σπουδαίο είναι πως δεν αντιμιλάει. Δουλεύει με ζήλο.

– Τι να σε κάνω... Άφυσέ τον.

Κι ο Αλιόσα άρχισε να μένει στον έμπορο. Η οικογένεια του εμπόρου δεν ήταν μεγάλη: η νοικοκυρά, η γριά μάνα του, ο μεγάλος γιος, παντρεμένος, με στοιχειώδη μόρφωση, ήταν στη δουλειά μαζί με τον πατέρα του, κι ο άλλος γιος, μορ-

φωμένος, τελείωσε το Γυμνάσιο και πήγε στο Πανεπιστήμιο μα τον έδιωξαν από κει και καθόταν στο σπίτι κι ακόμα ήταν κι η κόρη, κοπελίτσα του Γυμνασίου.

Στην αρχή ο Αλιόσα δεν τους άρεσε. Παραήταν χωριάτης: και άσχημα ντυμένος και τρόπους δεν είχε: μιλούσε σ' όλους στον ενικό. Μα σύντομα τον συνήθισαν. Τους υπηρετούσε καλύτερα κι απ' τον αδερφό του, δεν αντιμιλούσε ποτέ, τον έστελναν σ' όλες τις δουλειές και τα 'κανε όλα πρόθυμα και γρήγορα χωρίς να σταματά από τη μια δουλειά στην άλλη. Κι όπως στο σπίτι του, έτσι και στου εμπόρου, όλες οι δουλειές είχαν πέσει στον Αλιόσα. Όσο πιο πολλά έκανε τόσο περισσότερα του φόρτωναν. Η νοικοκυρά, η μάνα του αφεντικού, η κόρη του αφεντικού, ο γιος του αφεντικού, ο επιστάτης, η μαγείρισσα τον έστελναν μια εδώ και μια εκεί και τον έβαζαν να κάνει μια το ένα μια το άλλο. Άκουγες μόνο: «Τρέχα αδερφέ» ή «Αλιόσα, κανόνισε αυτό. – Τι έγινε, Αλιόσα, ξέχασες μήπως; Κοίτα μην ξεχάσεις, Αλιόσα». Κι ο Αλιόσα όλο έτρεχε, κανόνιζε, κοίταζε και δεν ξεχνούσε, κι όλα τα προλάβαινε κι όλο χαμογελούσε.

Τις μπότες του αδερφού του γρήγορα τις χάλασε και το αφεντικό τού τα 'ψαλε που γυρνούσε με τρύπες μπότες και τα δάχτυλα έξω και τον πήγε στο παζάρι και τον έβαλε ν' αγοράσει καινούριες μπότες. Οι μπότες ήταν καινούριες κι ο Αλιόσα τις καιρόταν, όμως τα πόδια του ήταν τα παλιά και το βράδυ τον πονούσαν απ' το τρέξιμο και θύμωνε με τις μπότες. Ο Αλιόσα φοβόταν μήπως ο πατέρας του θύμωνε όταν έρθει να πάρει τα λεφτά επειδή ο έμπορος έκοψε απ' το μισθό του για να πληρώσει τις μπότες.

Το χειμώνα ο Αλιόσα σπκωνόταν προτού φέξει, έκοβε τα κούτσουρα, μετά σκούπιζε την αυλή, τάιζε την αγελάδα, τα άλογα, τα πότιζε. Μετά άναβε τη φωτιά, καθάριζε τις μπότες, τα ρούχα των αφεντικών, άναβε τα σαμοβάρια, τα καθάριζε, μετά τον φώναζε ο επιστάτης για να βγάλει το εμπόρευμα είτε η μαγείρισσα τον έβαζε να ζυμώσει ή να πλύνει τις κατσαρόλες. Μετά τον έστελναν στην πόλη για να πάει ένα σημείωμα σε κάποιον ή για να πάει την κόρη του αφεντικού στο Γυμνάσιο ή για ν' αγοράσει καντηλόλαδο για τη γριά. «Πού χάνεσαι, ανάθεμά σε», του 'λεγαν πότε ο ένας πότε ο άλλος. «Γιατί να πάτε οι ίδιοι. Θα τρέξει ο Αλιόσα. Αλιόσκα! Ε, Αλιόσκα!» και ο Αλιόσα έτρεχε.

Έτρωγε πρωινό στο πόδι και σπάνια προλάβαινε να δειπνήσει με τους άλλους. Η μαγείρισσα τον έβριζε που έτρεχε παντού, όμως τον λυπόταν κιόλας και του άφηνε ζεστό φαγητό το μεσημέρι και το βράδυ. Ιδιαίτερα πολλή δουλειά έπεφτε κοντά στις γιορτές και μέσα στις γιορτές. Ο Αλιόσα καιρόταν με τις γιορτές πολύ γιατί του δίναν χαρτζιλίκι, αν και λίγο –είχε μαζέψει 60 καπίκια–, όμως παρ' όλα αυτά ήταν τα δικά του χρήματα και μπορούσε να τα ξοδέψει όπως ήθελε. Το μισθό του δεν τον έβλεπε στα μάτια του. Ο πατέρας ερχόταν, έπαιρνε απ' τον έμπορο τα χρήματα και μόνο γκρίνιαζε στον Αλιόσα για το πόσο γρήγορα κα-

λά τις μπότες του. Όταν μάζεψε δυο ρούβλια από τα λεφτά αυτά του χαρτζιλικουού αγόρασε, όπως τον είχε συμβουλέψει η μαγείρισσα, μια κόκκινη πλεχτή ζακέτα κι όταν τη φόρεσε δεν μπορούσε να πάψει να χαμογελά από ικανοποίηση.

Ο Αλιόσα μιλούσε λίγο και πάντα κοφτά και απότομα κι όταν του 'διναν εντολή να κάνει κάτι, ή τον ρωτούσαν αν μπορεί να κάνει το ένα ή το άλλο, τότε πάντα και χωρίς κανένα δισταγμό έλεγε: – «Όλα μπορούν να γίνουν» –. Και τα έκανε στη στιγμή.

Προσευχές δεν ήξερε καθόλου. Αυτές που του 'χε διδάξει η μάνα του τις είχε όλες ξεκάσει μα παρ' όλα αυτά προσευχόταν πρωί βράδυ, προσευχόταν με τα χέρια, έκανε το σταυρό του.

Έτσι έζησε ο Αλιόσα ενάμιση χρόνο και ξαφνικά, το δεύτερο μισό του δεύτερου χρόνου, του συνέβη το πιο ασυνήθιστο γεγονός της ζωής του. Το γεγονός συνίσταται στο ότι με μεγάλη του έκπληξη έμαθε ότι εκτός από τις σχέσεις που προκύπτουν μεταξύ των ανθρώπων λόγω ανάγκης υπάρχουν και άλλες σχέσεις, εντελώς ιδιαίτερες: που δε χρειάζεται να καθαρίσεις τις μπότες κάποιου ή να κουβαλήσεις δέματα ή να ζέψεις τ' άλογο, αλλά σχέσεις τέτοιες που παρόλο που δεν έχεις την ανάγκη του άλλου ανθρώπου χρειάζεται να τον υπηρετείς, να τον καϊδεύεις, και ότι ο ίδιος ο Αλιόσα είναι ένας τέτοιος άνθρωπος. Αυτό το έμαθε από τη μαγείρισσα την Ουσίνια. Η Ουσιούσα ήταν ορφανή, νέα, και δούλευε σαν κι αυτόν. Άρχισε να λυπάται τον Αλιόσα κι ο Αλιόσα αισθάνθηκε για πρώτη φορά πως κάποιος άνθρωπος έχει την ανάγκη αυτού του ίδιου και όχι της υπηρεσίας που προσφέρει. Όταν τον λυπόταν η μάνα του δεν το παρατηρούσε, του φαινόταν πως έτσι έπρεπε να 'ναι, πως είναι σαν να λυπάται ο ίδιος τον εαυτό του. Είδε όμως τώρα ξαφνικά πως η Ουσίνια, που είναι μια τελείως ξένη, τον λυπάται και του αφήνει στο τσουκάλι χυλό με βούτυρο κι όταν αυτός το τρώει, εκείνη, στηρίζοντας το πηγούνι της με το ξεμανίκωτο χέρι της, κάθεται και τον κοιτάει. Κι όταν αυτός σπκώσει το βλέμμα προς το μέρος της, εκείνη γελάει και γελάει κι αυτός.

Αυτό ήταν κάτι τόσο καινούριο και παράξενο που ο Αλιόσα στην αρχή τρόμαξε. Ένωσε πως αυτό τον εμποδίζει να υπηρετεί όπως υπηρετούσε. Όμως, παρ' όλα αυτά, ήταν χαρούμενος, κι όταν κοιτούσε το παντελόني του, που του το 'χε καρικώσει εκείνη, κουνούσε το κεφάλι και χαμογελούσε. Συχνά την ώρα της δουλειάς ή στο δρόμο θυμόταν την Ουσίνια κι έλεγε: «Αχ, ναι Ουσίνια!» Η Ουσίνια τον βοηθούσε όπου μπορούσε κι αυτός βοηθούσε εκείνην. Του διηγόταν τη μοίρα της, πώς έμεινε ορφανή, πώς την πήρε η θεία της, πώς την έδωσαν στην πόλη, πώς ο γιος του εμπόρου είχε προσπαθήσει να την πείσει για κάτι ανοησίες και πώς αυτή τον έβαλε στη θέση του. Της άρεσε να διηγείται κι αυτός ευχαριστιόταν που την άκουγε. Είχε πάρει τ' αυτό του ότι στις πόλεις συχνά συμβαίνει

κάποιοι χωρικοί που δουλεύουν εργάτες να παντρεύονται μαγείρισσες. Μια φορά τον είχε ρωτήσει αν σκοπεύουν να τον παντρέψουν γρήγορα. Απάντησε πως δεν ξέρει και πως δε θέλει να παντρευτεί στο χωριό.

– Έχεις βάλει στο μάτι καμιά; – τον ρώτησε εκείνη.

– Εσένα θα σε παντρευόμουν. Δέχεσαι;

– Για δεξ το τσουκάλι πώς τα καταφέρνει ν' απαντάει – είπε εκείνη και του 'δωσε ένα χτύπημα στην πλάτη. Γιατί να μη δέχομαι.

Τις απόκριες ο γέρος ήρθε στην πόλη για τα λεφτά. Η γυναίκα του εμπόρου είχε μάθει πως ο Αλιόσα σκέφτεται να παντρευτεί την Ουσίνια κι αυτό δεν της άρεσε. «Θα μείνει έγκυος και τι θα την κάνουμε με το μωρό». Το 'πε στον άντρα της.

Το αφεντικό 'δωσε τα χρήματα στον πατέρα του Αλιόσα.

– Τι νέα; Καλά τα πάει ο δικός μου; ρώτησε ο χωρικός. Σου το 'πα πως δεν αντιμιλάει.

– Δεν αντιμιλάει μα σκέφτεται ανοησίες. Σκέφτεται να παντρευτεί τη μαγείρισσα. Κι εγώ δε σκοπεύω να κρατήσω παντρεμένους. Δε μας βολεύει.

– Χαζός είναι, χαζός, τι του πέρασε απ' το μυαλό, είπε ο πατέρας. Μη σε νοιάζει. Θα του πω να τ' αφήσει αυτά.

Πήγε στην κουζίνα ο πατέρας και κάθισε στο τραπέζι να περιμένει το γιο του. Ο Αλιόσα έτρεχε έξω για θελήματα και γύρισε λαχανιασμένος.

– Εγώ νόμισα πως ξέρεις το δρόμο σου κι εσένα τι σου πέρασε απ' το μυαλό; είπε ο πατέρας.

– Εμένα, τίποτα.

– Πώς τίποτα. Θέλησες να παντρευτείς. Θα σε παντρέψω όποτε θα 'ναι καιρός. Θα σε παντρέψω μ' αυτήν που πρέπει κι όχι με μια πόρνη από την πόλη.

Ο πατέρας είπε πολλά. Ο Αλιόσα στεκόταν και κοντανάσαινε. Όταν ο πατέρας τελείωσε, ο Αλιόσα χαμογέλασε.

– Και τι έγινε λοιπόν, δε θα το συνεχίσω.

– Έτσι μπράβο.

Όταν ο πατέρας έφυγε κι έμεινε μόνος του με την Ουσίνια (εκείνη στεκόταν πίσω απ' την πόρτα κι άκουγε τι έλεγε ο πατέρας στο γιο του) της είπε:

– Η δουλειά μας δεν προχωράει, δε θα γίνει. Άκουσες; Έγινε έξω φρενών, δε μ' αφήνει.

Εκείνη άρχισε να κλαίει πάνω στην ποδιά της, χωρίς να μιλάει.

Ο Αλιόσα έκανε τς τς τς.

– Πώς να μην υπακούσω; Είναι φανερό πως πρέπει να τ' αφήσουμε.

Το βράδυ, όταν η γυναίκα του εμπόρου τον φώναξε να κλείσει τα παντζούρια, του είπε:

- Τι έγινε, άκουσες τον πατέρα σου ν' αφήσεις τις ανοψίες;
- Φαίνεται πως τις άφησα, είπε ο Αλιόσα, γέλασε κι ύστερα έβγαλε τα κλάματα.

Από τότε ο Αλιόσα δεν ξαναμίλησε στην Ουστίγια για γάμο και ζούσε όπως πριν.

Τη Σαρακοστή ο επιστάτης τον έβαλε να καθαρίσει τη σκεπή από τα χιόνια. Αυτός σκαρφάλωσε στη σκεπή, την καθάρισε κι άρχισε μετά να σπάζει τον πάγο από τα λούκια. Τα πόδια του όμως γλίστρησαν κι έπεσε με το φτυάρι. Αλλά για κακή του τύχη δεν έπεσε στο χιόνι μα στη σιδερένια οροφή της εξώπορτας. Η Ουστίγια κι η κόρη του εμπόρου έτρεξαν κοντά του.

- Χτύπησες, Αλιόσα;
- Ε, χτύπησα, εντάξει.

Θέλησε να σηκωθεί μα δεν μπόρεσε κι άρχισε να χαμογελάει. Τον κουβάλησαν στο σπίτι του φύλακα. Ήρθε ο βοηθός του γιατρού, τον εξέτασε και τον ρώτησε πού πονάει.

- Παντού πονάει αλλά εντάξει. Μόνο μη θυμώσει ο νοικοκύρης. Πρέπει να το μάθει ο μπαμπάς μου.

Έμεινε ξαπλωμένος δυο εικοσιτετράωρα ο Αλιόσα και την τρίτη μέρα φώναξαν τον παπά.

- Τι έγινε, δεν πιστεύω να σκοπεύεις να πεθάνεις; ρώτησε η Ουστίγια.
- Και τι έγινε; Έτσι κι αλλιώς, μήπως θα ζήσουμε; Αργά ή γρήγορα θα γίνει, είπε ο Αλιόσα μιλώντας γρήγορα, όπως πάντα. Σ' ευχαριστώ, Ουστιούσα, που με λυπόσουν. Να λοιπόν που ήταν καλύτερα που δε μας άφησαν να παντρευτούμε τελικά, γιατί δε θα οδηγούσε πουθενά. Τώρα όλα πήγαν καλά.

Προσευχήθηκε μαζί με τον παπά, όμως μόνο με τα χέρια και την καρδιά. Στην καρδιά του πίστευε ότι όπως είναι εδώ καλά όταν υπακούς και δεν πληγώνεις κανέναν έτσι θα 'ναι κι εκεί καλά.

- Μιλούσε λίγο. Ζητούσε μόνο να πει νερό κι έδειχνε να ξαφνιάζεται με κάτι. Ξαφνιάστηκε με κάτι, τεντώθηκε και πέθανε.

μτφρ. Μαρία Τσαντσάνογλου

ΣΧΟΛΙΟ

Έργο της ύστερης περιόδου του Τολστόι, «Ο Αλιόσα το Τσουκάλι» (1905) σκιαγραφεί ένα χαρακτήρα, ο οποίος αντιπροσωπεύει πλήρως μιαν ιδιότητα. Μολονότι ο χρόνος της ιστορίας καλύπτει τη διάρκεια μιας ανθρώπινης ζωής, η αφήγηση καταγράφει ελάχιστα στοιχεία εξέλιξης ή αλλαγής. Ολόκληρη η ζωή ενός ανθρώπου συνοψίζεται έτσι στη χαρακτηριστική του ιδιαιτερότητα και συμπυκνώνεται σε τέτοιο βαθμό, ώστε να δημιουργεί την εντύπωση ενός μονάχα περιστατικού. Η τεχνική αυτή ταιριάζει εξαιρετικά στην περίπτωση του συγκεκριμένου διηγήματος, καθώς η ιδιότητα που χαρακτηρίζει τον Αλιόσα (και έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τη φυσική του ενεργητικότητα) είναι η παθητική υπακοή. Η αναιμική πλοκή παρουσιάζεται έτσι οργανικά δεμένη με το θέμα του διηγήματος και υποστηρίζει με απaráμιλλη συναισθηματική δύναμη την πρόθεση του Τολστόι – που δεν είναι τόσο η κοινωνική καταγγελία, όσο η προβολή ενός βάσιμου ηθικού προτύπου. Η παθητικότητα του Αλιόσα αντιπαραβάλλεται με την υπερτροφική ιδιοτέλεια εκείνων που τον περιβάλλουν και αναδεικνύεται ως πρότυπο αρετής. Η σύντομη ζωή του πρωταγωνιστή του διηγήματος, μια ζωή που χαρακτηρίζεται από την απουσία στοιχειώδους φροντίδας και συντελείται στο περιθώριο της ζωής των άλλων, παρουσιάζεται στα μάτια του αναγνώστη ως πλήρης, συνεπής προς βασικές ανθρώπινες αξίες και, κατά παράδοξο τρόπο, ευτυχής (ο Αλιόσα ουδέποτε παραπονιέται).

Το παράδοξο αυτό αποτέλεσμα, η πειστική απεικόνιση της ακραίας στέρησης ως ευτυχίας, είναι προϊόν της μεθόδου του συγγραφέα. Μέσω του Αλιόσα, ο Τολστόι παρουσιάζει τον άνθρωπο στην κατάσταση του οικόσιτου ζώου. Ο πρωταγωνιστής του διηγήματος αισθάνεται, αντιλαμβάνεται, δρα, χρησιμοποιείται, ζει και πεθαίνει *ακριβώς* όπως ένα φιλότιμο και αγαθό ζώο, που υπάρχει για να υπηρετεί αδιαμαρτύρητα τον άνθρωπο (π.χ. ένα άλογο). Μέσω αυτής της ανομολόγητης αλλά ισχυρής ταύτισης, ο Τολστόι υποβάλλει την πεποίθηση ότι βάσιμες ανθρώπινες αξίες μπορούν να εντοπιστούν μονάχα έξω από την κοινωνία των ανθρώπων, στον φυσικό κόσμο (και μάλιστα στα όντα που κατεξοχήν υφίστανται την ανθρώπινη αγριότητα). Η δυσαρμονία του Αλιόσα με τον κόσμο των ανθρώπων, η οποία θα μπορούσε να εκληφθεί και ως συνέπεια κάποιας μορφής παθολογικής υστέρησης, ερμηνεύεται έτσι ως απόρροια της απόλυτης αρμονίας του με τον ηθικά ανώτερο κόσμο της φύσης. Μέσω αυτής της αντιστροφής, η στερημένη ζωή του πρωταγωνιστή του διηγήματος, μια ζωή που συνοψίζεται στην παραίτηση από κάθε μορφή διεκδίκησης ή αξίωσης, ακόμα και της ίδιας της ζωής, φανερώνεται ως κατάσταση πραγματικής (δηλαδή: φυσικής) αγιοσύνης.

ΠΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

ΕΝΟΤΗΤΑ «Ο ΕΓΚΛΕΙΣΜΟΣ»

Στην ενότητα αυτή εξετάζουμε τρία διαφορετικά είδη γραπτής έκφρασης: μια ψυχαναλυτική εργασία, μια μαρτυρία, μια λογοτεχνική αφήγηση των γεγονότων του Πολυτεχνείου 1973, ένα διήγημα, δύο ποιητικές συλλογές, ποιήματα και το σχέδιο ενός μυθιστορήματος. Συγκεκριμένα, τα κείμενα που προτείνονται είναι:

- Αξιώτη Μέλπω, «Η Κάδμω» (αφήγημα), «Κακωσύνη» (ποίημα), «Αντίο» (ποίημα).
- Ασλάνογλου Νίκος-Αλέξης, *Ωδές στον πρίγκιπα* (ποιητική συλλογή).
- Δημητριάδης Δημήτρης, *Πεθαίνω σα χώρα* (σχέδιο μυθιστορήματος).
- Δημουλά Κική, «Παν-κλάμα» (ποίημα).
- Ελύτης Οδυσσέας, *Ημερολόγιο ενός αθέατου Απριλίου* (ποιητική συλλογή).
- Καμπανέλλης Ιάκωβος, *Η αυλή των θαυμάτων* (θεατρικό έργο).
- Καρυωτάκης Κώστας, «Βράδυ» (ποίημα).
- Λυμπεράκη Μαργαρίτα, *Το μυστήριο* (μυθοπλασία και ιστορία).
- Lindner Robert, *Τραγούδια που με δίδαξε η μάνα μου. Η ιστορία του Καρόλου* (ψυχαναλυτική εργασία).
- Τσισκάκη-Γαλιατσάτου Μαρία, *Ελληνίδες σε ναζιστικά στρατόπεδα. Μια άγνωστη σελίδα της γυναίκας στον αντιφασιστικό αγώνα* (μαρτυρία).
- Χατζής Δημήτρης, «Ο τάφος» (διήγημα).



Διάρκεια
Προγράμματος
40 ώρες

ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

Διάρκεια
Ενότητας
10-12 ώρες

Η (ΣΥΝ)-ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΤΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Το κάθε μέλος της ομάδας αναλαμβάνει να μελετήσει ένα από τα κείμενα που προτείνονται και να το παρουσιάσει στην ομάδα.

ΣΥΖΗΤΩ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΗ ΜΟΥ ΕΜΠΕΙΡΙΑ

Δραστηριότητες

Κατά τη διάρκεια της παρουσίασης των κειμένων, **να εκφράσεις τη γνώμη σου** για τα κείμενα που διάβασες και **να την αιτιολογήσεις** με όρους βιωματικούς (λ.χ. σου άρεσε γιατί σου θύμισε..., δε σου άρεσε γιατί διαφωνείς με τη θέση του κειμένου, σε άφησε αδιάφορο/-η επειδή δεν μπορείς να κατανοήσεις το ιστορικό-κοινωνικό πλαίσιο της εποχής στην οποία αναφέρεται το κείμενο, σε προβλημάτισε σε κάποια σημεία λόγω ανάλογων και ομόθεμων ακουσμάτων που έχεις από οικείο σου περιβάλλον κ.ά.).

Μετά το τέλος της παρουσίασης η ομάδα προσδιορίζει αν υπάρχουν κοινά θέματα που πραγματεύονται τα κείμενα αυτά.

Να σχολιάσετε τις διαφορετικές όψεις των κοινών θεμάτων που ο κάθε ποιητής και συγγραφέας πραγματεύεται.

- Σε τι διαφέρουν τα κείμενα που μελετήσατε; (για να συμμετάσχετε σε αυτή τη δραστηριότητα, πρέπει να έχετε διαβάσει ένα πεζό και ένα ποιητικό κείμενο).

ΣΧΕΣΕΙΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Δραστηριότητες

Το κάθε μέλος της ομάδας συσχετίζει το κείμενο που διάβασε με ό,τι αποκαλείται πραγματικότητα. Συγκεκριμένα, καλείται να απαντήσει στα παρακάτω ερωτήματα:

- Αυτό που χαρακτηρίζουμε παθολογική συμπεριφορά στην κοινωνική ζωή ενός ενήλικα πώς παρουσιάζεται στα κείμενα που διαβάσατε; Είναι διακριτά τα όρια του υγιούς και του παθολογικού στα κείμενα που μελετήσατε;

- Υπάρχουν ανατροπές των κοινωνικών συμβάσεων και στερεοτύπων στα κείμενα που μελετήσατε;
- Μπορείτε να συσχετίσετε τα κείμενα που διαβάσατε με ιστορικά-κοινωνικά και οικολογικά γεγονότα; Πώς παρουσιάζονται τα γεγονότα αυτά σε ντοκιμαντέρ, βιβλία ιστορίας κ.ά.; Σε τι διαφέρει ο τρόπος παρουσίασης;
- Διακρίνετε, όταν τη γραφή αναλαμβάνει γυναίκα, είτε καταγράφει τη μαρτυρία της είτε εκφράζεται μέσω της λογοτεχνίας, τα θέματα και τα αιτήματα να επηρεάζονται από το γεγονός ότι είναι γυναίκα;
- Με ποιον τρόπο η γραφή των αντρών δημιουργών πραγματεύεται ζητήματα τα οποία σε κοινωνικό επίπεδο αφορούν γυναίκες;
- Σε ποια σημεία των κειμένων που διαβάσατε γίνεται έμμεσα ή και άμεσα κοινωνική κριτική; Για ποια ζητήματα; Υπονοούνται θέσεις και προτάσεις;

Ο ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ-ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΣ

Δραστηριότητες

Να επιλέξετε αγαπημένα αποσπάσματα από τα κείμενα που διαβάσατε και **να τα παρουσιάσετε** στην ομάδα.

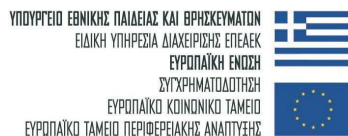
Να επιλέξετε και **να παρουσιάσετε** στην ομάδα αποσπάσματα όπου υπάρχουν λέξεις, φράσεις και περίοδοι που δημιουργούν έντονες εντυπώσεις των αισθήσεων (έντονες οπτικές, ηχητικές, απτικές, γευστικές ή και οσφρητικές εντυπώσεις).

Παραγωγή κειμένου

Αφού εντοπίσετε τα αγαπημένα σας αποσπάσματα, να τα εντάξετε σε ένα προσωπικό σας ημερολόγιο διάρκειας μίας εβδομάδας. Στο πλασματικό σας αυτό ημερολόγιο να αναπτύξετε –είτε σε μορφή ελεύθερου στίχου είτε σε μορφή σύντομων σημειωμάτων– τα ενωτικά αυτών των αποσπασμάτων, ώστε να αποτελούν μία ενότητα. Μη διστάσετε να συνδυάσετε διαφορετικά είδη λογοτεχνικής γραφής: λ.χ., αν τα αγαπημένα σας αποσπάσματα είναι σε πεζό λόγο, τα ενωτικά δικά σας κείμενα μπορεί να είναι σε ποιητικό ελλειπτικό λόγο. Μη διστάσετε να αξιοποιήσετε και να εντάξετε δημιουργικά στο ημερολόγιό σας αποσπάσματα και από άλλα αγαπημένα σας

κείμενα (είτε αυτά είναι κείμενα-φράσεις από αγαπημένα σας θεατρικά, κινηματογραφικά και λογοτεχνικά έργα, είτε είναι κείμενα προφορικά ανθρώπων του περιβάλλοντός σας).

Τα ημερολόγια της ομάδας σας σε συνεργασία με ένα φιλολογικό επιμελητή και τον εκπαιδευτή σας μπορούν να αποτελέσουν είτε αντικείμενο εκδήλωσης στο Κέντρο Εκπαίδευσης Ενηλίκων του νομού σας είτε και πειραματική έκδοση του Κέντρου.

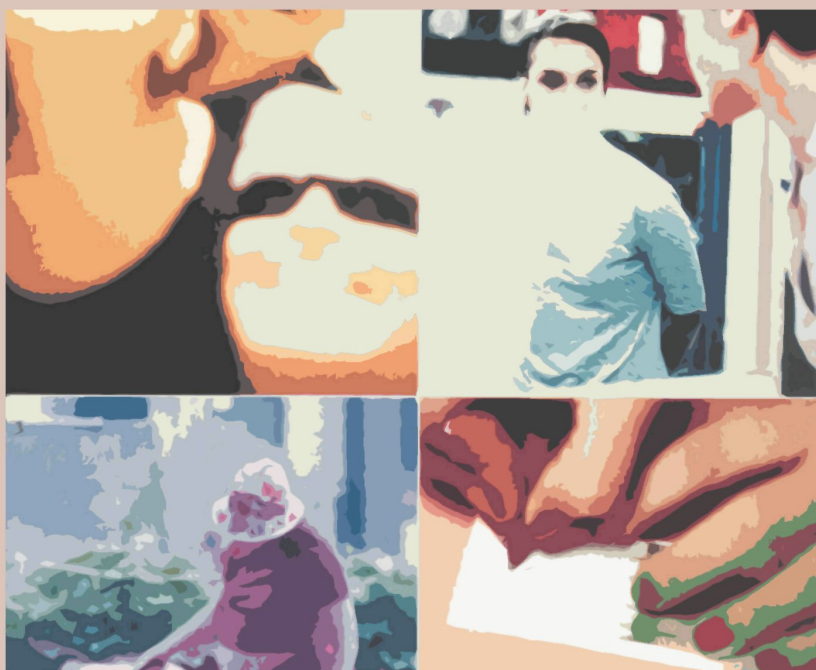


Το παρόν έργο εντάσσεται στο ΕΠΕΑΕΚ 2 του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων,
Μέτρο 1.1 Ενέργεια 1.1.2 και συγχρηματοδοτείται από το ΕΚΤ κατά 75%

ΠΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΡΙΕΣ

Ο αναγνώστης ενός λογοτεχνικού κειμένου εξοικειώνεται με τα κύρια χαρακτηριστικά διαφορετικών λογοτεχνικών ειδών. Διακρίνει τα βασικά γνωρίσματα α) της λογοτεχνικής αφήγησης και β) του ποιητικού λόγου. Κατανοεί τη λειτουργία του τίτλου ως στοιχείου του κειμένου. Αντιλαμβάνεται την παρουσία και το ρόλο του αφηγητή σε πεζά και ποιητικά κείμενα. Κατανοεί τη σημασία της διαφορετικής οπτικής γωνίας του αφηγητή στην αφήγηση / του ποιητικού υποκειμένου στην ποίηση. Αντιλαμβάνεται τη σχέση ανάμεσα στον χρόνο της ιστορίας και στον χρόνο της αφήγησης. Διακρίνει τις διαδικασίες με τις οποίες ένα πραγματικό ή αληθοφανές γεγονός μεταφέρεται ή σκηνοθετείται στον πλασματικό κόσμο του λογοτεχνικού κειμένου. Συνειδητοποιεί τον ρόλο του ως αναγνώστη -κριτικού ενός λογοτεχνικού κειμένου. Αναγνωρίζει τους τρόπους με τους οποίους το φύλο επικαθορίζει τόσο τον ορίζοντα αυτού που γράφει (του συγγραφέα) όσο και αυτού που διαβάζει (αναγνώστη). Ασκείται στη δημιουργική γραφή χρησιμοποιώντας δεδομένο λεκτικό υλικό και με δοσμένες τις βασικές προδιαγραφές.



Διάρκεια
Προγράμματος
40 ώρες

ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

Διάρκεια
Ενότητας
12-14 ώρες



ΠΟΙΗΣΗ I

Αρσενία, «Κυριακάτικο πρωινό», Καισαρική τομή, Θεσσαλονίκη 2001 (δακτυλόγραφη ποιητική συλλογή).

Διαβάστε μεγαλόφωνα στην ομάδα το ποίημα «Κυριακάτικο πρωινό». **Συζητήστε** στην ομάδα τον τίτλο του ποιήματος σε σχέση και με τα στοιχεία που δίνει το ίδιο το ποίημα για την ειδικότερη σκηνοθεσία του (π.χ. χώρος, πρόσωπα, αντικείμενα, εποχή του χρόνου).

- Σε ποιο γραμματικό πρόσωπο γίνεται η «αφήγηση» του ποιήματος (πρώτο, δεύτερο ή τρίτο ενικό ή και πληθυντικό);
- Πόσα πρόσωπα εμφανίζονται στο ποίημα και ποια είναι η μεταξύ τους σχέση;
- Ποια «φωνή» (ενδόμυχες σκέψεις, συναισθήματα κ.ο.κ) ακούγεται περισσότερο στο ποίημα: του προσώπου α' (του γυναικείου) ή του προσώπου β' (του αντρικού);
- Ποιο από τα δύο πρόσωπα νομίζετε ότι θα μπορούσε να είναι συγχρόνως, εκτός από πρωταγωνιστής, και το ποιητικό υποκείμενο, δηλαδή το πρόσωπο που «αφηγείται» το ποίημα;
Να δικαιολογήσετε την άποψή σας.

Να εντοπίσετε τα διαλογικά μέρη του ποιήματος.

Εκτός από το πρόσωπο α' ποιος άλλος μιλά στο ποίημα και σε ποιο σημείο; Τι νομίζετε ότι λέει; **Να δικαιολογήσετε** την άποψή σας.

Περιγράψτε τη διάθεση του προσώπου α' από την αρχή ως το τέλος του ποιήματος.

Με κριτήριο τις μεταβολές της διάθεσης του προσώπου α' **χωρίστε** το ποίημα σε επιμέρους ενότητες.

- Ποια είναι η σχέση ανάμεσα στους στίχους 1-8 και στους στίχους 14-17;
- Σχέση συνέχειας, ασυνέχειας, αντίθεσης, ανατροπής;
- Ποιος είναι ο ρόλος της ενότητας 9-13;

Με βάση τους στίχους 9-10 **να περιγράψετε** την προσδοκία του προσώπου α'.

- Τι πιστεύετε ότι είναι αυτό που άλλαξε τη διάθεση του προσώπου α' στους στίχους 14-17: η απάντηση του άλλου προσώπου ή η δική του διάθεση και προσδοκία;
- Τι συνέπειες έχει για τη δομή και την πλοκή του ποιήματος το γεγονός ότι δεν παρατίθενται στο ποίημα τα λόγια του προσώπου β';

- Το γεγονός ότι δεν παρατίθενται στο ποίημα τα λόγια του προσώπου β' έχει, κατά τη γνώμη σας, συνέπειες και για την ερμηνεία του ποιήματος;
- Ποιο νομίζετε ότι είναι το βασικό θέμα του ποιήματος;

Να σχολιάσετε τώρα ξανά τον τίτλο του ποιήματος, αυτή τη φορά σε σχέση με το θέμα που νομίζεις ότι θίγεται σε αυτό. Έχει σημασία η επιλογή της συγκεκριμένης ημέρας της εβδομάδας και γιατί;

Δραστηριότητες (παραγωγή γραπτού λόγου)

Γράψτε, είτε μόν-ος/-η σας είτε σε συνεργασία με την ομάδα, την απάντηση που δίνει το πρόσωπο β' στο ερώτημα που του τίθεται στους στίχους 9-10 και η οποία όμως δεν παρατίθεται στο ποίημα. Γράφοντας την απάντηση, μπορείτε:

- α) Να λάβετε υπόψη σας το φύλο του, καθώς και την περιγραφή της απάντησής του στους στίχους 11-12. Στην περίπτωση αυτή η απάντηση θα πρέπει να έχει τη μορφή σύντομου σχετικά κειμένου που μπορεί να ενταχθεί στον κορμό του ποιήματος αντικαθιστώντας τους στίχους 11-12 και επιφέροντας τις αναγκαίες μεταβολές στο στίχο 13, αφήνοντας όμως ανέπαφη την έκβαση του ποιήματος.
- β) Να λάβετε υπόψη σας το φύλο του, αλλά όχι την περιγραφή της απάντησής του στους στίχους 11-12 ούτε την έκβαση του ποιήματος. Στην περίπτωση αυτή η απάντηση μπορεί να έχει το περιεχόμενο, τη μορφή και την έκταση που θα αποφασίσετε εσείς (και η ομάδα) και η παρεμβολή της απάντησης του προσώπου β' στο ποίημα, στη θέση των στίχων 11-12, να διαμορφώσει με διαφορετικό τρόπο τόσο τη συνέχεια όσο και την έκβαση του ποιήματος.

Σχεδιάστε, σε συνεργασία με την ομάδα, μια σύντομη ιστορία σχέσης ανάμεσα σε δύο ανθρώπους, με πρωταγωνίστρια μια γυναίκα, χρησιμοποιώντας στην αφήγηση της ιστορίας το σχήμα της ανατροπής.

ΠΟΙΗΣΗ II

Διονύσης Σαββόπουλος, «Έξι καινούρια κομμάτια, 3», περ. *Η Λέξη* 111 (Σεπτέμβρης-Οκτώβρης 1992), σσ. 689-690.

Διαβάστε μεγαλόφωνα τους στίχους του τραγουδιού 3 από τη σειρά «Έξι καινούρια κομμάτια». Στην περίπτωση βέβαια του κειμένου αυτού ολοκληρωμένη «ανάγνωση» δεν μπορεί να θεωρηθεί άλλη από την ακρόαση της μελοποίησής του, εφόσον πρόκειται για «κομμάτι», για τραγούδι.

Προτείνεται λοιπόν η ακρόασή του από το μουσικό CD του Διονύση Σαββόπουλου «Μην πετάξεις τίποτε» (PolyGram 1994). Πρόκειται για τον αριθμό 4, με τίτλο «Το ρεφραίν, σ' αγαπώ».

Έχοντας μπροστά το κείμενο του τραγουδιού, **παρατηρήστε** την εξωτερική οργάνωση του, σημειώνοντας:

- τον αριθμό των στροφών,
- τον αριθμό των στίχων κάθε στροφής,
- τη διάταξή τους στη σελίδα,
- τις ομοιοκαταληξίες ανάμεσα στους στίχους των στροφών (π.χ. στην πρώτη στροφή ομοιοκαταληκτούν ο πρώτος με το δεύτερο στίχο και ο τρίτος με τον τέταρτο),
- την επανάληψη των μετρικών και στιχουργικών σχημάτων,

και **σχολιάστε** με την ομάδα τον τρόπο με τον οποίο δημιουργείται ο ρυθμός στο ποιητικό κείμενο, έχοντας πάντα υπόψη σας ότι πρόκειται για τραγούδι.

Αντλώντας τις πληροφορίες από το ίδιο το τραγούδι, **να ανασυνθέσετε** τη σκηνοθεσία του (χώρος, χρονική στιγμή, πρόσωπα, αντικείμενα) και τις διαδοχικές επιμέρους σκηνές της (ανά στροφή ή και στο εσωτερικό τον στροφών). Πώς συνδέονται αυτές μεταξύ τους; Τι τις συνέχει;

- Ποιος μιλά στο ποιητικό κείμενο / τραγούδι; Απευθύνεται σε κάποιον ή όχι;
- Πόσα πρόσωπα αναφέρονται στο τραγούδι, πόσα πρωταγωνιστούν, ποιο είναι το φύλο τους και ποια είναι η μεταξύ τους σχέση; Πιστεύετε ότι τα όσα λένε συνδέονται με το φύλο τους, και αν ναι, με ποιον τρόπο;

Να διακρίνετε το λόγο του καθενός από τους πρωταγωνιστές στο τραγούδι. Θα τον χαρακτηρίζατε διάλογο ή παράλληλους μονολόγους; Νιώθετε ότι υπάρχει ή όχι επικοινωνία ανάμεσα στους πρωταγωνιστές;

Να δικαιολογήσετε την άποψή σας.

- Ποιο είναι το βασικό θέμα στο οποίο αναφέρεται το τραγούδι; Έχει ομοιότητες με το θέμα του ποιήματος «Κυριακάτικο πρωινό», η ανάγνωση του οποίου προηγήθηκε;
- Ποιες είναι οι ομοιότητες και ποιες οι διαφορές ανάμεσα στα δύο ποιητικά κείμενα όσον αφορά το θέμα, την προσέγγισή του και τη στάση του πρωταγωνιστή ή των πρωταγωνιστών απέναντι στο θέμα;

Δραστηριότητες (και παραγωγή γραπτού λόγου)

Ακούστε το τραγούδι «Το σίδερο» της Άλκηστης Πρωτοψάλτη, σε στίχους Λίνας Νικολακοπούλου και μουσική Σταμάτη Κραουνάκη, από το μουσικό CD «Ανθρώπων έργα» (PolyGram 1993), όπου παρατίθενται τυπωμένοι σε ειδικό ένθετο και οι στίχοι.

Σχολιάστε στην ομάδα τη στάση του πρωταγωνιστικού προσώπου του τραγουδιού στο θέμα της συζυγικής ζωής και τις όψεις που αυτό θίγει.

Βρείτε και φέρτε στην ομάδα τραγούδια που ασχολούνται με το θέμα της συζυγικής ζωής τα οποία νομίζετε ότι αξίζει να τα συζητήσετε.

Γράψτε και εσείς, είτε μόν-ος/-η σας είτε σε συνεργασία με την ομάδα, τους στίχους ενός (υποθετικού) τραγουδιού με θέμα τη συζυγική ζωή, χρησιμοποιώντας ομοιοκαταληξίες.

ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ I

Κώστας Ταχτσής, Το τρίτο στεφάνι, Εξάντας, Αθήνα 1987, σσ. 36-46.

- Με βάση τον τίτλο (*Το τρίτο στεφάνι*), ποιο νομίζετε ότι είναι το θέμα του μυθιστορήματος;

Διαβάστε τώρα το κεφάλαιο 3 που ακολουθεί, από το μυθιστόρημα *Το τρίτο στεφάνι*.

- Ποιος αφηγείται και ποιο/ποια γραμματικά πρόσωπα (πρώτο, δεύτερο ή τρίτο ενικό ή και πληθυντικό) χρησιμοποιεί κατά την αφήγηση.
- Ποια είναι η σχέση της αφηγήτριας με όσα αφηγείται;
- Ποιο νομίζετε ότι είναι το βασικό θέμα, το αντικείμενο, της αφήγησής της;

Χωρίστε με την ομάδα το κείμενο σε ενότητες, επιλέγοντας ως κριτήριο το επιμέρους θέμα στο οποίο αναφέρεται κάθε φορά η αφήγηση.

Δώστε σύντομους τίτλους στις ενότητες.

- Σε ποια χρονική περίοδο θα τοποθετούσατε τα όσα αφηγείται η πρωταγωνίστρια, καθώς και το παρόν της; Να δικαιολογήσετε τη χρονολόγηση αντλώντας στοιχεία από το κείμενο.

Σημειώστε τα ονόματα των προσώπων που μνημονεύονται στην αφήγηση και **χωρίστε τα** σε πρωταγωνιστικά και δευτερεύοντα, φτιάχνοντας έναν πίνακα όπως αυτός που ακολουθεί.

Σημειώστε επίσης την ιδιότητά τους και τη σχέση τους (συγγενική, φιλική κ.ο.κ.) με την πρωταγωνίστρια.

ΟΝΟΜΑ	ΙΔΙΟΤΗΤΑ	ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΡΙΑ	ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΑ	ΔΕΥΤΕΡΑΓΩΝΙΣΤΙΚΑ
Αντώνης			+	
θείος Στέφανος				+

Παρατίθεται σε κάποιο σημείο του κειμένου το όνομα της πρωταγωνίστριας/αφηγήτριας;

- Ποια είναι η οικογενειακή κατάσταση της πρωταγωνίστριας/αφηγήτριας; Περιγράψτε το άμεσο οικογενειακό περιβάλλον της κατά το παρελθόν και στο παρόν.

Περιγράψτε τη σχέση της πρωταγωνίστριας/αφηγήτριας με την κόρη της, την πεθερά της και τον τρίτο άντρα της, όπως προκύπτει από την αφήγησή της.

- Πιστεύετε ότι η κόρη της πρωταγωνίστριας είναι «αχάριστη» και «παιδί-τέρας», όπως χαρακτηρίζεται στην αφήγηση;
- Ως αναγνώστης νιώθετε συμπάθεια για την πρωταγωνίστρια ή όχι; Δικαιολογήστε τα συναισθήματά σας.
- Πώς βίωσε και εξακολουθεί να βιώνει η πρωταγωνίστρια/αφηγήτρια τη σχέση της με τον Αργύρη; Τι σημασία είχε και εξακολουθεί να έχει για την πρωταγωνίστρια και για ποιο λόγο;
- Ποια είναι η στάση/αντίληψη της πρωταγωνίστριας/αφηγήτριας σχετικά με το γάμο; Θα μπορούσε η αντίληψη αυτή να θεωρηθεί και σημερινή αντίληψη;

Δραστηριότητες (και παραγωγή γραπτού κειμένου)

Εντοπίστε μέσα στο κείμενο τις αντιλήψεις της εποχής για τη θέση της γυναίκας στην κοινωνία. **Σχολιάστε** τες στο πλαίσιο της ομάδας και αναζητήστε, σε συνεργασία με την ομάδα, αλλαγές που έχουν συντελεστεί ως προς τις αντιλήψεις αυτές σήμερα. Υπάρχουν αντιλήψεις ή στοιχεία τους που έχουν επιβιώσει;

- Νομίζετε ότι υπάρχει κάποιος συγκεκριμένος αποδέκτης της αφήγησης, ή τα όσα ιστορούνται εδώ θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως εσωτερικός λόγος, δηλαδή σκέψεις, αναμνήσεις, επιθυμίες κ.ο.κ. της πρωταγωνίστριας /αφηγήτριας, οι οποίες δεν αρθρώνονται; Και σε κάθε περίπτωση, νομίζετε ότι ο αναγνώστης μπορεί να θεωρηθεί αποδέκτης της αφήγησης; Να δικαιολογήσετε τις άποψεις σας και να τις συζητήσετε με την ομάδα. Κατά τη συζήτηση θα πρέπει να λάβετε υπόψη σας ότι το κείμενο που έχετε μπροστά σας αποτελεί απλώς ένα απόσπασμα (κεφάλαιο) του μυθιστορήματος και ότι ενδεχομένως η απάντηση θα ήταν διαφορετική αν είχατε διαβάσει ολόκληρο το μυθιστόρημα.

Σύμφωνα με την αφήγηση της πρωταγωνίστριας, ενώ η ίδια επιδίωξε να ξαναδεί τον Αργύρη, ο Αργύρης προτίμησε να αποφύγει μια συνάντηση μαζί της (σσ. 45-46). Υποθέτοντας ότι η συνάντηση αυτή τελικά πραγματοποιήθηκε, προσπαθήστε είτε μόν-ος/-η σας είτε σε συνεργασία με την ομάδα, **να σχεδιάσετε** την αφήγησή της, υιοθετώντας κατά το δυνατόν το ύφος της πρωταγωνίστριας/αφηγήτριας.

Η κόρη της πρωταγωνίστριας, η «κόμισσα» όπως την αποκαλεί συχνά η αφήγηση, δεν εμφανίζεται ποτέ άμεσα ή/και με δικό της ευθύ λόγο, αλλά πάντα έμμεσα, μέσα από τις περιγραφές της πρωταγωνίστριας/αφηγήτριας. Προκειμένου να αποκτήσει και αυτό το μυθιστορηματικό πρόσωπο μια ανεξάρτητη υπόσταση, **γράψτε** το κείμενο που θα μπορούσε να είχε γράψει εκείνη. Το κείμενο μπορεί να έχει τη μορφή αφήγησης (σε πρώτο πρόσωπο ή και με εναλλαγή διάφορων γραμματικών προσώπων), που να περιλαμβάνει ή όχι διάλογο και που να έχει ή όχι άμεσο, συγκεκριμένο αποδέκτη (π.χ. τη μητέρα της, μια φίλη της). Συντάσσοντας το κείμενο, μπορείτε να πλάσετε το χαρακτήρα της κόρης όπως θέλετε, συμφωνώντας ή διαφωνώντας με τους χαρακτηρισμούς της πρωταγωνίστριας/αφηγήτριας.

ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ II

Σοφία Νικολαΐδου, «Μπράβο λένε στα γαϊδούρια», Ξανθιά πατημένη, Κέδρος, Αθήνα 1997, σσ. 13-15.

Διαβάστε το απόσπασμα που ακολουθεί, από την ιστορία «Μπράβο λένε στα γαϊδούρια».

- Ποια νομίζετε ότι είναι η σχέση που έχει ο αφηγητής με την ιστορία την οποία αφηγείται; Για την απάντηση να λάβετε υπόψη και το γραμματικό πρόσωπο που χρησιμοποιείται στην αφήγηση (πρώτο, δεύτερο ή τρίτο ενικό ή και πληθυντικό).
- Μπορείτε να προσδιορίσετε το φύλο του αφηγητή; Δικαιολογήστε την άποψή σου.
- Είναι εύκολο ή δύσκολο να περιγράψετε τους χαρακτήρες των προσώπων και γιατί;
- Αν συγκρίνουμε το απόσπασμα της ιστορίας «Μπράβο λένε στα γαϊδούρια» με το κεφάλαιο 3 του μυθιστορήματος *Το τρίτο στεφάνι*, σε ποιο από τα δύο κείμενα νομίζετε ότι βρίσκουμε πληρέστερα στοιχεία για την αφηγούμενη ιστορία και σε ποιο για τους ίδιους τους πρωταγωνιστές;

Να σχολιάσετε με την ομάδα τη σχέση του αφηγηματικού χρόνου (διάρκεια) και του χρόνου των γεγονότων στην ιστορία «Μπράβο λένε στα γαϊδούρια», κάνοντας σύγκριση και με τον τρόπο που διαμορφώνεται η σχέση αυτή στο κεφάλαιο (3) του μυθιστορήματος *Το τρίτο στεφάνι*.

Εντοπίστε στο κείμενο της ιστορίας «Μπράβο λένε στα γαϊδούρια» τα σημεία όπου η αφήγηση καθυστερεί και τα σημεία στα οποία επιταχύνεται. Τι νομίζετε ότι είναι αυτό που καθυστερεί την αφήγηση;

- Μολονότι δεν έχετε διαβάσει ακόμη όλη την ιστορία, ποιο νομίζετε ότι είναι το θέμα της;

Δραστηριότητα (παραγωγή γραπτού λόγου)

Σε συνεργασία με την ομάδα, **συζητήστε** τις προβλέψεις σας για τη συνέχεια και το τέλος της ιστορίας και μετά συντάξτε τη συνέχεια και το τέλος της ιστορίας, σε δύο το πολύ παραγράφους. Το κείμενο που θα συντάξετε μπορεί να έχει τη μορφή σύντομης περίληψης ή να προσπαθήσει να παρακολουθήσει τη μορφή και το ύφος της ιστορίας. Σε περίπτωση που υπάρχουν διαφορετικές εκδοχές για την εξέλιξη της ιστορίας, **να τις αποτυπώσετε** ως ενδεχόμενες παραλλαγές.

Διαβάστε τώρα τη συνέχεια της ιστορίας της Σ. Νικολαΐδου.

Συγκρίνετε τη συνέχεια της ιστορίας που δίνει η συγγραφέας με τη δική σας ή και τις δικές σας εκδοχές και **συζητήστε** στην ομάδα τόσο τις δικές σου/σας επιλογές (τι καθόρισε τη δική σας ερμηνεία, σε ποια στοιχεία του κειμένου στηριχθήκατε κ.ο.κ.) όσο και την εκδοχή της συγγραφέα (σας ικανοποιεί, ποιος είναι ο στόχος της).

- Έχοντας διαβάσει τώρα ολόκληρη την ιστορία, ποιο νομίζετε ότι είναι το θέμα της και ποιο το σχόλιο της συγγραφέα;

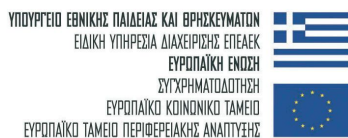
Δραστηριότητες (και παραγωγή γραπτού λόγου)

Συζητήστε με την ομάδα το ενδεχόμενο η ιστορία «Μπράβο λένε στα γαϊδούρια» να ήταν γραμμένη από άντρα συγγραφέα.

- Ποιες νομίζετε ότι θα ήταν στην περίπτωση αυτή οι διαφορές (στην επιλογή του θέματος, στο «σχόλιο», στην αφήγηση κ.ο.κ.);

Συζητήστε με την ομάδα το ρόλο του πατέρα στην οικογένεια.

Επιχειρήστε να αφηγηθείτε την ιστορία από την πλευρά της κόρης. **Γράψτε** ένα σύντομο κείμενο, με τη μορφή που θέλετε, με στόχο να δώσετε την ευκαιρία στο τρίτο πρόσωπο της ιστορίας να εκφράσει τη δική του γνώμη (οπτική γωνία).



Το παρόν έργο εντάσσεται στο ΕΠΕΑΕΚ 2 του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων,
Μέτρο 1.1 Ενέργεια 1.1.2 και συγχρηματοδοτείται από το ΕΚΤ κατά 75%

Κυριακάτικο πρωινό.

Λαμπερό το κυριακάτικο πρωινό
κι ο καφές κάθε γουλιά σκέτη απόλαυση.
Εφημερίδες ανοιγμένες στους καναπέδες
Γέλια και χάδια και πειράγματα.
Ωραία η μουσική, η ζεστασιά και η διάθεση.
Τόση που δε χωρά στο δωμάτιο και παίρνει τα βουνά,
σαλπάρει για νησιά, φέρνοντας το καλοκαίρι
στην καρδιά του χειμώνα.
«Πέντε χρόνια γάμου κλείνουμε τον άλλο μήνα.
Έχοντας τα ζήσει θα με παντρευόσουν;»
Η απάντηση άργησε να `ρθει, ακούστηκε περίπλοκη,
μακρόσυρτη, σχεδόν συλλαβιστή.
Κι έβαλε τα πράγματα στη θέση τους.
Ο καφές δεν πινόταν πια ,
τα γράμματα στις εφημερίδες αναποδογύρισαν,
η μουσική έγινε σιωπή,
τα καλοκαίρια τα κατάπιε ο χειμώνας.

Αρσενία "Κυριακάτικο πρωινό", Κισαρική Τομή, Θεσσαλονίκη 2001

ἡ λέξη

ἑλληνική και τὴν λογοτεχνία

3

Σχέση ρουτίνας και πλήξης τρελής
σχέση ταπείνωσης και προσβολής.
Πῶς τό άντέξαν μπαμπάς και μαμά
κι ό θεός ό Μίμης κι ή Βέμπο ή θεά...

Σχέση τοῦ γάμου, τοῦ συμβιβασμοῦ
μά τό ρεφραίν άνεβαίνει άλλοῦ.
Νύχτα στόν κήπο, στά τζάμια βροχή
σάν μελωδία στό άμπαζοῦρ τό θαλασσί:

— Μονάχος μιλάς μπουμπουκάκι!
Νά μπῶ λιγουλάκι κι ἐγώ;
Τά δύο ποδαράκια μου πάγοι
στά δύο τά ζεστά σου ἄς χρωθῶ
πού σβῆσαν τά σώματα οί σπάγγοι
μέ τέτοιοι Φλεβάρη καιρό.

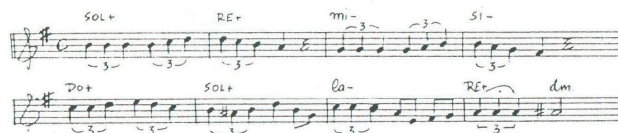
Σ' άγαπῶ — σέ παντρεύομαι.
Σ' άγαπῶ — σ' όνειρεύομαι.
Σ' άγαπῶ, εἶμαι παιδάκι σου
μιά φωτιά στό καθρεφτάκι σου.

Σ' άγαπῶ μάτια ξανθά μαλλιά
σ' άγαπῶ χεῖλη ρόδινα
πορφυρά μεταξωτά παντοῦ
τ' οὔρανοῦ και τοῦ προσώπου αὐτοῦ.

Σχέση διαφεύσεων, σχέσηη πληγῶν
πλάτη μέ πλάτη κι οί δύο όκλαδόν.
ξάφνου ό στίχος άρπάζει φωτιά
κατακόκκινα τζάμια κι ό ήλιος βουτιά,

στήν Πατησίων. Μιά δύση χρυσή.
"Ηλιε άρχηγέ μου, ρεφραίν μου ἐσύ
άπ' τόν φεγγίτη τοῦ μπάνιου πηδᾶς
κάλτσες, σλιπάκια στά πλακάκια σκορπᾶς:

— Τά βλέφαρα κλεῖσε ζουζούνι
και σκύψε τήν γκλάβα σου ἐδῶ
μήν πάει στά μάτια σαποῦνι
και πείς πῶς σέ τύφλωσα ἐγώ.
Στήν κάμαρα σοῦ ἔχω κουστούμι
κουκλί στό χορό νά σέ ιδῶ!



Διονύσης Σαββόπουλος, Έξι καινούρια κομμάτια, 3", Περιοδικό η Λέξη

ΤΟ ΣΙΔΕΡΟ

Στίχοι: Λίνα Νικολακοπούλου
Μουσική: Σταμάτης Κραουνάκης
Ερμηνευτές: Άλκηστις Πρωτοψάλτη

*Την ώρα που σιδέρωνε
της ήρθε πως ξημέρωνε και σφύριζε καράβι.*

*Σαν τότε που διαλέγαμε
με ποιον μπορεί να φεύγαμε
στην πρώτη αγάπη σκλάβοι*

*Κι είχε ένα σίδερο μ' ατμό
και λίγο ιδρώτα στο λαιμό
Σάββατο απόγευμα στην άκρη της κουζίνας.*

*Γυρνάει ραντίζει ένα γιακά
και λέει στον άντρα ξαφνικά
πως πάει κι αυτός ο μήνας.*

*Την ώρα που σιδέρωνε
της ήρθε πως ημέρωνε στα γόνατα λιοντάρι.*

*Διπλώνει ένα πουκάμισο
κι ο γιος χρονώ ενάμισο
στα πόδια της κουβάρι.*

*Κι είχε ένα σίδερο μ' ατμό
και λίγο ιδρώτα στο λαιμό
Σάββατο απόγευμα στην άκρη της κουζίνας.*

*Γυρνάει ραντίζει ένα γιακά
και λέει στον άντρα ξαφνικά
πως πάει κι αυτός ο μήνας.*

*Την ώρα που σιδέρωνε
της ήρθε ν' αφιέρωνε
σε κάποιον τη ζωή της*

*Που ανέβαινε στη μάντρα της
και γνώριζε τον άντρα της
με την αναπνοή της.*

*Κι είχε ένα σίδερο μ' ατμό
και λίγο ιδρώτα στο λαιμό
Σάββατο απόγευμα στην άκρη εκεί στην πόρτα.
Μια πιέτα δύσκολη πατά
απ' τ' όνειρό της σταματά
κι ανάβει όλα τα φώτα.*

ΚΩΣΤΑΣ ΤΑΧΤΗΣ, ΤΡΙΤΟ ΣΤΕΦΑΝΙ

3

Δ ΕΘΕΛΩ ΝΑ ΠΩ ΜΕΓΑΛΟ ΛΟΓΟ, ΓΙΑΤΙ Σ' ΑΥΤΗ ΤΗ ΖΩΗ
 ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ 'ΝΑΙ ΚΑΝΕΙΣ ΤΑΠΕΙΝΟΦΡΟΝ, ΑΛΛΑ ΤΙ ΤΑ ΘΕ-
 ΛΕΤΕ, Ο 'ΑΝΤΩΝΙΣ ΔΕΝ ΉΤΑΝ ΓΙΑ ΜΕΝΑ. ΜΑ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΠΟΥ
 ΣΥΝΕΔΡΗΣΑΝ ΤΑ ΔΙΣΑΦΕΣΤΑ ΜΕ ΤΟ ΦΩΤΗ ΚΙ ΉΜΕΙΑ ΧΩΡΙΣ ΚΑ-
 ΝΕΝΑ ΠΟΡΟ ΖΩΗΣ, ΕΠΑΘΕ ΚΙ Η ΜΑΜΙΑ ΤΟΝ ΚΑΤΑΡΟΧΤΗ ΚΙ Ε-
 ΠΑΚΕ ΝΑ ΡΑΒΕΙ, ΔΕΝ ΉΤΑΝ ΔΙΝΑΤΟΝ ΝΑ ΖΗΣΟΥΜΕ ΜΕ ΜΙΑ ΞΕΡΗ
 ΣΥΝΤΑΞΗ ΠΟΥ 'ΠΑΙΦΝ' Ο ΜΠΑΠΤΙΣ ΑΠ' ΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΟ.
 ΕΙΝ' ΑΛΗΘΕΙΑ ΟΤΙ ΕΙΧΑΜΕ ΤΟ ΣΠΙΤΙ, ΔΕΝ ΠΛΗΡΩΝΑΜΕ ΝΟΪΖΙ,
 ΑΛΛ' ΟΙ ΤΟΥΧΟΙ ΔΕΝ ΤΡΩΓΟΝΤΑΙ, ΕΚΤΟΣ ΑΝ ΤΟ ΠΟΥΛΟΥΣΑΜΕ Η
 ΤΟ ΥΠΟΘΗΚΕΥΣΑΜΕ. 'ΑΛΛ' ΕΙΧΑ ΘΡΑΞΙΣΤΕΙ ΝΑ ΜΗΝ ΠΕΙΡΑΞΩ ΤΟ
 ΣΠΙΤΙ, ΑΚΟΜΑ ΚΙ ΑΝ ΦΤΑΝΑΜΕ ΜΕΧΡΙΣ ΕΘΓΑΤΟΝ. Η ΜΑΜΙΑ, ΜΕ
 ΤΟ ΝΑ 'ΧΕΙ ΤΟΣΟ ΚΑΛΗ ΚΑΡΔΙΑ ΚΑΙ ΝΑ ΤΑΪΖΕΙ ΤΟΣΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟ
 ΣΟΙ ΤΗΣ, ΚΑΙ ΜΕ ΤΟ ΝΑ 'ΧΕΙ ΤΟΝ ΠΡΟΚΟΙΜΕΝΟ ΤΟΝ ΑΔΕΡΦΟ
 ΜΟΥ ΠΟΥ ΤΗ ΣΤΕΡΑΓΓΙΖΕ ΣΥΝΕΧΩΣ, ΔΕΝ ΕΙΧΕ ΔΑΛΕΙ ΟΥΤΕ ΜΙΑ
 ΠΕΝΤΑΡΑ ΣΤΗΝ ΑΚΡΗ ΓΙΑ ΜΙΑ ΩΓ' ΑΝΑΓΡΗΣ. ΔΕΝ ΠΕΡΙΣΣΕΙΕ
 ΠΟΤΕ ΤΙΠΟΤΑ ΓΙΑ ΝΑ ΔΑΛΕΙ ΣΤΗΝ ΑΚΡΗ. Η ΜΟΝΗ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑ
 ΠΟΥ ΕΙΧΕ ΉΤΑΝ ΚΑΤΙ ΚΟΣΜΗΜΑΤΑ ΔΕΤ ΤΗ ΜΑΝΑ ΤΗΣ, ΚΙ ΑΥΤΑ
 ΤΑ ΚΟΣΜΗΜΑΤΑ ΑΡΧΙΣΑΜΕ ΝΑ ΞΕΚΟΚΑΛΙΖΟΥΜΕ. ΜΑ ΟΤΑΝ ΕΧΕΙ
 ΚΑΝΕΙΣ ΑΡΦΟΣΤΙΕΣ, ΤΑ ΛΕΦΤΑ ΚΑΝΟΥΝ ΓΟΡΗΓΟΡΑ ΦΤΕΡΑ. ΤΑ
 ΦΑΓΑΜΕ ΣΤΟ ΠΙ ΚΑΙ ΦΙ, ΚΙ ΑΡΧΙΣΑΜΕ ΝΑ ΔΑΝΕΙΖΘΙΑΣΤΕ ΑΠΟ
 ΣΥΓΓΕΝΕΙΣ: ΑΠ' ΤΟ ΘΕΙΟ 'ΗΡΑΚΛΗ, ΑΠ' ΤΟ ΘΕΙΟ ΣΤΕΦΑΝΟ ΚΑΙ
 ΟΥΤΩ ΚΑΘ' ΕΞΗΣ.

Σκεπτόμουν να δω μιά δουλειά, αλλά τί δουλειά,
 δεν ήξερα ούτε μπορούσα να φανταστώ. Την εποχή
 εκείνη οι γυναίκες, τουλάχιστον οι γυναίκες της σειώς
 μου, δεν είχαν άρχεισι ακόμα να εργάζονται, κι άλλη
 δουλειά από δουλειά γραφείου δεν ήξερα να κάνω.

36

εκτός αν πήγαινα μαγειρίσσια σε κανένα πλουσιούσιπο.
 Μά δεν ήμουνα, δαλέπεις, ελεύθερη. Πλην της μαμάς και
 του μπαμπά που χρειάζοντουσαν ντάνεμα σά μωρά παι-
 διά και δέ μπορούσα να τους έμπιστευτώ έντελώς στά
 χέρια της 'Ερασιμάς (τή Μαφιέττα, την είχαμε στείλει
 προσουρινωίς πίσω στο χωριό), είχα και την κόμισσα. 'Η-
 ταν ακόμα πέντ'-έξι χρονώ. Είχα από τό άχάριστο πλά-
 σμα που δεν αναγνωρίζει καμιά άπ' τις θυσίες που 'κανα
 γι' αυτήν. 'Ηταν φυσικό νά σκεφτώ τό γάμο. Αυτή ήταν
 και ή γνώμη των συγγενών. Τούς χρωστούσαμε ένα σωφό
 λεφτά κι έφρατε νά σεβαστώ και τή δική τους γνώμη. 'Ε-
 ται, μ' όλο που δεν ήμουνα σε ψυχική κατάσταση νά ξα-
 ναχίσω τή ζωή μου άπ' την άρχή και νά δάλω καινούριο
 κερσάτá στο κεράλι μου, αναγκάστηκα νά παραδέχτώ
 πως είχα τον δίκιο. Δέν υπήρχε άλλη λύση. 'Αρχισαν νά
 μου κάνουν προσέξινά, πρώτα μ' ένα λογιστή, ύστερα μ'
 ένα μανάθη, ευταροσιάστο μέν, αλλά μανάθη, τέλος μ'
 ένα γέρο που 'χε τρία σπύτια, καμιά οικογενειακή ύπο-
 χρέωση, κανένα συγγενή, αλλά και μουκαρδιτιά. Μά
 ούτε υπάλληλο είχα σκοπό νά πάρω νά ζούμε μ' ένα ξε-
 ρό μισθό, ούτε σε μανάθη νά ξεπέσω, ούτε τή νοσοκόμα
 νά κάνω. 'Αν ήθελα νά κάνω τή νοσοκόμα, την έκανα
 και χωρίς νά παντρευτώ. «Είναι γέρος, δέ θά ζήσει πο-
 λύ, θά σου μείνουν τά σπύτια...» 'Αλλ' αν ήμουνα πρό-
 θυμη νά κάνω γάμο από ύπολογισμό, αυτό δέ σήμαινε
 πως ήμουνα κινική μέχρι του σημείου νά κάνω τέτοια
 άμαρτωλά σχέδια. Τό θεώρησα άμαρτία, όχι άπέναντι
 του θεού, ό θεός δεν έχει καμιά δουλειά σ' αυτές τις ύπο-
 θέσεις, άλλ' άπέναντι του έαυτού μου.

'Ετσι πέρασαν δυό χρόνια κι είχαμε φτάσει σε οικο-
 νομική άπογνωση. 'Ο θεός Στέφανος είχε άρχισει νά
 κατασυφιιάξει, κι αναγκαζόμουνα νά παίρνω δανεικά
 από φίλες μου: την Κασσιμάτη και την Καρούσου, ακόμα
 κι άπ' την 'Ερασιμά. 'Εκεί κατάνησα, νά παίρνω έρω
 δανεικά άπ' την 'Ερασιμά!... Είχαμε δάλει δυό ύποθη-
 κες στο σπύτι, είχ' άπελπιστεί άπ' τή ζωή. 'Ελεγα: «Πάρε

37

με, θέ' μου, απ' αυτό τόν κόσμο, άς σταματήσει πιά αυτό τό συνεχές, τό χωρίς λόγο μαρτύριο, δέ μπροθό πιά!...»

Τότε άκρυβώς παρουσιάστηκε ό ' Αντώνης. Ήταν χήρος, μέ καλή δουλειά. Ή μόνη του οικογενειακή ύποχρέωση ήταν ή μάνα του. Μου τόν σύστησε μά μακρινή ξαδέφφη τής μαμάς που 'μενε στή γειτονιά του. Ο Άντώνης είχε άλλοτε δικό του σπίτι, στή λεωφόρο ' Αλεξάνδρας, μά όταν πέθανε ή γυναίκα του (άπό λευχαιμία), έγραψε και του 'στειλαν απ' τό χωριό μά κοπέλα γιανά του κοπάει τό σπίτι, και δέν πέρασαν έξι μήνες, κι έμειν' έγκυος. Ολ' αυτά δέν τά 'ξερα τότε, τά μάθα έκ τών ύστερων. Όταν έμαθαν οι γονείς της τά χαμπάρια, κατέφθασαν απ' τό χωριό μ' ένα τσεκούρι και παρά λίγο τόν κάνουν κοιματάκια, (ό θεός νά σέ φυλάει άπό Μανιάτες). Και τόν ξεεδίασαν, και τής έγραψε τό σπίτι στ' όνομά της. Αναγκάστηκε νά πάει νά μείνει προσωρινά μέ τήν Κοιμού, κι έπειδή ήταν μαθημένος νά 'χει άνοιχτό σπίτι και γυναίκα νά τόν περιποιείται, έβαχνε κι αυτός νά παντρευτεί. Μάς κάλεσε λουπόν έν' άπόγευμα ή θειά μου στό σπίτι της κι ήπιαμε καφέ και τόν είδα. Κι όταν γύρισα στό σπίτι, έπеса στό κρεβάτι μέ τά μουτρα κι έβαλα τά κλάματα. « Έπ' ούδενί λόγω τόν παίρνω!» τούς λέω. « Είναι μεγάλος στήν ήλικία, είν' ένας χωριάτης και μισός! Τά χέρια του έχουν κάλους, ή προφορά του είν' άπείσια, δέν ξέρε νά μιλήσει!» Μά κατά δάθος ήξερα ότι δέν ήταν αυτοί οι λόγοι που έκλαιγα. Έκλαιγα γιατί καταλάβαινα ότι έν ήθελα νά παντρευτώ, ήταν άδύνατον νά θρώ πιο κατάλληλο άνθρωπο απ' τόν Άντώνη. Μπορεί νά 'χα τό σπίτι, άλλ' ήταν ύποθρηνημένο, κι ούτε ήμωνα πιά είκοσι χρονώ, χωρίς νά λογαριάσουμε ότι είχα και τό μπαστάρδικο του Φώτη που προσφέρθηκε άμέσως ό άνθρωπος νά υιοθετήσει. Θά τής εξασφάλιζε μόρφωση κι άνετη ζωή. Τήν εποχή εκείνη έδρασε παρά μέ ούρά. Ήταν ένας απ' τούς καλύτερους και γνωστότερους εργολάβους οικοδομών στήν ' Αθήνα. Μόλις παντρευτήκαμε, όχι μόνο ξεχρέωσε τό σπίτι, άλλ'

έβαλε μπροστά νά κάνει ειλικυές πλουυυυ υυυυ υυυυ υυυυ υυυυ γίνει πολλά χρόνια πρίν, και μ' αυτή τήν ευχαιρία έκανε και κάμποσες προσθήκες: έχτισε καινούριο πλυσταριό στήν ταράτσα και τό παλιό που ήταν στήν αυλή τό έκανε δωμάτιο, γκρέμισε τόν έξωτερικό τοίχο τής κρεβατοκάμαρας και τή μεγάλωσε, έγκατέστησε ηλεκτρική κουζίνα, απ' τίς πρώτες-πρώτες που είχαν έρθει τότε στήν ' Ελλάδα, κι έφτιαξε μπάνιο (πρίν, πλενόμασταν μέσα σέ μία σάφρη στό πλυσταριό), μπάνιο μέ πορσελάνες και καθρέφτες, άκόμα και μπιντέ! Αυτά που θεωρεί τώρα ή κόμισσα σάν τά φυσικότερα πράγματα στό κόσμο, χωρίς νά παραλείπει — αυτό είναι που μέ διαμονίζει — νά μου λέει ότι σκότωσα τόν πατέρα της, έπειδή δέν είχε τή δυνατότητα νά μου φτιάξει μπάνιο μέ μπιντέ! ' Αλλ' έχω συνηθίσει τά λόγια της και δέν τήν παίρνω πιά στά σοβαρά. Ξέρω πώς μέ ήρλευε έπειδή πήρα τρεις άντρες, ένώ αυτή κοντεύει νά μείνει στό ράφι. ' Αλλιώς ήξερα πολύ καλά νά τής άπαντήσω: νά τής πώ γιατί έδιωξα τόν πατέρα της, κι έν έχω τόν σκότωσα ή οι θρωμιές που 'χε κάνει στή ζωή του!...

' Αχ, ένα-ένα τά θυμάμαι! Κάθε φορά που μέ συγχύζει, μου 'ρχονται στό μυαλό όλα τά δάσανα που τράδηξα σ' αυτή τή ζωή. Τί νά πρωτοθυμηθαι κανείς; Τήν ιστορία μέ τόν ' Αργύρη, τά καμώματα του Φώτη, τά όσα ύπέφερα όσο ζούσε ό ' Αντώνης μέ τίς άρρώστιες του κι άργότερα μέ τίς θρησκοληψίες του, ή τ' άκόμα χειρότερα όταν πέθανε; Γιατί, χωρίς νά θέλω νά πώ, όπως κάνουν μερικές, ότι είμαι ή πιο άτυχη γυναίκα του κόσμου, ή άλλη-θεια είναι ότι είχα κι έχω τό μερτικό μου απ' τά φαρμάκια τής ζωής. Τί ώφελεί που πήρα τρεις άντρες, τί ώφέλει, πέστε μου; Καλύτερα νά 'χα πάρει έναν και καλό, νά ζήσω κι έχω μία ήσυχη οικογενειακή ζωή όπως τόσες γυναίκες σ' αυτό τόν κόσμο. Νά 'χα πάρει τόν άντρα που άγαπούσα, τόν μόνο που άγάπησα πραγματικά — καλή του ώρα, ποιός ξέρε, ζει, πέθανε, δέν έχω ιδέα! Δέν τόν έχω ξαναδει έκτοτε κι άς ζούσε στήν ίδια πόλη, έκτός ι-

σιως από μία φορά: στην Κατοχή μία μέρα περπατούσα στην οδό Έφοιμ και μου φάνηκε πώς αναγνώρισα τη σιλουέτα του. Μου φάνηκε πώς ήταν αυτός, γερασμένος, μ' ένα μαύρο παλτό. Πρώς στιγμήν σκέφτηκα να διάσω τό δημα μου να τον προλάβω να δω τό πρόσωπό του, μά, όπως λένε στά μυθιστορήματα, τά πόδια μου δέ μέ υπάκουσαν. Αιθιάνθηκα ένα μουδιασμα σ' όλο μου τό κορμί. Ήθελα και δέν ήθελα να τόν δω, κι ώσπου ν' αποφασίσω, έστριψε μέσα σ' ένα στενό και χάθηκε. Καμμένε 'Αργύρη, και καμμένη Κηφισιά! Τί χρόνια, τί ευτυχισμένα, ξένοιαστα χρόνια!

Όλοι οί μεγάλοι νοσταλγοί τον παράδεισο της παιδικής τους ηλικίας. Τόν λένε παράδεισο ακόμα κι αν ήταν κόλαση. Νοσταλγοί τά χρόνια πού ή ζωή ήταν ακόμα άπλη, ό κόμος γεμάτος μαγεία. Μά έγω, εκτός άπ' αυτό τόν παράδεισο, είχα κι έναν άλλθινό, άπτό παράδεισο, όπως τόν περιγράφει ή Παλιά Διαθήκη: μέ τά δέντρα, τά πουλιά, τά λουλούδια — και τό φίδι! Σχεδόν κάθε Σάββατο, πρδ πάντων τήν άνοιξη, έρχόταν ό μπαμπά 'Αλέξης, ό άμαξός του θείου Μαρκούση, μ' ένα καλάθι φρούτα τής εποχής, τότε φρούτες, τότε σύκα ή μούρα, κι εις άντάλλαγμα έπαιψ' έμένα.

Ό θείος Μαρκούσης είχε κάμποσες άνιψές: τίς κόρες τής θείας Μπέμπας, τίς κόρες τής θείας Νεγρεπόντη και αύτω καθ' έξης. Τώρα δέν έχει μείνει κανένας σχεδόν άπ' όλους αύτους. Σιγά-σιγά ξεκληρίστηκε ή οικογένεια. Μά τήν εποχή εκείνη ήμασταν μεγάλο σόι. Άλλ' άπ' όλες αυτές τίς άνιψές περισσότερο άγαπούσ' έμένα. «'Αν ήσωνα δέκα χρόνια μεγαλύτερη», μου 'λεγε μισοαστεία-μισοσοβάρά, «ή έγω νέος όπως μά φορά, θά σ' έλλαβα κι άς πάνε να φωνάζουν οί παπάδες!» Ό θείος Μαρκούσης, ό μεγαλύτερος άπ' τούς άδερφούς τής μαμάς, είχε μείνει γεροντοπαλικάρο. Κανείς δέ μπορούσε να καταλάβει γιατί. Όταν ήμασταν παιδιά, άκούγαμε τούς μεγάλους να μιλάν μ' ύπονοούμενα για κάποια χήρα. Μιλούσαν κορακιάτικα, νομίζοντας ότι δέν καταλαβαί-

ναμε: «Κε-τί κε-κά-κε-νει κε-ή κε-χή-κε-ρα;» Κι έκλειναν τό μάτι πονηρά. Ύποτίθεται ότι ήταν μπλεγμένος μέ τή χήρα ενός παλιού του φίλου. «Γιατί δέν παντρεύεται ό θείος Μαρκούσης, μαμά;» ρώτησα μία μέρα τή συζυρεμένη τή μαμά. «Τή δουλειά σου!» μου λέει. Καμά άπ' τίς άδερφές του δέν τόν ενεθάρρυνε να παντρευτεί, και πρώτη και καλύτερη ή μαμά. Είχαν όλες στο μάτι τό κτήμα τής Κηφισιάς.

Τό κτήμα τού θείου Μαρκούση συνόρευε μέ τό κτήμα τών Λαχαναίων. Ό γερο-Λαχανάς ήταν ντόπιος Κηφισιώτης άπ' τούς παλιούς χωριάτες, μά ό γίος του ήταν γνωστότατος δικηγόρος και σχετιζόταν μέ τόν καλύτερο κόσμο. Είχε όγι και δουλεντής, είχε στενές σχέσεις μέ τούς Δραγούμηδες μέ τούς οποίους ό θείος Μαρκούσης άλλαξε μά ξεφρή καλημέρα. Αυτός ό Λαχανάς είχε δύο παιδιά, μία κόρη πού ήταν στην ηλικία τού Ντίνου κι ένα γιό, δύο χρόνια μεγαλύτερο από μένα, τόν 'Αργύρη. Τί τρέλες καναμε οί δυο μας! 'Απ' τίς όποιες ή πιο άθώα ήταν ίσως ή μαμιά πού είχαμε να μπαίνουμε οέ ξένα κτήματα και να κλέβουμε φρούτα. Ό,τι τρακούσε ή ψυχή μας τό 'χαμε στα δικά μας κτήματα. Τά φρούτα σάπίζαν μέσ' στίς φρουτιές. Μά έμεις προτιμούσαμε τό κλεμμένο, τόν άπαγορευμένο καρπό. Ψοφούσαμε για περιπέτεια. Τί άγοροκόρησο πού ήμουνα κι έγω! Είχα ζωή μέσα μου, δέν κοιμόμυνα συνεχώς σαν τήν κόρη μου. Καθαλούσαμε τ' άλογα και καλπάζαμε ως τήν Έκκλη — τήν εποχή εκείνη ό κόσμος είχε ακόμα άλογα — ή πηγαίναμε στον Κοκκιναρά, καθόμασταν στα θιμάκια και κοιτάζαμε τήν 'Αθήνα.

Ό 'Αργύρης ήταν ψηλός και ξανθός, δέν έμοιάζε μ' Έλληνα. Ό θείος Μαρκούσης πού δέ χώνευε τό γερο-Λαχανά, έλεγε πώς ήταν 'Αρβανίτες. Καμά φορά προσπαθώ να θυμηθώ τά χαρακτηριστικά του και δέ μπορώ. Έχουν περάσει τόσα χρόνια από τότε! Και δέν έχω ούτε μία φωτογραφία του. Τού τίς έστειλα τότε όλες πίσω. Τό μόνο πού θυμάμαι ακόμα είναι ή μωρουδιά τού κορμιού

του, ανακατωμένη με το θυμαιοῦ. Κάθε φορά που μου ριζώ θυμίοι ή που άκούω τή λέξη θυμίοι, τόν θυμίοι και μου φαίνεται πώς είμαστε πάλι ξαπλωμένοι πάνω στά χορτάρια, και μέ τό κεφάλι του άκουπισμένου στά γονατά μου μου άπαγγέλλει ποιήματα. Είχε μανία μέ τήν ποίηση:

*Πώς μάς πλανεύει τ' όνειρο τής εὐτυχίας ξανά!
Σά νά ταν μά φροιά νά μάς γελάσει!...
Σ' άλλα ταξίδια μάς καλοῦν τά πλοία, τά γαλιανά
νερά, πού ώς νά τ'ταν φώς κι έχουν χορτάσει!...*

Απάγγελλε σά νά ταν κιόλας γέρος και σά νά 'χε γνωρίσει και χάσει τήν εὐτυχία έκατό φορές. Καμμένη 'Αργήρη! Τωσ τό άχ τό δικό σου νά φταίει πού δασανίστηκα τόσο. Νά 'ξερεις πόσο άκριδιά τό πλήρωσα και τό πληρώνω ακόμα!... 'Επο' είν' ή ζωή: δέν κάθεται νά λογαριάσει άν είχαμε έλαφρινικά όπως είχα έγω. Γιατί τό λάθος δέν ήταν δεδαίως όλο δικό μου. 'Ας όψεται ό θειος Μαρκούσης. Τό πλήρωσε κι αυτός. 'Ολα έδώ πληρώνονται!...

'Όταν τελειώσαμε τό γυμνάσιο, ήθελα νά πάω στό πανεπιστήμιο νά σπουδάσω Νομικά. Στό σχολείο ήμουνα πάντα ή πρώτη στην έκθεση ιδεών και στην ιστορία. 'Ο μπαμπάς μ' ενεθάρρυνε, ήταν προοδευτικός άνθρωπος, πίστευε στην χειραφέτηση των γυναικών. 'Αλλ' ή μαμά, πού δέν τόν κατάλαβε ποτέ, τό απέδιδε σε χαμηλή ιδιοτέλεια. Κανείς δέν άρνείται ότι ήταν γυναικάς, αλλά δέν πίστευε στην χειραφέτηση των γυναικών επειδή τ' άρεσαν οι γυναίκες. « 'Ασ' τη μωρέ νά πάει κάνα-δυό χρόνια στό πανεπιστήμιο, νά ξεσκουριάσει τό μυαλό της!» τής έλεγε. 'Αλλ' ή μαμά είχε τήν αντίληψη ότι ή θέση των γυναικών είναι στό σπίτι και μοναδικός τους προορισμός ό γάμος κι ή άνατροφή των παιδιών τους. Σκέψου νά μίν έχει κανείς άλλον προορισμό στην ζωή άπ' τό ν' αναθερψει τή Μαρία!...

'Αλλά δέν τήν άδικώ έντελώς. Είχε δουλέψει ή ίδια σ' όλη της τή ζωή σαν άντρας και καλύτερ' από άντρας, κι είχε καταλήξει στό συμπέρασμα, ότι ό γάμος είναι ή πιό εύκολη δουλειά για τή γυναίκα. Δέν ήθελε νά όγώ στην έπιλογή. Νόμιζε ότι άν σπουδάξω Νομικά, θά 'παιά νά 'μαι γυναίκα. «'Αν είναι νά μου γίνεις σουφραζέτα», μου 'λεγε πολλές φορές όταν μ' έδλετε νά διαδάζω τά φιλοσοφικά διόλια άπ' τή διδλοθήρη του μπαμπά, «νά σηκωθείς νά φύγεις άπ' τό σπίτι μου!» 'Ο μπαμπάς άναγκάστηκε νά υποχωρήσει και μέ συνεδούλευσε νά κάνω κι έγω τό ίδιο. Δέν ήθελε νά τήν πικράνει. Τήν έποχή έκεινη ή ύγεια της είχε άρχίσει νά υποσκάπτεται. 'Απ' τήν πολλή δουλειά κινδύνευε νά πάθει υπερκόπωση.

'Ο 'Αργύρης είχε άνέκαθεν τή φιλοδοξία νά γίνει γιατρός. Τ' άρεσε ή χειρουργική. 'Όταν ήμασαν παιδιά, έπιανε δατηάρχους και ποντίκια, τά ξεκοιλιάζε και μου 'δειχνε τά διάφορα όργανά τους: τήν καρδιά, τά νεφρά, τό στομάχι, ακόμα και τήν τρύπα άπ' τήν όποία άποπαιτούσαν οι δάτηραχοι. 'Η άδερφή του ή Νάντια κι ό Ντίνοσ δέν άντεχαν στό θέαμα. 'Όταν έδλεπαν τ' άντερα του ποντικού άπ' έξω, γλώμαζαν και τό 'σκαγαν. Μά έγω καθόμωνα άτάφαχη και τά 'δλεπα μέ περιέργεια. 'Ο Ντίνοσ πού ήταν πάντα μαρτυρίαρης, έτρεχε και τό 'λεγε στην μαμά, κι εκείνη κουνούσε τό κεφάλι της μέ θλίψη κι έλεγε πώς δέν καταλαβαίνει πώς ήταν δυνατό νά όγει άπ' τή δική της τήν κοιλιά τόσο σκληρό κορίτσι. Μά ό μπαμπάς, πού ήταν χρόνια όλόκληρα υποδιευθυντής του ζωολογικού μουσείου του Πανεπιστημίου κι είχε ταριχέψει χιλιάδες ζώα και πουλιά στην ζωή του, μου 'κλεινε δαίνει άπ' αυτά τά πράματα. «'Ασ' τ'ηνε, δέν ξέρει, δέν καταλαβαίνει άπ' αυτά τά πράματα.»

'Αλλά φυσικά, ό Λαχανάς, πού δέν είχε άλλο γιό, έννουσε νά κάνει τόν 'Αργύρη δικηγόρο. Σήμερα τά παιδιά έχουν μεγαλύτερη έλευθερία νά διαλέξουν τό επάγγελμα πού τους άρέσει, όταν ξέρουν τί τους άρέσει και

δέν είναι σάν τήν κόρη μου. Μιά τήν εποχή εκείνη οί γο-
νείς είχαν ακόμα τό βέτο. Ο 'Αργύρης γράφτηκε στά
Νομικά. Ή εποχή τών παιχνιδιών είχε τελειώσει. Δέν
κλέδαμε πιά φροῦτα ἀπ' τά ξένα κτήματα, δέν τρέχαμε
σάν παλαδοί, δέν πηγαίναμε ἵππασια (ὁ θεῖος Μαρκού-
σης είχε πούλῃσει τά τρία ἀλογα κι είχε ἀγοράσει αὐτο-
κίνητο), δέν πιανόμασταν στό δρόμο ἀπ' τό χέρι — ἀκό-
μα κι οί πέτρες είχαν μάτια. Ἐν' ἀπόγεμα μᾶς εἶδε μιά
φιληνάδα τῆς μαμάς στό Ζάπτειο κι ἔτοξε κι αἱ τῆς ἔδω-
σε ἀναφορά. Ἡ μαμά, πού δέν είχε ἰδέαν ὅτι ἔδλετα τόν
'Αργύρη καί στήν 'Αθήνα, μού 'κανε μιά προμερή σπηγή.
«Ὡστε γι' αὐτό εἶχαμε τόση σφιξή νά γίνουμε δικηγορί-
νες!» φώναξε ἐν θριάμβῳ. «Καλά τά 'λεγα ἐγώ πού πα-
τέρα σου καί μού 'λεγε πός εἶμαι φιλόπονη καί πονηρή
σάν ἄλλους τούς 'Ελληνες!...». Ἀπό τότε ἀρχισε νά μέ πε-
ριορίζει. Ἀλλοστε κι ὁ 'Αργύρης δέν ήταν πιά τόσο
ἐλεύθερος ὡς ἄλλοτε. Οἱ μόνες φορές πού τόν ἔδλετα,
ἦταν ἀνάμεσα στά μαθήματα — τό Πανεπιστήμιο ἦταν
κοντά στό σπίτι μας. Στήν Κηφισιά δέ μ' ἄφηνε ἡ μαμά
νά πηγαῖνω συχνά. Ὁ θεῖος Μαρκούσης παρατονόταν:
«Δέ μ' ἀγαπᾷς», μού 'λεγε. «μ' ἐγκατέλειψες!» Φαίνεται
ὅτι φώτισε τή μαμά γιατί δέ μ' ἄφηνε ν' ἀνεδαῖνω στήν
Κηφισιά, κι ἐκείνη τοῦ 'πε τά περὶ εἰδυλλίου. Δέν ξέρω
ἀκριβῶς πῶς ἔγινε τό πράμα. Ἐκεῖνο πού ξέρω εἶναι ὅτι
μιά μέρα ἦρθε στό σπίτι μας τό μεσημέρι γιά φαί (ἀπ'
ὅτου ἀγόρασε αὐτοκίνητο τόν εἶχαμε συχνότερα ἀπό ἄλ-
λοτε) καί μετά τό φαί πήρε τό μπαμπά στό σαλόνι καί
κλείσανε τήν πόρτα. Ἡ διαίθεσή μου δέ μέ γελούσε πο-
τέ. Ἦξερα ὅτι μιλούσαν γιά μένα καί τόν 'Αργύρη κι ἡ
καρδιά μου πήγαινε νά σπάσει. Ἦξερα πῶς ὁ θεῖος
Μαρκούσης δέ χώνευε τούς Λαχανάτους, μά εἶχα ἐμπι-
στοσύνη στήν ὀρθή κρίση τοῦ μπαμπά. Περίμενα δε-
δαιώς τίς συνθησιμένες ἀντιρρήσεις, ἀλλ' οὐδ' ἐπὶ στυγ-
μῆν ὅτι θά μ' ἔπαινε στο σαλόνι καί θά μού 'λεγε, μ' ἐν-
τελῶς ἀσυνήθιστο ὕφος αὐστηρότητας, ὅτι στό ἐξῆς μού
ἀπαγόρευε νά δῶ τόν 'Αργύρη. Ἀρχισα νά κλαίω καί ν'

ἀπειλῶ πῶς θ' αὐτοκτονήσω. Ἐννοῦσα νά μού ἐξηγή-
σει ποιῶς ἦταν ὁ λόγος. «Δέν εἶμαι πιά μορφῶ», τοῦ λέω,
«ἐννοῶ νά μού ἐξηγήσεις τό λόγο.» «Δέ μπορῶ», μού
λέει, «εἶναι πράγματα πού δέν τά καταλαβαίνουν οἱ γυ-
ναῖκες.» Ἐγὼ ἐξῶ φρενῶν. «Ὡστε αἰτέξ εἶναι οἱ
προοδευτικῆς ἰδέες σου;» τοῦ λέω. Σηκώθηκε καί ὄρθη
ἀπ' τό σαλόνι. «Θά τά ξανατοῦμε ἄλλη φορά», μού λέει.
Μά δέ χρειάστηκε νά μού πεί τίποτα. Τά 'μαθα ἀπ'
τή μαμά. Μού τά 'πε μέ μιά σκληρότητα πού ἄν τῆς ἔχω
συγχωρήσει εἶναι μόνον ἐπειδή ξέρω πόσο ἀκριδιά τό
πληρώσε στον ἀγαπημένο τῆς τό γιό. Ὁ, τι κοροϊδεύει
κανεῖς σ' αὐτό τόν κόσμο, τό λούζεται. «Πάψε νά μᾶς
ζαλιζέεις» μού λέει, «ἔτσι κι εἶσαι ἔχουν τά πράματα.»
Τήν κοιτοῦσα ἀποβολομένη, σάν κερσανόπληκτη.
"Ὅλα τά 'χε βάλει ὁ νοῦς μου ἐκτός ἀπ' αὐτό. Ἐκλαψα,
χτυπήθηκα, μά ὕστερ' ἀρχισα νά σιζέρομαι: κι ἄν εἶν'
ἀλήθεια; Κι ἀποφάσισα νά δῶ τόν 'Αργύρη καί νά τοῦ
μιλήσω. (Συνήθως συναντιόμασταν μισοστά στήν 'Ακα-
δημία.) Ἄλλά ὅταν ἦρθε ἐκείνη ἡ στιγμὴ ἤμουνα τόσο
ταραγμένη, πού ἦταν ἀδύνατον νά μιλήσω ἤρεμα. Τοῦ
εἶπα, χωρίς περιστροφές, ὅτι ὁ θεῖος Μαρκούσης εἶχε
βάλει ἕναν ἄνθρωπο τῆς ἐμπιστοσύνης του νά τόν παρα-
κολούθησει κι ἔμαθαν ὅτι εἶχε σχέσεις μ' ἕναν...

Δέν τέλειωσα τή φράση μου. Τόν εἶδα νά κοκκινίζει
καί κατάλαβα ὅτι ἤξερε τί ἐννοῦσα. Τόν κοιτοῦσα ἀφω-
νή, παρακαλώντας ἀπό μέσα μου νά μού πεί πῶς εἶναι
ψέματα. Ἀκόμα καί σήμερα διερωτῶμαι τί ἀπ' τήν κα-
τηγορία ἦταν ἀλήθεια καί τί ψέμα. Ἐνας ἀθῶος ἀντρας
θά τό 'ἔγινε στό σορολόπ ἡ θά θύμωνε καί θά 'λεγε πῶς
τόν συκοφαντοῦσαν ἀδικα. Θά μού 'λεγε πῶς ἤμουνα
τρελὴ νά τοῦς πιστεύω, θά μ' ἔπαινε καί θά μέ φιλοῦσε.
Αὐτός ἦταν ὁ μόνος τρόπος νά μού κλείσει τό στόμα. Μά
ὁ 'Αργύρης κοκκίνισε, ἕστερα χλόμιασε, μέ κοίταξε κα-
λά-καλά στά μάτια — ποτέ ὅσο ζῶ δέ θά ἐσχάσω ἐκεῖνο
τό βλέμμα — ἔδραε τά χέρια στίς τοῖτες, καί σηκώθηκε
κι ἔφυγε, χροῖς νά πεί λέξη. Κι ἔμεινα μόνη μου κάτω

ἀπ' τὸ ἀγάμμα τοῦ Πλάτωνος, ἀναυδή, παρακαλώντας ν' ἀνοίξῃ ἢ γῆ νά μέ καταπιεῖ.

Ἄπο τότε ἔπαψα νά πηγαίνω στήν Κηφισιά. Ὅχι γιά νά μὴν δῶ τὸν Ἀργύρη — τουναντίον, ἐπεδίωξα νά τὸν ξαναδῶ, ἀλλά μ' ἀπόφευγε — ἀλλ' ἐπειδὴ δέν ἤθελα πιά νά δῶ στὰ μάτια μου τὸ θεῖο Μαρκοῦση. Τὸν σιχάθηκα. Ἡ μαμά γκρίνιαζε πὼς πετοῦσα δλόκληρη περιουσία ἀπ' τὸ παράθυρο καί πὼς θά τ' ἄφηνε ὅλα στίς κόρες τῆς θείας Μπέμπας. Μά ἤμουνα ἀνένδοτη. Δέν τοῦ ξαναμίλησα ποτέ. Ἄλλωστε, ὅπως ἀπεδείχθη σ' ἕνα χρόνο, ὄλ' ἡ φασαρία γινόταν γιά τὸ τίποτα. Ὅταν συνεκρούσθη μ' ἕν' ἄλλο αὐτοκίνητο στό δρόμο τοῦ Σουνίου κι ἔπαθε ἐσωτερικὴ αἰμορραγία καί πέθανε κι ἀνοίχτηκε ἡ διαθήκη, μάρθαμε μέ κατάπληξη ὅτι τὸ κτῆμα ἦταν ὑποθηκωμένο, οἱ περιδότητες μετοχές γιά τίς δλοῖες μλοῦσε συνεχῶς ἡ μαμά ἦταν μετοχές τῆς Ἐταιρείας τὸν Μεταλλείων Λαυρίου, καί κάτι λίγα χρήματα σέ ρευστό καί μερικὰ κοσμήματα τ' ἄφηνε ὅλα στή χήρα — πού νά μὴ λιώσουν τὰ κόκαλά του! Ἄν δέν ἦταν αὐτός, θά ἴμουνα σήμερα κυρία Λαχανά, πλούσια κι εὐτυχημένη — αὐτὸ τὸ πιστεύω ἀγράδαντα — παντρεμένη μέ τὸν ἄντρα πού ἀγαποῦσα, καί — θέ' μου συχώρα με πού τὸ λέω — δέ θά ἔχα κάνει, ἐλπίζω, παιδί-τέρας σάν τὴν κόρη μου!

λαιμό να μερά το έμφρακτο. Τσουλί, τον άντρα μου. Χιμά στην ξανθιά να την ξεπουλιάσει. Να το λανίσει το σουσουδόπραμα. Θα σου δείξω εργώ, γλεμπόνα. Ο ταξιτζής ψελλίζει κάτι για πελάτισσα και... Άσε κάτω το κορίτσι. Ξεθληκώνει το λιανό κορμάκι που σπαρταρά στα νύχια της. Τινάζεται η μικρή, κουτροβαλιώντας φεύγει. Αυτός παίρνει την άλλη σιχαλιά. Πινητά ερωτόλογα. Μάνα μου, σαν και σένα χαμιά. Κι όλο τέτοια. Αυτή στην αγκαλιά του ξερή και μαδημένη. Ακούει και δεν ακούει. Θέλει και δε θέλει. Εκείνος κλειδώνει το ταξί, κινούν για σπίτι. Μπαίνουνε μέσα. Φοράει παντόφλες, φόρμα-πιτζάμα και στρώνεται στον καναπέ γι' αθλητικά. Μασάει σπόρια, φτύνει στις φούγκες του τα τσόφλια. Σαν να μην έγινε τίποτε.

Όμως. Το άλλο πρωί ακούν οι γείτονες θρόμβους. Κάτι να σέρνεται, να τρίζει. Έπιπλα τάζιδέουν στα σανίδια. Τα φόρτωσε η φρεγάτα και τα πάει. Ο άντρας, όταν έρχεται, σασιτίζει. Τσίλικα όλα. Γυρνάει μες στο σπίτι αλαλιασμένος. Λύσσα πινημένη στο λαρύγγι του, άχνα δε βγάξει. Το πορτοφόλι του το ζώσανε διαόλια. Χορεύουν ταλασσοταγιά συρίζοντας. Διπλή δουλειά από Κυριακή σε Κυριακή να ξεχρεώσεις την πιστωτική.

Μπράβο λένε στα γαϊδούρια

ΠΑΝΤΡΕΥΤΗΚΑΝ ΑΠΟ ΕΡΩΤΑ όπως όλοι. Τον γνώρισε φοιτήτρια σε πάρτι. Τινάχτηκαν στο βλέμμα του τα γόνατά της σαν να τα χτύπησε ο τρελογιατρός με το σφυράκι. Τον κοίταζε στα μάτια με λατρεία. Έπλεκε κούνια το κορμί της κάθε βράδυ να ησυχάζει αυτός τον ύπνο του. Ζήσανε αγαπημένοι πέντε χρόνια.

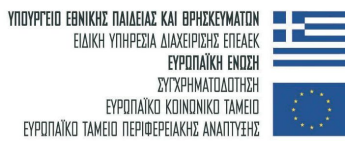
Ο άντρας δεν ήθελε παιδιά. Να ζήσουν την αγάπη τους μονάχοι, έλεγε κι άπλωνε το χέρι στο πλατάκι της. Τριβόταν ασημόσκηνη στα δαχτυλά του, φορές σκεφτόταν πως μαδούσε πεταλούδα. Ένα Μάη δεν της έτρεξε το αίμα. Ο Ιούνιος όλος κύλησε στην πρίζα, Ιούλιος και του 'πε την γκαστριά της. Ρίξ το, ήταν η μόνη του κουβέντα. Το κράτησε. Δέχτηκε εκεινος μια δουλειά στην επαρχία, έφυγε ένα χρόνο από κοντά της. Γέννησε η γυναίκα το Γενάρη, μόνη της. Δώδεκα ώρες με τα

εφαρμογές γραμματισμού

Δεν ξόδεψε γι' αυτήν ούτε μια ώρα. Χρόνια μετά. Ορκίζονταν γιατρός η κόρη. Το χέρι υψωμένο, διάβαζε αργά τον όρκο. Διαγκωνόταν ο πατέρας της μην κλάψει. Στο σπίτι ύστερα, δεν ξέρεις ποσο σ' αγαπάω, παιδί μου. Μπράβο σου, μπράβο. Και δάκρυζε συγχρατημένα. Μπράβο λένε στα γαϊδούρια, του πέταξε μισαστεία μισοβραβά εκείνη και βγήκε για καφέ.

σέλινα ανοιχτά να σφάζεται μέσα στο χειρουργείο. Μύριζε οβολάκια τον ιδρώτα να τσούζει πάνω της. Ήθελε να τελειώνει. Τον είχε πεσοκόψει τον καλό της σύζυγο, τον είχε παλουκώσει, βελόνες έμπηγε στ' αυτιά του και στη μύτη, όταν ακούστηκε το μωρουδάιο κλάμα. Τα ξέχασε όλα. Μπροστά της να τον είχε τώρα θα τον κέρναγε φιλί γλωσσάτο. Αγκάλιασε το μωρουδάκι με τα αίματά. Ήταν κορίτσι.

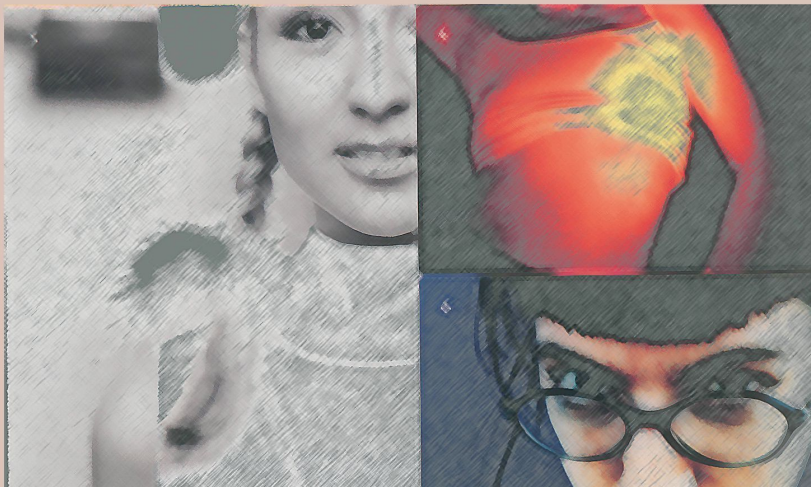
Ωραία που μυρίζουν τα πίτσινα, σκεφτότανε σκυμμένη ένα βράδυ στην κούνια της μικρής. Φέτα τσουρέκι αλειμμένη με νουτέλα, φανίν λαχτέ και φρέσκο βούτυρο στο σαγανάκι. «Ψέματα, ψέματα, φταίω εγώ που σ' έμαθα να περπατάς στις γειτονίες να λες πως μ' αγαπάς», άρχισε να το νανουρίζει. Σπαργόνανε τα μαμωδιότικα στηθάκια της. «Κι αν μ' αγαπούσες, λαλάλαλά...» Ακούστηκε κλειδί στην πόρτα. «Ο έρωτάς μας θα 'ταν κρυφός.» Γύρισε εκείνος. «Ψέματα, ψέματα, φταίω εγώ που σ' έμαθα...» Πήγε και στάθηκε πάνω απ' την κούνια της. Του έμοιαζε η μικρή αβάσταχτα. Σαν να κοιτούσε σε σπασμένο καθαρεφτάκι. Την πήρε αγκαλιά. Μπουρέκι σέτεο, του ερχόταν να δαγκώσει. Κοιτάχτηκαν γονιός και θυγατέρα, σπασιαμένοι. Αυτή, που έχασε τον ύπνο της. Αυτός, που άλλαξε η ζωή του με τη μία. Αποφάσισε να μείνει μαζί τους, να γίνει ο μπαμπάς. Δούλεε πολύ, έφερνε λεφτά. Έταξε στο κοριτσάκι βόλτες, λούνα παρκ και σινεμάδες. Μα όλο κάτι τύχαινε.



ΠΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΡΙΕΣ

Ο αναγνώστης ενός λογοτεχνικού κειμένου εξοικειώνεται με τα κύρια χαρακτηριστικά διαφορετικών λογοτεχνικών ειδών. Διακρίνει τα βασικά γνωρίσματα α) της λογοτεχνικής αφήγησης και β) του ποιητικού λόγου. Κατανοεί τη λειτουργία του τίτλου ως στοιχείου του κειμένου. Αντιλαμβάνεται την παρουσία και το ρόλο του αφηγητή σε πεζά και ποιητικά κείμενα. Κατανοεί τη σημασία της διαφορετικής οπτικής γωνίας του αφηγητή στην αφήγηση / του ποιητικού υποκειμένου στην ποίηση. Αντιλαμβάνεται τη σχέση ανάμεσα στον χρόνο της ιστορίας και στον χρόνο της αφήγησης. Διακρίνει τις διαδικασίες με τις οποίες ένα πραγματικό ή αληθοφανές γεγονός μεταφέρεται ή σκηνοθετείται στον πλασματικό κόσμο του λογοτεχνικού κειμένου. Συνειδητοποιεί τον ρόλο του ως αναγνώστη-κριτικού ενός λογοτεχνικού κειμένου. Κατανοεί την ερμηνεία ως κάτι το ιστορικά-πολιτισμικά καθορισμένο. Αναγνωρίζει τους τρόπους με τους οποίους το φύλο επικαθορίζει τόσο τον ορίζοντα αυτού που γράφει (του συγγραφέα) όσο και αυτού που διαβάζει (αναγνώστη). Κατανοεί την εσωτερική περιπέτεια των αφηγηματικών / ποιητικών προσώπων, και κυρίως των γυναικείων, στην προσπάθειά τους να (συν)υπάρξουν στο πλαίσιο του κοινωνικά αναγνωρισμένου θεσμού του γάμου. Ασκείται στη δημιουργική γραφή χρησιμοποιώντας δεδομένο λεκτικό και φωτογραφικό υλικό και με δοσμένες τις βασικές προδιαγραφές.



Διάρκεια
Προγράμματος
40 ώρες

ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

Διάρκεια
Ενότητας
12-14 ώρες



ΠΟΙΗΣΗ Ι

Κική Δημουλά, «Φωτογραφία 1948», Ποιήματα, Ίκαρος, Αθήνα 2003, σσ. 155-156.

Διαβάστε μεγαλόφωνα στην ομάδα το ποίημα «Φωτογραφία 1948».

- Πώς συνδέεται ο τίτλος με το περιεχόμενο του ποιήματος;
- Ποια νομίζετε ότι είναι η σχέση της φωνής που αφηγείται το ποίημα με τη φωτογραφία;

Να διακρίνετε στο εσωτερικό των στροφών τους στίχους που αποτελούν περιγραφή και τους στίχους που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως σχόλιο. **Συζητήστε** με την ομάδα τη σχέση του σχολίου με το θέμα της περιγραφής σε κάθε στροφή (π.χ. την ερμηνεία του χαμόγελου στην τρίτη στροφή).

- Ποια είναι η διαφορά της τελευταίας στροφής από τις προηγούμενες;

Συγκεντρώνοντας τα κατάλληλα στοιχεία από κάθε στροφή, **να συνοψίσετε** με όσο το δυνατόν περισσότερες λεπτομέρειες:

- α) την εικόνα που αποτυπώνεται στη φωτογραφία, και
- β) τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του εικονιζομένου προσώπου (εξωτερικά και εσωτερικά).

Να προσδιορίσετε το χρονικό διάστημα που χωρίζει το χρόνο της φωτογραφίας από το χρόνο του ποιήματος. Είναι μεγάλο ή μικρό, και πώς καταλήξατε στο συμπέρασμα αυτό;

- Ποια νομίζετε ότι είναι τα συναισθήματα της φωνής που μιλά στο ποίημα και ποιο θα λέγατε ότι είναι το κυρίαρχο;

Δραστηριότητα (παραγωγή λόγου)

Διαλέξτε μια παλιά φωτογραφία σας την οποία θεωρείτε σημαντική και στη συνέχεια **αποτυπώστε** στο χαρτί, σε πεζό κείμενο, τις αναμνήσεις σας σχετικά με αυτήν, καθώς και τα συναισθήματα και τις σκέψεις που σας γεννά σήμερα. Μπορείτε **να οργανώσετε** το κείμενο αυτό σε παραγράφους, με κριτήριο το επιμέρους θέμα ή σχόλιο που θέλετε να αναπτύξετε. Στη συνέχεια προσπάθησε **να μετατρέψετε** το κείμενο αυτό σε ποιητικό. **Συζητήστε** με την ομάδα τους τρόπους μετατροπής του πεζού κειμένου σε ποιητικό.

Παρατηρήστε τις φωτογραφίες που ακολουθούν, από τη φωτογραφική ενότητα της Μαρίας Γκύλλη *Τιάνια*. **Διαλέξτε** μία από αυτές και φτιάξτε, είτε μόνος σας είτε σε συνεργασία με την ομάδα, μια ιστορία, εντάσσοντας σε αυτή και τη στιγμή της φωτογράφισης των δύο προσώπων. Στη συνέχεια **γράψτε**, είτε σε πεζό είτε σε ποιητικό κείμενο, τη δική σας εκδοχή της ιστορίας. **Διαβάστε** την ιστορία σου στην ομάδα.

ΠΟΙΗΣΗ II

Άννα Αχμάτοβα, «Η γυναίκα του Λωτ», περ. Εντευκτήριο 33 (Χειμώνας 1995-1996) σ. 31.

Διαβάστε μεγαλόφωνα στην ομάδα το ποίημα «Η γυναίκα του Λωτ».

Το ποίημα έχει ως αφορμή μια γνωστή ιστορία της Παλαιάς Διαθήκης, την καταστροφή των Σοδόμων και των Γομόρρων, η οποία περιγράφεται στο βιβλίο της *Γένεσεως* (κεφάλαια ιη' και ιθ'). Από εδώ προέρχεται και η φράση την οποία η Αχμάτοβα χρησιμοποιεί ως μότο του ποιήματός της: «Και επέβλεψεν η γυνή αυτού εις τα οπίσω και εγένετο στήλη αλόος» (*Γένεσις* κεφ. ιθ', εδάφιο 26), παραπέμποντας έτσι ρητά τον αναγνώστη του ποιήματός της και στην πρωτότυπη αφήγηση της ιστορίας. Στη συνέχεια παρατίθεται η νεοελληνική μετάφραση ενός μέρους της ιστορίας αυτής, προκειμένου να διαβαστεί στο πλαίσιο της ομάδας.

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΣΟΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΓΟΜΟΡΡΩΝ

Οι δύο άγγελοι έφτασαν στα Σόδομα το βράδυ, και ο Λωτ καθόταν στην πύλη της πόλης. Μόλις τους είδε, σηκώθηκε να τους προϋπαντήσει. Τους προσκύνησε, πέφτοντας με το πρόσωπο στη γη. (2) «Παρακαλώ, κύριοί μου», τους είπε, «ελάτε στο σπίτι του δούλου σας να περάσετε τη νύχτα. Να πλύνετε τα πόδια σας, και το πρωί σηκώνεστε και συνεχίζετε το δρόμο σας». Εκείνοι απάντησαν: «Όχι, θα περάσουμε τη νύχτα έξω». (3) Ο Λωτ όμως επέμενε κι έτσι αποφάσισαν να μείνουν μαζί του και πήγαν σπίτι του. Τους ετοίμασε δείπνο, έψησε άζυμα ψωμιά και έφαγαν.

(4) Πριν όμως κοιμηθούν, οι άντρες των Σοδόμων περικύκλωσαν από παντού το σπίτι. Ήταν εκεί όλος ο αντρικός πληθυσμός της πόλης, νέοι και γέροι. (5) Φώναζαν στον Λωτ και του έλεγαν: «Πού είναι εκείνοι οι άνθρωποι που ήρθαν σπίτι σου απόψε; Φέρτ' τους μας έξω, να συνευρεθούμε μαζί τους!»

(6) Τότε ο Λωτ βγήκε έξω να τους μιλήσει κι έκλεισε πίσω του την πόρτα. (7) «Σας παρακαλώ, αδέρφια μου», τους έλεγε, «μην κάνετε κανένα κακό» (8) Να, έχω δύο κόρες που δεν έχουν γνωρίσει άντρα. Θα σας τις φέρω, κι εσείς κάντε τους ό,τι σας αρέσει. Μόνο στους ανθρώπους αυτούς μην κάνετε τίποτε. Είναι φιλοξενούμενοί μου κι ήρθαν να προστατευτούν στο σπίτι μου». (9) Εκείνοι όμως φώναζαν: «Φύγε από κει!». Και μεταξύ τους έλεγαν: «Ήρθε ένας ξένος και θέλει να μας κρίνει!», «Τώρα θα σου κάνουμε χειρότερα απ' ό,τι σ' εκείνους». Και σπρώχνοντας με βία το Λωτ προσπαθούσαν να του σπάσουν την πόρτα. (10) Τότε οι φιλοξενούμενοι άπλωσαν το χέρι τους και τράβηξαν τον Λωτ μέσα στο σπίτι και έκλεισαν την πόρτα του σπιτιού. (11) Και τύφλωσαν όλους όσοι ήταν απ' έξω, μικρούς και μεγάλους, έτσι που άδικα προσπαθούσαν να βρουν την πόρτα του σπιτιού.

(12) Είπαν τότε οι δύο άντρες στον Λωτ: «Ποιον άλλον έχεις εδώ; Το γαμπρό σου, τους γιους σου και τις κόρες σου και όποιον δικό σου έχεις στην πόλη πάρ' τους από δω πέρα, (13) γιατί θα καταστρέψουμε αυτό τον τόπο. Είναι μεγάλη η κατακραυγή που υψώνεται στον Κύριο ενάντια στους κατοίκους της περιοχής κι ο Κύριος μας έστειλε να καταστρέψουμε τα Σόδομα». (14) Ο Λωτ πήγε και μίλησε στους γαμπρούς του, που επρόκειτο να παντρευτούν τις θυγατέρες του, και τους είπε: «Σηκωθείτε και φύγετε από δω γιατί ο Κύριος θα καταστρέψει την πόλη». Αυτό όμως φάνηκε αστείο στους γαμπρούς του.

(15) Όταν ξημέρωσε, οι άγγελοι πίεζαν τον Λωτ και του έλεγαν: «Σήκω, πάρε τη γυναίκα σου και τις δυο σου κόρες, που βρίσκονται εδώ, για να μην καταστραφείς για τις αμαρτίες της πόλης». (16) Κι επειδή καθυστερούσε, οι άντρες τον πήραν από το χέρι, αυτόν, την γυναίκα του και τις θυγατέρες του, και τους έβγαλαν έξω από την πόλη, γιατί τους λυπήθηκε ο Κύριος.

(17) Καθώς τους έβγαζαν έξω, είπε ο ένας: «Φύγε για να σώσεις τη ζωή σου! Μην κοιτάξεις πίσω σου και μη σταθείς πουθενά σε όλη την περιοχή. Τρέξε να σωθείς στα βουνά, για να μην καταστραφείς». (18) Τότε ο Λωτ τού είπε: «Σε παρακαλώ, Κύριέ μου, μην το κάνεις αυτό! (19) Ξέρω πως ευεργετήθηκα από σένα και μου έδειξες μεγάλη αγάπη που μου έσωσες τη ζωή. Αλλά εγώ δεν μπορώ να τρέχω στα βουνά. Θα με προλάβει το κακό και θα πεθάνω. (20) Εκεί κοντά είναι εκείνη η πόλη. Άσε με να καταφύγω σ' αυτήν. Είναι αρκετά ασήμαντη και θα είναι ασφαλής εκεί».

(21) Ο Κύριος του είπε: «Θ' ακούσω κι αυτό το λόγο σου και δε θα καταστρέψω την πόλη που λες. (22) Τρέξε να καταφύγεις σ' αυτήν, γιατί δεν μπορώ να κάνω τίποτε μέχρις ότου φτάσεις εκεί». Γι' αυτό ονόμασαν την πόλη εκείνη Σηγώρ*.

(23) Είχε ανατείλει ο ήλιος όταν ο Λωτ έφτασε στη Σηγώρ. Τότε ο Κύριος άφησε να βρέξει θειάφι και φωτιά στα Σόδομα και στα Γόμορρα εκ μέρους του Κυρίου από τον ουρανό. (25) Οι πόλεις εκείνες και οι κάτοικοί τους, καθώς και όλη η γύρω περιοχή και η βλάστησή της, καταστράφηκαν. (26) Η γυναίκα όμως του Λωτ κοίταξε πίσω και έγινε στήλη άλατος. (27) Το άλλο πρωί σηκώθηκε ο Αβραάμ και πήγε στον τόπο όπου είχε συναντηθεί με το Θεό. (28) Κοίταξε προς τα Σόδομα και τα Γόμορρα και σ' όλη τη γύρω περιοχή και είδε ν' ανεβαίνει από τη γη καπνός από καμίνι. (29) Όταν ο Θεός κατέστρεψε τις πόλεις της περιοχής όπου κατοικούσε ο Λωτ, θυμήθηκε τον Αβραάμ και έσωσε τον Λωτ από την καταστροφή.

* «Σηγώρ»: Στα εβραϊκά ακούγεται όπως η λέξη «μικρή».

- Πώς θα χαρακτηρίζατε τη γυναίκα του Λωτ σύμφωνα με την αφήγηση της ιστορίας στο βιβλίο της Γενέσεως;
- Ποιες οι διαφορές της ιστορίας έτσι όπως παραδίδεται από το βιβλίο της Γενέσεως και της ιστορίας έτσι όπως την αφηγείται η Αχμάτοβα στο ποίημα;

Να εντοπίσετε στο ποίημα τη φωνή της γυναίκας του Λωτ.

- Ποιοι είναι οι λόγοι για τους οποίους έστρεψε πίσω το βλέμμα της;
- Πώς θα χαρακτηρίζατε τη γυναίκα του Λωτ σύμφωνα με την παρουσίαση στο ποίημα της Αχμάτοβα;
- Ποιος αφηγείται την ιστορία της γυναίκας του Λωτ στην περίπτωση του ομώνυμου ποιήματος;
- Τι είναι αυτό που συγκινεί την Αχμάτοβα στην ιστορία των Σοδόμων και των Γομόρρων;
- Ποια νομίζετε ότι είναι η πρόθεση του ποιήματος;
- Πιστεύετε ότι θα ήταν διαφορετική η αφήγηση της ιστορίας του Λωτ αν την είχε αναλάβει όχι ένας άντρας (όπως πιθανότατα έγινε) αλλά μια γυναίκα;

Δραστηριότητες (και παραγωγή λόγου)

Διαβάστε την παρακάτω ερμηνεία για τη γυναίκα του Λωτ, η οποία προέρχεται από την ηλεκτρονική σελίδα του Κέντρου Χριστιανικού Βιβλίου (www.cdc.gr/obc/articles/lot.htm).

- Πιστεύετε ότι, με βάση το κείμενο της Γενέσεως, η ερμηνεία αυτή είναι περισσότερο δικαιολογημένη από την ερμηνεία που προτείνει η Αχμάτοβα στο ποίημα «Η γυναίκα του Λωτ»;

Συζητήστε τις απόψεις σας στην ομάδα.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΛΩΤ

Το όνομά της δεν το γνωρίζουμε. Έμεινε όμως γνωστή στην ιστορία με το όνομα του άντρα της. Πρόκειται για τη γυναίκα του Λωτ. Την τραγική ιστορία αυτής της γυναίκας χρησιμοποίησε για παράδειγμα ο Ιησούς Χριστός, για να προειδοποιήσει τους ακροατές του με τα λόγια: «Ενθυμείσθε την γυναίκα του Λωτ.» (Λουκ. ιζ' 32). Η μικρή αυτή φράση του Ιησού ξαναζωντανεύει στη μνήμη μας το θλιβερό, μα ωστόσο τόσο διδακτικό, περιστατικό του θανάτου της.

Δύο καταστροφές αναφέρει ο Ιησούς σαν παράδειγμα θείας τιμωρίας επάνω στην ανθρώπινη αμαρτία (Λουκ. ιζ' 26-29). Την καταστροφή που έγινε «εν ταις ημέραις του Νώε» και την καταστροφή που συνέβηκε «εν ταις ημέραις του Λωτ». Οι δύο αυτές περίοδοι μοιάζουν μεταξύ τους.

Το κοινό σημείο αυτών των καταστροφών είναι ότι έγιναν ξαφνικά, απρόσμενα, όταν οι άνθρωποι ήταν πολυάσχολοι, απορροφημένοι απ' τις δουλειές τους και τις διασκέδασεις τους, «έτρωγον, έπινον, ενύμφευον, ενυμφεύοντο, ηγόραζον, επώλουν, εφύτευον, οικοδόμουν». Είχαν τελείως λησμονήσει το Θεό. Δύο εποχές που, όπως προλέγει ο Ιησούς, θα θυμίζουν τις μέρες κατά τις οποίες θα ξανάρθει στη γη.

Δύο εποχές παρόμοιες, μα πόση διαφορά είχαν οι δύο οικογένειες που πρωταγωνίστησαν. Πόση διαφορά μεταξύ της οικογένειας του Νώε και της οικογένειας του Λωτ. Πόση διαφορά ανάμεσα στη γυναίκα του Λωτ και στη γυναίκα του Νώε.

Με πόση προθυμία υπάκουσε ο Νώε. Κατασκεύασε την κιβωτό και μπήκε σ' αυτήν, όπως ακριβώς τον πρόσταζε ο Θεός (Γεν. ζ' 5). Το άμεσο αποτέλεσμα της υπακοής του ήταν η σωτηρία

ολόκληρης της οικογένειάς του, η ευλογία του Θεού και ο πολλαπλασιασμός των απογόνων του (Δευτ. θ' 1).

Πόσο διαφορετική ήταν η διαγωγή του Λωτ. Οι άγγελοι του Θεού σχεδόν τον εξανάγκασαν να βγει από τα Σόδομα και χρειάστηκε να ξεπεράσουν τις συνεχείς του αντιρρήσεις και αμφιβολίες μέχρι να τον οδηγήσουν σε ένα ασφαλές μέρος. Το θλιβερό αποτέλεσμα της αμφίρροπης και αναποφάσιστης στάσης του, που αντικατοπτρίζει τη στάση μιας ολόκληρης ζωής, ήταν η απώλεια της γυναίκας του και η διεστραμμένη διαγωγή των θυγατέρων του.

Για τη γυναίκα του Νώε δε μιλάει κανείς, ούτε την αναφέρει ο Κύριος σαν παράδειγμα. Είναι μία από τις αθόρυβες κι άγιες εκείνες γυναίκες που ζουν για να εκτελούν το θέλημα του Θεού στη ζωή τους. Αντίθετα, τη γυναίκα του Λωτ δεν την έκανε διάσημη η πιστότητά της, αλλά η ανυπακοή της στην εντολή του Θεού και η παραδειγματική τιμωρία που ακολούθησε. Μα τι έκανε αυτή η γυναίκα που ήταν άξιο τέτοιας τιμωρίας; «Περιέβλεψε όπισθεν», λει η Γραφή. Εκ πρώτης όψεως δε φαίνεται να έκανε κάτι τόσο τρομερό ώστε να τιμωρηθεί με τέτοιο άμεσο και αμετάκλητο τρόπο.

Εντούτοις ήταν ένοχη αφού παράκουσε την εντολή που έθεσε ο Θεός σαν όρο για τη σωτηρία της. Η τόσο σαφής και κατηγορηματική προειδοποίηση του Θεού, δεν είχε γι' αυτήν τη δύναμη να συγκρατήσει την εσωτερική της παρόρμηση και γύρισε να κοιτάξει.

[...]

Ήταν πλούσια και χαιρόταν μ' όσα της παρείχε η αφθονία των υλικών αγαθών. Σαν καλή και προνοητική μητέρα, φρόντισε εγκαίρως για την αποκατάσταση των κοριτσιών της. Είχε ήδη επιλέξει τους γαμπρούς της, μα τα κριτήριά της δεν ήταν πνευματικά. Οι μέλλοντες σύζυγοι των θυγατέρων της ίσως να ήταν όμορφοι, έξυπνοι, πλούσιοι, από καλή οικογένεια, μα δεν είχαν φόβο Θεού. Ήταν προσηλωμένοι στην αμαρτωλή ζωή των Σοδόμων. Κι όταν τους προειδοποίησε ο πεθερός τους για την κρίση που έρχεται, πήραν τα λόγια του για αστείο.

Όσον αφορά τώρα την ανατροφή που είχε δώσει στις κόρες της, ήταν κι αυτή σύμφωνα με τη νοοτροπία των Σοδόμων.

Η καταλυτική επίδραση του πνεύματος των Σοδόμων επάνω στα κορίτσια του Λωτ γίνεται φανερή στη μετέπειτα διαγωγή τους.

Αυτή ήταν η γυναίκα του Λωτ, όπως μας την παρουσιάζει η Γραφή. Ήταν μια γυναίκα που γνώριζε σχετικά με το Θεό που αποκαλύφθηκε στο συγγενή τους τον Αβραάμ. Είχε ακούσει για τις υποσχέσεις του Θεού προς αυτόν και γνώριζε την απέχθεια του Θεού για την ηθική αποσύνθεση των συμπολιτών της, καθώς «οι άνθρωποι των Σοδόμων ήσαν κακοί και αμαρτωλοί σφόδρα ενώπιον του Κυρίου» (Γεν. ιγ' 13). Προειδοποιήθηκε μάλιστα για την τιμωρία που επιφύλασσε ο Θεός σε μια τέτοια αμαρτωλή κοινότητα. Όμως η κοσμιότητα και το πνεύμα των κατοίκων των Σοδόμων είχε εισέλθει αργά αλλά σταθερά στην καρδιά της και την είχε επηρεάσει σε τέτοιο βαθμό, που ίσως και η ίδια να μην το είχε συνειδητοποιήσει.

Ωστόσο ο Θεός της έδωσε ακόμη μία ευκαιρία για να σωθεί. Την έβγαλε από την πόλη της αμαρτίας με μια τελευταία προειδοποίηση: «μην περιβλέψεις οπίσω σου διά να μη απολεσθείς» (Γεν. ιθ' 17). Ήταν δηλαδή σαν να της έλεγε: Μην επιθυμείς όσα εγώ αποδοκιμάζω γιατί θα χαθείς κι εσύ. Δυστυχώς όμως η καρδιά της γυναίκας του Λωτ ήταν αγκιστρωμένη στα Σόδομα. Γι' αυτό και γύρισε να κοιτάξει πίσω της, σε όσα της ήταν τόσο προσφιλή και αγαπητά. Αν και είχε βγει από την πόλη της αμαρτίας, η καρδιά της ήταν ακόμη εκεί. Γι' αυτό και κρίθηκε άξια της ίδιας τιμωρίας με τους αμαρτωλούς κατοίκους των Σοδόμων.

Η γυναίκα του Λωτ στέκει μνημείο στην αιωνιότητα με την επιγραφή: «Ενθυμείσθε την γυναίκα του Λωτ», προειδοποίηση γραμμένη επάνω της για να θυμίζει στους περαστικούς πως «όστις πιστεύει εις τον Υιόν έχει ζωήν αιώνιον, όστις όμως απειθεί εις τον Υιόν δεν θέλει ιδεί ζωήν, αλλ' η οργή του Θεού μένει επάνω αυτού» (Ιωαν. γ' 36).

Επιλέξτε ανάμεσα στον αρχαίο ελληνικό μύθο της ωραίας Ελένης, τη βιβλική ιστορία της Σαλώμης και τη βιβλική ιστορία του Κάιν – τριών προσώπων που είναι γνωστά ως αρνητικές μορφές, ως αρνητικοί ήρωες. **Συγκεντρώστε** υλικό σχετικά με το θέμα της επιλογής σας, ψάχνοντας σε εγκυκλοπαίδειες, σε μυθολογίες (ή στην Παλαιά Διαθήκη) ή και στο Διαδίκτυο, ζητώντας, αν χρειαστεί, και τη βοήθεια του εκπαιδευτή. Στη συνέχεια **συζητήστε** το υλικό αυτό στην ομάδα,

προτείνοντας την ιστορία από την οπτική γωνία της πρωταγωνίστριας / του πρωταγωνιστή της ιστορίας (της ωραίας Ελένης, της Σαλώμης, του Κάιν). Τέλος, **γράψτε** ένα πεζό ή ποιητικό κείμενο προτείνοντας την ιστορία από την οπτική γωνία της πρωταγωνίστριας / του πρωταγωνιστή της ιστορίας, χρησιμοποιώντας το πρώτο ενικό πρόσωπο.

ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ I

Ιωάννα Καρυστιάνη, «Άψε σβήσε», Η κυρία Κατάκη, Καστανιώτης, Αθήνα 1995, σσ. 51-66.

Διαβάστε στην ομάδα το διήγημα «Άψε σβήσε».

- Ποιος είναι ο αφηγητής της ιστορίας, σε ποιο γραμματικό πρόσωπο αφηγείται την ιστορία και ποια η σχέση του με την ιστορία που αφηγείται;
- Υπάρχει, κατά τη γνώμη σας, κάποιος συγκεκριμένος αποδέκτης στον οποίο απευθύνεται το πρόσωπο που αφηγείται, και αν ναι, ποιος είναι αυτός;
- Πώς θα ορίζατε τη «δράση» στην περίπτωση του διηγήματος «Άψε σβήσε»: ως διαδοχή γεγονότων και πράξεων ή ως διαδοχή σκέψεων και συναισθημάτων;
- Εκτός από τη φωνή της αφηγήτριας/πρωταγωνίστριας, ακούγεται στην αφήγηση και η φωνή (σκέψεις, λόγος) κάποιου άλλου προσώπου;
- Υπάρχει κάποια μεταβολή (π.χ. πέρασμα από μία κατάσταση άγνοιας σε μια κατάσταση επίγνωσης, αυτογνωσίας, ή αλλαγή συναισθηματικής κατάστασης) στην περίπτωση της αφηγήτριας/πρωταγωνίστριας Στάσας από την αρχή έως το τέλος της αφήγησης; Αν ναι, περιγράψτε την.

Παρατηρήστε την εξωτερική οργάνωση της αφήγησης σε παραγράφους διακριτές μεταξύ τους με κενά διαστήματα. **Προσδιορίστε** το κριτήριο βάσει του οποίου έχει γίνει η οργάνωση της αφήγησης σε παραγράφους και **προσπαθήστε να δώσετε** σε κάθε παράγραφο ένα σύντομο τίτλο.

Παρακολουθήστε τη σειρά με την οποία γίνεται η αφήγηση των γεγονότων και **σχολιάστε** τη σχέση της σειράς αυτής με τη χρονική σειρά με την οποία συνέβησαν.

- Γιατί πιστεύετε ότι η αφήγηση δεν παρακολουθεί τη χρονική σειρά των γεγονότων;
- Πού βρίσκεται κατά τη γνώμη σας η κορύφωση στη «δράση» (πλοκή) της ιστορίας;
- Ποιο είναι το βασικό θέμα του διηγήματος;

Σχολιάστε τον τίτλο του διηγήματος (π.χ. από πού προέρχεται, σε τι παραπέμπει, τι προσδοκίες δημιουργεί στον αναγνώστη).

Δραστηριότητες (και παραγωγή λόγου)

Συγκεντρώνοντας τα στοιχεία που δίνει διάσπαρτα η αφήγηση, **φτιάξτε** το προφίλ της αφηγήτριας/πρωταγωνίστριας Στάσας (ηλικία, οικογενειακή κατάσταση, επάγγελμα κ.ο.κ). Στη συνέχεια **συνοψίστε** τη στάση της και τις απόψεις της σχετικά με τη σεξουαλική ζωή της εντός του γάμου και **συζητήστε τες** με την ομάδα.

- Είναι παράδοξες, συνηθισμένες, θετικές, αποδεκτές;

Συγκεντρώστε τα στοιχεία που δίνει διάσπαρτα η αφήγηση σχετικά με το πρόσωπο του άντρα της Στάσας, του «Κωστάκη», και **φτιάξτε** το προφίλ του (ηλικία, οικογενειακή κατάσταση, επάγγελμα κ.ο.κ). Στη συνέχεια επιχειρήστε είτε μόν-ος/-η σας είτε σε συνεργασία με την ομάδα, **να αφηγηθείτε** την ιστορία από τη δική του πλευρά, λαμβάνοντας υπόψη και το προφίλ του προσώπου αυτού, έτσι όπως προκύπτει από την αφήγηση. **Χωριστείτε** σε δύο ομάδες και **επιλέξτε** για την αφήγηση η μία ομάδα το πρώτο ενικό πρόσωπο και η άλλη ομάδα το τρίτο ενικό πρόσωπο. Στη συνέχεια **διαβάστε** τις ιστορίες στην ομάδα και **εντοπίστε** τις διαφορές που αυτές έχουν μεταξύ τους και οι οποίες σχετίζονται με την επιλογή διαφορετικού γραμματικού προσώπου.

ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ II

Άντον Τσέχωφ, «Ψυχούλα», Το Ροδακίό, Αθήνα 1995, σσ. 7-27, 39-41.

Διαβάστε το απόσπασμα από το διήγημα «Ψυχούλα» που ακολουθεί.

- Σε ποιο γραμματικό πρόσωπο γίνεται η αφήγηση της ιστορίας και ποια η σχέση της φωνής που αφηγείται με την ιστορία;

Να χωρίσετε το διήγημα σε ενότητες με θεματικό κριτήριο.

Σημειώστε τα ονόματα των προσώπων που μνημονεύονται στην αφήγηση και χωρίστε τα σε πρωταγωνιστικά και δευτερεύοντα, φτιάχνοντας έναν πίνακα όπως αυτός που ακολουθεί. **Σημειώστε** επίσης την ιδιότητά τους και τη σχέση τους (συγγενική, φιλική κ.ο.κ.) με την πρωταγωνίστρια.

ΟΝΟΜΑ	ΙΔΙΟΤΗΤΑ	ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΡΙΑ	ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΑ	ΔΕΥΤΕΡΑΓΩΝΙΣΤΙΚΑ
Όλιενκα Σιμεόνοβνα				
Κούκιν				

Περιγράψτε τη σχέση της πρωταγωνίστριας με τους τρεις άντρες της ζωής της. Ποιος είναι ο ρόλος της;

- Πώς αντιμετωπίζεται η Όλιενκα από το περιβάλλον της και πώς το αντιμετωπίζει εκείνη;
- Ποιο νομίζετε ότι είναι το πρόβλημα που αντιμετωπίζει;
- Νομίζετε ότι έχει συνείδηση του προβλήματος ή/και κάνει κάτι για να το αλλάξει;

Παραγωγή λόγου

Με βάση την ανάγνωση του αποσπάσματος, **να υποθέσετε** τη συνέχεια και το τέλος του διηγήματος. **Συζητήστε** με την ομάδα τα διάφορα σενάρια και έπειτα **γράψτε** τη δική σας εκδοχή, είτε με τη μορφή σύντομης περίληψης είτε με τη μορφή ανεπτυγμένης αφήγησης, ακολουθώντας κατά το δυνατόν το ύφος του συγγραφέα (σε τρεις το πολύ σελίδες).

Διαβάστε τώρα τη συνέχεια του διηγήματος του Τσέχωφ.

- Πιστεύετε ότι η εξέλιξη αυτή είναι συνεπής προς την ανάπτυξη της ιστορίας της Όλιενκα μέχρι τώρα; Μπορείτε να εντοπίσετε τα σημεία και τα στοιχεία που την προετοιμάζουν;

Διαβάστε τη γραπτή εκδοχή σας στην ομάδα και εξηγήστε τις διαφορετικές επιλογές που έχετε κάνει.

- Ποια από τις εκδοχές (του Τσέχωφ, η δική σας, άλλων συμμαθητών σας) πιστεύετε ότι είναι πιο αποτελεσματική και γιατί;

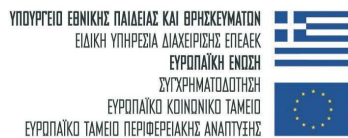
Δραστηριότητες

Εντοπίστε και **συζητήστε** στην ομάδα τις απόψεις του συγγραφέα σχετικά με τον έρωτα, το γάμο και τις ανθρώπινες σχέσεις έτσι όπως αυτές (οι απόψεις) διαφαίνονται μέσα στην ιστορία της Όλιενκα.

Προσπαθήστε **να προσδιορίσετε** τη στάση του συγγραφέα/αφηγητή απέναντι στην πρωταγωνίστρια. Είναι συμπάθεια, επικριτική διάθεση, ειρωνική διάθεση; Είναι κάτι άλλο; **Να δικαιολογήσετε** την απάντησή σας με βάση το κείμενο του διηγήματος.

Διαβάστε το «Υστερόγραφο στο διήγημα «Ψυχούλα» του Τσέχωφ», γραμμένο από τον ομότεχνό του Ρώσο συγγραφέα Λέοντα Τολστόι. Είναι ίσως σημαντικό να ξέρετε ότι ο Τολστόι έγραψε το «Υστερόγραφο» το 1905, έξι χρόνια μετά τη δημοσίευση του διηγήματος «Ψυχούλα» (1899) και ενώ το φεμινιστικό κίνημα βρισκόταν πλέον σε έξαρση τόσο στη Ρωσία όσο και στην Ευρώπη.

- Συμφωνείτε με την ερμηνεία που δίνει ο Τολστόι στο διήγημα «Ψυχούλα» και γιατί;
- Πώς θα χαρακτηρίζατε την ερμηνεία του Τολστόι: φεμινιστική ή αντιφεμινιστική; Δικαιολογήστε την απάντησή σας.



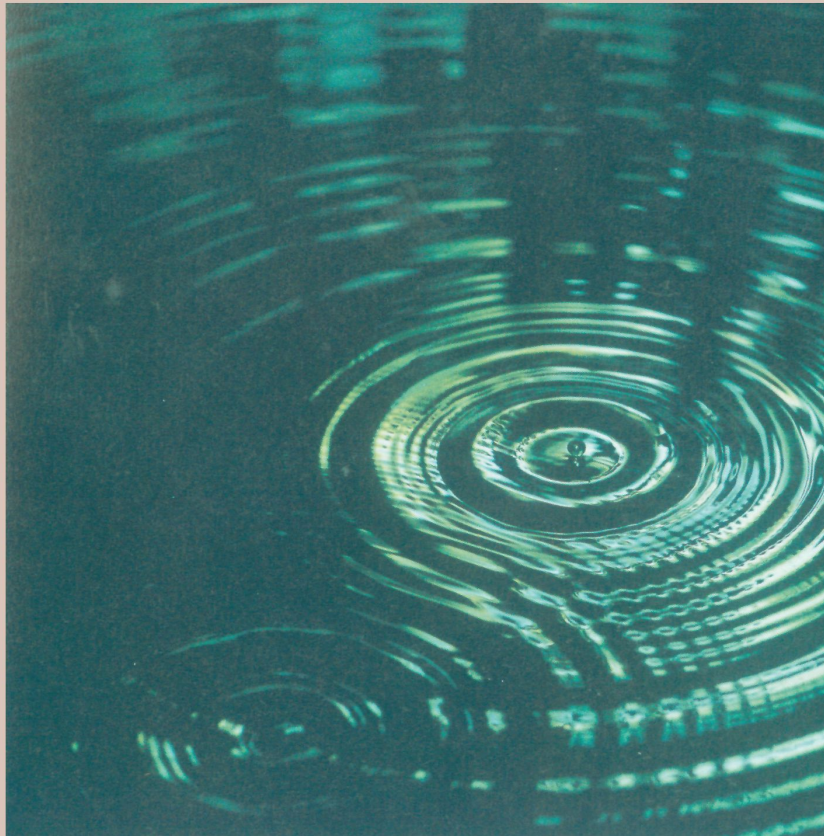
Το παρόν έργο εντάσσεται στο ΕΠΕΑΕΚ 2 του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Μέτρο 1.1 Ενέργεια 1.1.2 και συγχρηματοδοτείται από το ΕΚΤ κατά 75%

ΠΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ

Στόχοι της ενότητας είναι ο εκπαιδευόμενος:

- να διακρίνει τις διαδικασίες με τις οποίες ένα ιστορικό γεγονός μεταφέρεται ή επανασκηνοθετείται στον πλασματικό κόσμο του λογοτεχνικού κειμένου,
- να κατανοήσει τη λειτουργία του τίτλου ως στοιχείου του κειμένου,
- να κατανοήσει τη σημασία της διαφορετικής οπτικής γωνίας του ποιητικού υποκειμένου στην ποίηση,
- να συνειδητοποιήσει το ρόλο του ως αναγνώστη-κριτικού ενός λογοτεχνικού κειμένου,
- να κατανοήσει την ερμηνεία ως κάτι το ιστορικά-πολιτισμικά καθορισμένο και ασκηθεί στη δημιουργική γραφή χρησιμοποιώντας δεδομένο λεκτικό και φωτογραφικό υλικό και με δοσμένες τις βασικές προδιαγραφές.



Διάρκεια
Προγράμματος
40 ώρες

ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

Διάρκεια
Ενότητας
6-10 ώρες

ΠΟΙΗΣΗ I

Κ. Καρυωτάκης, «Διάκος» (από την *Ηρωική Τριλογία*), Άπαντα, φιλολογική επιμέλεια Γ. Π. Σαββίδης, Αθήνα 1965, τόμ. Α', σ. 141.

(κείμενο 1)

- Σε ποιο ιστορικό πρόσωπο παραπέμπει τον αναγνώστη ο τίτλος του ποιήματος «Διάκος» και τι γνωρίζετε γι' αυτό;

Διαβάστε τώρα μεγαλόφωνα στην ομάδα το ποίημα «Διάκος».

Περιγράψτε τη σκηνοθεσία του ποιήματος, παρακολουθώντας την ανάπτυξη του σκηνικού από στροφή σε στροφή.

- Ποιος πιστεύετε ότι «βλέπει» τη φύση που περιγράφουν οι στροφές του ποιήματος;
- Ποιος μιλάει στον τελευταίο στίχο του ποιήματος;
Τι σας βοήθησε να το συμπεράνετε;

Περιγράψτε τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στους στίχους 1-12 και στους στίχους 13-14 –τι είδους σχέση είναι, π.χ. συνέχειας, αντίθεσης, κ.ά. και **σχολιάστε την**.

Σχολιάστε τη σχέση ανάμεσα στο ποίημα «Διάκος» και στην ιστορία του θανάτου του αγωνιστή της ελληνικής Επανάστασης του 1821 Αθανάσιου Διάκου έτσι όπως παραδίδεται σε διάφορα εγχειρίδια ιστορίας ή λεξικά, όπως αυτά που παρατίθενται αποσπασματικά στη συνέχεια:

1. [...] Ο Διάκος ορίζεται γενικός αρχηγός των ενόπλων της Λιβαδιάς και οργανώνει την κατάληψη της Αταλάντης (31 Μαρτίου) και της Θήβας (1η Απριλίου) [...] Ωστόσο σύντομα υποχρεώθηκε να αντιμετωπίσει ισχυρό τουρκικό στρατό, που είχε αποσταλεί από τον Χουρσίτ με εντολή να καταστείλει την Επανάσταση στην Ανατολική Στερεά. Σύμφωνα με το σχέδιο των οπλαρχηγών της περιοχής, οι οποίοι συγκεντρώθηκαν στους Καμποτάδες στις 20 Απριλίου, αποφασίστηκε να διαιρεθούν τα επαναστατικά σώματα που έφθαναν τους 2.000 άνδρες, και να αποκλειστούν οι τρεις διαβάσεις προς τη Λιβαδιά [...] Έτσι ο Πανουργιάς οχυρώθηκε στη Χαλκωμάτα, ο Δυοβουνιώτης κατέλαβε τη γέφυρα του Γοργοπόταμου και ο Διάκος με 500 άνδρες περίπου θα αντιμετώπιζε τον εχθρό στη γέφυρα της Αλαμάνας (Σπερχειού). Ο τουρκικός στρατός, υπό τους Ομέρ Βρυώνη και Κιοσέ Μεχμέτ, είχε φθάσει από την Ήπειρο στη Λαμία στις 17 Απριλίου. Στις 22 Απριλίου οι Τούρκοι επιτέθηκαν ταυτόχρονα και στα τρία

σώματα των επαναστατών. Ύστερα από σκληρή μάχη με τον υπέρτερο αριθμητικά εχθρό, ο Πανουργιάς και ο Δυοβουνιώτης υποχρεώθηκαν να συμπτυχθούν, με συνέπεια ο Διάκος να αντιμετωπίσει τον κύριο όγκο των Τούρκων στην μάχη της Αλαμάνας. Οι Έλληνες είχαν περίπου 200 νεκρούς, ανάμεσά τους ήταν και ο αδελφός του Διάκου Κώστας Μασαβέτας. Ο Διάκος αρνήθηκε να φύγει και να σωθεί, όπως τον προέτρεπαν οι συμπολεμιστές του, με αποτέλεσμα να τραυματιστεί στο δεξί χέρι και να αιχμαλωτιστεί [...] στις 24 Απριλίου 1821. Στη Λαμία, όπου μεταφέρθηκε, του προτάθηκε να προσκυνήσει και να συνεργαστεί με τους Τούρκους. Παρά την άρνησή του, ο Ομέρ Βρυώνης, γνώριμός του από την Αυλή του Αλή πασά, δεν ήθελε τη θανάτωσή του. Αλλά ο Χαλήλ μπέης, σημαίνων Τούρκος της Λαμίας, πίεσε τον ανώτερο ιεραρχικά Κιοσέ Μεχμέτ, με αποτέλεσμα ο Διάκος να υποστεί μαρτυρικό θάνατο με ανασκολοπισμό. Οι Τούρκοι πέρασαν από την Αλαμάνα, αλλά η θυσία του Διάκου και των συντρόφων του υπήρξε γόνιμη. Ο θάνατός του συγκλόνησε και ταυτόχρονα εμπύχωσε τους αγωνιστές, ενώ η ζωή του και η μαρτυρική του θυσία ενέπνευσαν τη λαϊκή μούσα.

Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος-Λαρούς-Μπριτάνικα,
Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος, Αθήνα 1991, τόμ. 20ός, σ. 280

2. [...] Δεν είχε δυστυχώς κρατήσει, όπως ο ίδιος ανακρινόμενος είπε στον Ομέρ Βρυώνη, «ένα φυσέκι και για τον εαυτό του». Αλλά και αν το είχε θα ήτο περιττόν, διότι το ντουφέκι του είχε πυρακτωθεί από την πολλήν χρήση. Σιδηροδέσμιος, με το τραύμα αιμορροούν, εφορτώθη επί ημιόνου και ωδηγείτο εις την Λαμίαν. Άτρομος πάντοτε και αποφασιστικός, συνεκινήθει μόνον διά μίαν στιγμήν εις το αντίκρουσμα της ανθισμένης γελαστής φύσεως, και ίσως συνεδύασε την αναγέννησίν της με την αναγέννησιν της Ελλάδος, την οποίαν τόσον επόθησε και διά την οποίαν δεν θα ηγωνίζετο πλέον. Και τότε εξέφυγεν από τα χείλη του το μόνον παράπονόν του: «Για ιδές καιρό που διάλεξε ο χάρος να με πάρει / τώρα π' ανθίζουν τα κλαδιά και βγάζ' η γης χορτάρι!». [...] Ήθελαν τότε να τον παραπέισουν διά να προσκυνήσει, με την πληροφορίαν ότι και οι άλλοι κατέθεσαν τα όπλα και όταν αρνούμενον τον ηπείλησαν ότι «θα τον παλουκώσουν» απήντησε απλά, «έχει πολλούς σαν εμένα ο τόπος!». Παρ' όλα ταύτα ο Ομέρ Βρυώνης είτε διότι τον ενόμιζε κατά έναν ή άλλον τρόπον χρήσιμον είτε διότι κατεπλάγη από τον ηρωισμόν του, ήτο κατά της θανατώσεώς του και είχε κατορθώσει να πείσει και τον Κιοσέ Μεχμέτ. Τότε όμως εις από τους μπέηδες της Λαμίας, ο Χαλήλ, έπεσεν εις τους πόδας του Κιοσέ Μεχμέτ και εζήτησε «την παραδειγματικήν

καταδίκην του [...]». Και ο Διάκος κατεδικάσθη να σουβλισθεί και να καεί ζων. Εφόρτωσαν τότε εις τον πληγωμένον ώμον του ήρωος τον πάσαλον επί του οποίου θα εμαρτύρει και τον ωδήγησαν εις τον τόπον της εκτελέσεως. Κατά την τελευταίαν αυτήν πορείαν συνητήθη με στρατιώτας Αλβανούς, οι οποίοι άλλοτε εχρημάτισαν σύντροφοί του και εξελιπάρησεν ο μελλοθάνατος μίαν σφαίρα των. Του την ηρνήθησαν. Και μετ' ολίγον εις την θέσιν ακριβώς οπού υψούται σήμερον το μνημείον του, ο ωραιότερος και θρυλικότερος ήρωος του ιερού εκείνου ελληνικού αγώνος περιεβάλλετο και τον φωτοστέφανον του μάρτυρος

Νεώτερον Εγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν, Έκδοσις της Εγκυκλοπαιδικής Επιθεωρήσεως «Ήλιος», Αθήνα, χ.χ., τόμ. Ε', σ. 1004

- Σε ποιο στοιχείο του αγωνιστή της Επανάστασης του 1821 Αθανάσιου Διακού, έτσι όπως η προσωπικότητά του μας παραδίδεται από την ιστορία, επιλέγει να δώσει έμφαση το ποίημα «Διάκος»;
- Πιστεύετε ότι το ποίημα «Διάκος» άλλαξε την εικόνα που είχατε για τον αγωνιστή αυτόν, και αν ναι, με ποιον τρόπο;
- Πώς θα χαρακτηρίζατε το ποίημα «Διάκος»: ηρωικό ή αντιηρωικό ποίημα;

Δραστηριότητα (παραγωγή λόγου)

Διαλέξτε ένα άλλο πρόσωπο της ιστορίας (είτε της ελληνικής είτε κάποιας άλλης εθνικότητας) και **φέρτε** στην ομάδα στοιχεία για την ιστορία του ή την ιστορία της. Μπορείτε, αν θέλετε, **να συνεργαστείτε** με την ομάδα ή και **να ζητήσετε** τη βοήθεια του εκπαιδευτή.

Επιλέξτε τα στοιχεία της ιστορίας του προσώπου αυτού τα οποία θέλετε να προβάλετε και **γράψτε** ένα ποιητικό κείμενο με αυτό τον στόχο, χρησιμοποιώντας ενδεχομένως την τεχνική που ακολουθεί ο Καρυωτάκης στο ποίημα «Διάκος» (απομόνωση ορισμένων στοιχείων, αντισυμβατική αντιμετώπιση, νέα οπτική γωνία). **Διαβάστε** το ποίημα στην ομάδα και **συζητήστε** με την ομάδα τους τρόπους μετατροπής του πεζού κειμένου σε ποιητικό.

ΠΟΙΗΣΗ II

Κ. Π. Καβάφης, «Ο Αριστόβουλος», Τα Ποιήματα, νέα έκδοση του Γ. Π. Σαββίδη, Ίκαρος, Αθήνα 1995, τόμ. Α', σσ. 71-72. (κείμενο 2)

Διαβάστε μεγαλόφωνα στην ομάδα το ποίημα «Αριστόβουλος».

Το ποίημα χαρακτηρίζεται από τον επιμελητή της έκδοσης «ιστοριογενές», το οποίο δηλαδή έχει την αρχή του, την αφορμή του, στην ιστορία. Ο επιμελητής για να βοηθήσει τον αναγνώστη, παραθέτει επίσης το ακόλουθο πληροφοριακό σημείωμα:

Ιστοριογενές ποίημα. Ο Ηρώδης ο Μέγας (73-4 π.Χ.) για να εκτοπίσει ολότελα τους Ασσυριαίους (= Μακκαβαίους [...]) από τον θρόνο της Ιουδαίας, παρακινήμένος από τη μητέρα του Κύπρο και την αδελφή του Σαλώμη, διέταξε στα 35 π.Χ. να πνίξουν τον έφηβο Αριστόβουλο, αδελφό της γυναίκας του Μαριάμμης και γιο της πεθεράς του, Αλεξάνδρας. / στ. 20 φενάκισαν = παραπλάνησαν με ψέματα.

Κ. Π. Καβάφης, «Ο Αριστόβουλος», Τα ποιήματα, νέα έκδοση του Γ. Π. Σαββίδη, Ίκαρος, Αθήνα 1995, τόμ. Α', σ. 155.

Έχοντας διαβάσει το παραπάνω σημείωμα, **ξαναδιαβάστε** το ποίημα.

- Νομίζετε ότι τώρα το κατανοείτε καλύτερα και γιατί;

Παρακολουθήστε την εξωτερική οργάνωση του ποιήματος σε τρεις, άνισες μεταξύ τους, στροφικές ενότητες. **Δώστε** σε καθεμία ενότητα ένα σύντομο τίτλο με βάση το περιεχόμενό της.

Παρακολουθώντας τους τοπικούς προσδιορισμούς του ποιήματος καθώς και τις έμμεσες αναφορές σε τόπους (εσωτερικούς χώρους, εξωτερικούς, τοποθεσίες, πόλεις κ.ο.κ.), **καταγράψτε** την κίνηση που υπάρχει, με βασικό άξονα το «μέσα» και το «έξω».

Ακολουθώντας την ίδια διαδρομή, **καταγράψτε** τα συναισθήματα των προσώπων που αναφέρονται ή υπονοούνται, είτε αυτά είναι συγκεκριμένα και εξατομικευμένα (π.χ. του Ηρώδη), είτε συνολικά (π.χ. των Ελλήνων).

- Υπάρχει αντιστοιχία συναισθημάτων και χώρων;

Να εντοπίσετε τις φωνές που ακούγονται, άμεσα ή έμμεσα, στο ποίημα.

Να επισημάνετε την ταυτότητα του προσώπου που «ακούγεται» στους στίχους 20-37 και να σχολιάσετε τα συναισθήματά του.

- Γιατί το ποίημα δεν τιτλοφορείται «Αλεξάνδρα» αλλά «Αριστόβουλος»;
- Τι είναι αυτό που κατά τη γνώμη σας συγκινεί τον ποιητή Καβάφη στην ιστορία του Αριστόβουλου;
- Ποια νομίζετε ότι είναι η πρόθεση του ποιήματος;
- Μπορείτε να συσχετίσετε την ιστορία του Αριστόβουλου με κάποια άλλη ιστορία που γνωρίζετε από τα παλιότερα ή τα νεότερα και σύγχρονα χρόνια;

Δραστηριότητες (και παραγωγή λόγου)

1. Στους στίχους 20-36 παρατίθεται σε ελεύθερο πλάγιο λόγο η ομιλία ή/και οι ενδόμυχες σκέψεις της μητέρας του Αριστόβουλου, της Αλεξάνδρας. **Κάντε** τις απαραίτητες αλλαγές ώστε το κείμενο αυτό να μεταφερθεί σε ευθύ λόγο.
2. Με αφορμή τη σκηνή του μπάνιου του Αριστόβουλου, η οποία περιγράφεται σύντομα στους στίχους 4-5: «που έτσι άδικα, τυχαίως πνίχθηκε / παίζοντας με τους φίλους του μες στο νερό», γράψτε ένα σύντομο ποίημα περιγράφοντας αναλυτικότερα τη σκηνή του φόνου και διευκρινίζοντας μέσα από την περιγραφή και τα εξής: την αμεριμνησία του ανυποψίαστου Αριστόβουλου, την υστεροβουλία του φίλου που είχε αναλάβει την αποστολή του φόνου του Αριστόβουλου και τις αντιδράσεις των άλλων φίλων.
3. **Διαβάστε** το παρακάτω απόσπασμα μελέτης γραμμένης με αφορμή την καβαφική ποίηση και **σχολιάστε** τις απόψεις για την ιστορία που περιέχει.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΩΣ ΠΑΡΟΝ

Έχουμε συνηθίσει, μιλώντας για ιστορία, ο νους μας να τρέχει στα παλιά, και εκεί να βλέπουμε την άκρη της ή ακόμα και το τέλος της. Στην πραγματικότητα το πράγμα πάει αντίστροφα: η ιστορία αρχίζει από το σήμερα και προχωρεί στο αύριο. Αν τη συνδέουμε με τα περασμένα, είναι για να βοηθηθούμε από την πείρα των άλλων για να φτιάξουμε τη δική μας μοίρα, την τωρινή και την αυριανή· όχι για να χαζεύουμε και να ξεχνιόμαστε με το τι έκαναν οι αρχαίοι μας πρόγονοι. Φέρνοντας την ιστορία στο παρόν κινδυνεύουμε, θα έλεγαν μερικοί, να την ταυτίσουμε με τη δημοσιογραφική επικαιρότητα. Όχι. Γιατί ένα

καθαρό και γυμνασμένο μυαλό καθυστερεί σε γεγονότα του παρόντος που, με το μέγεθος και τη σημασία τους, θα τροφοδοτήσουν αύριο την επιστήμη της ιστορίας· δεν σκέφτεται βέβαια να ονομάσει κανείς ιστορία τους έρωτές του, το γάμο του ή ακόμη και τον φυσικό του θάνατο. Αλλά τον πόλεμο ή την προσφυγιά, την κατοχή ή τη σκλαβιά, την πείνα και τους ομαδικούς θανάτους, τη βία και την ανελευθερία, τα λέει –και με το δικό του– ιστορία. Όταν λοιπόν μιλούμε για την ιστορική συνείδηση του ποιητή ή όποιου άλλου, εννοούμε την αντίδρασή του μπροστά στις βαθιές πληγές της ομαδικής μας ζωής, στα μεγάλα εκείνα κύματα που και να θέλεις δεν μπορείς να τα ξεφύγεις, ακόμη και αν είσαι δειλός ή προδότης.

Δ. Ν. Μαρωνίτης, «Υπεροψία και μέθη. Ο ποιητής και η Ιστορία»,
Δεκαοχτώ κείμενα, Κέδρος, Αθήνα 1970

ΠΟΙΗΣΗ III

Επιτάφιος, (αποσπάσματα), Ανθολογία Γιάννη Ρίτσου, επιλογή Χρύσα Προκοπάκη, Κέδρος, Αθήνα 2000, σσ. 42-45. (κείμενο 3α-β)

Διαβάστε μεγαλόφωνα στην ομάδα τα επιλεγμένα αποσπάσματα από τον *Επιτάφιο* του Γιάννη Ρίτσου.

- Τι σημαίνει ο τίτλος του ποιήματος; Πού αλλού τον έχεις συναντήσει;

Όπως φαίνεται από το σημείωμα της επιμελήτριας, ο *Επιτάφιος* είναι, όπως ο «Διάκος» και ο «Αριστόβουλος», ιστοριογενές ποίημα.

Σύγκρινε την αφορμή του με την αφορμή των άλλων δύο ποιημάτων.

- Τι παρατηρείτε;
- Ποιος μιλά στον *Επιτάφιο* και σε ποιον απευθύνεται;
- Ποιος είναι ο στόχος του ποιήματος;
- Εκτός από τη διαφορά ως προς την ιστορική αφορμή, ποιες άλλες διαφορές παρατηρείτε ανάμεσα στον *Επιτάφιο* και στα άλλα δύο ποιήματα που διαβάσατε; Να τις καταγράψετε (π.χ. διαφορές λεξιλογίου, ύφους, μορφής, περιεχομένου κ.ά.).
- Εκτός από διαφορές, υπάρχουν ομοιότητες ανάμεσα στον *Επιτάφιο* και στα άλλα δύο ποιήματα που διαβάσατε;

Συγκρίνετε το απόσπασμα VI του *Επιτάφιου* με το ποίημα «Διάκος».

- Πιστεύετε ότι ο θάνατος του παιδιού στη διαδήλωση της Θεσσαλονίκης το Μάη του 1936 αποτελεί ιστορικό γεγονός ή όχι; Συζητήστε την άποψή σας με την ομάδα.

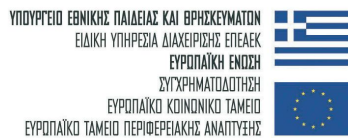
Δραστηριότητες (και παραγωγή λόγου)

1. Ο *Επιτάφιος* του Ρίτσου μελοποιήθηκε από το Μίκη Θεοδωράκη. **Βρείτε** τη μελοποίηση και **ακούστε** μελοποιημένα τα αποσπάσματα που διαβάσατε με την ομάδα.
2. Με τη βοήθεια του εκπαιδευτή **ψάξτε** να βρείτε πληροφορίες σχετικά με την ιστορική αφορμή του *Επιτάφιου*, δηλαδή τα γεγονότα που οδήγησαν στη διαδήλωση του 1936 στη Θεσσαλονίκη. **Ανακοίνωστε** το αποτέλεσμα της αναζήτησής σας στην ομάδα και **σχολιάστε** τη σχέση του ιστορικού γεγονότος με το ποίημα.
3. **Προσπαθήστε** είτε μόνος σας είτε σε συνεργασία με την ομάδα **να συνθέσετε** ένα «ιστοριογενές» ή «ιστορικοφανές» ποίημα με αφορμή την ολοκλήρωση της γέφυρας Ρίου-Αντίρριου. Ως πηγές μπορείτε **να χρησιμοποιήσετε**:

α) το άρθρο «Πού 'σαι, Τρικούπη, να τη θαυμάσεις!», από την *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία* (30/5/2004) (κείμενο 4), και

β) το άρθρο «Γέφυρα Ρίου-Αντίρριου. Λίγα μέτρα πριν από το τέλος» από το ένθετο περιοδικό «Κ» (τχ. 25, 23/5/2004) της κυριακάτικης *Καθημερινής* (κείμενο 5α-στ).

Μέσα από το ποίημα θα πρέπει να αναδεικνύεται η ιστορική σύλληψη της ιδέας, η αργοπορημένη υλοποίηση, η περιρρέουσα ατμόσφαιρα της στιγμής της ολοκλήρωσης (π.χ. η πολιτική αλλαγή, η σύμπτωση με τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών αγώνων στην Αθήνα τον Αύγουστο του 2004, η διεθνής απειλή της τρομοκρατίας). Η οπτική γωνία μπορεί να είναι ενός καθημερινού πολίτη που θαυμάζει και προβληματίζεται για το γεγονός. Μπορεί να «μιλά» σε πρώτο, δεύτερο (παράβαλε με *Επιτάφιο*) ή τρίτο ενικό (παράβαλε με «Διάκο») ή πληθυντικό γραμματικό πρόσωπο. **Διαβάστε** το αποτέλεσμα στην ομάδα.



Το παρόν έργο εντάσσεται στο ΕΠΕΑΕΚ 2 του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Μέτρο 1.1 Ενέργεια 1.1.2 και συγχρηματοδοτείται από το ΕΚΤ κατά 75%

ΔΙΑΚΟΣ

(Μέρα τοῦ Ἀπρίλη.
 Πράσινο λάμπος,
γελοῦσε ὁ κάμπος
 μετὸ τριφύλλι.

Ὡς τὴν ἐφίλει
 τὸ πρωινὸ θάμπος,
 ἡ φύση σάμπως
 γλυκὰ νὰ ὀμίλει.)

[ὀμίλει]

(Ἐκελαδοῦσαν
 πουλιά, πετώντας
 ὄλο πιὸ πάνω.)

[ἀπάνω]

Τ' ἄνθη εὐωδοῦσαν.
 Κι εἶπε ἀπορώντας:
 «Πῶς νὰ πεθάνω;»)

ΑΡΙΣΤΟΒΟΥΛΟΣ

Κλαίει τὸ παλάτι, κλαίει ὁ βασιλεύς,
ἀπαρηγόρητος θρηνεῖ ὁ βασιλεύς Ἡρώδης,
ἡ πολιτεία ὀλόκληρη κλαίει γιὰ τὸν Ἀριστόβουλο
ποὺ ἔτσι ἄδικα, τυχαίως πνίχθηκε
παίζοντας μὲ τοὺς φίλους του μὲς στὸ νερό. 5

Κι ὅταν τὸ μάθουνε καὶ στ' ἄλλα μέρη,
ὅταν ἐπάνω στὴν Συρία διαδοθεῖ,
κι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας πολλοὶ θὰ λυπηθοῦν·
ὄσοι ποιηταὶ καὶ γλύπται θὰ πενήθουν,
γιατ' εἶχεν ἀκουσθεῖ σ' αὐτοὺς ὁ Ἀριστόβουλος, 10
καὶ ποιά τους φαντασία γιὰ ἔφηβο ποτὲ
ἔφθασε τέτοιαν ἐμορφιά σὰν τοῦ παιδιοῦ αὐτοῦ·
ποιοῦ ἄγαλμα θεοῦ ἀξιώθηκεν ἡ Ἀντιόχεια
σὰν τὸ παιδί αὐτὸ τοῦ Ἰσραήλ.

Ἐδύρεται καὶ κλαίει ἡ Πρώτη Πριγκηπέσσα· 15
ἡ μάνα του ἡ πιὸ μεγάλη Ἑβρέσσα.
Ἐδύρεται καὶ κλαίει ἡ Ἀλεξάνδρα γιὰ τὴν συμφορά.—
Μὰ σὰν βρεθεῖ μονάχη της ἀλλάζει ὁ καῦμός της.
Βογγᾶ· φρενιάζει· βρίζει· καταριέται.
Πῶς τὴν ἐγέλασαν! Πῶς τὴν φενάκισαν! 20
Πῶς ἐπὶ τέλους ἔγινε ὁ σκοπός των!
Τὸ ρήμαξαν τὸ σπίτι τῶν Ἀσαμωναίων.
Πῶς τὸ κατόρθωσε ὁ κακοῦργος βασιλεύς·

ὁ δόλιος, ὁ φαῦλος, ὁ ἀλιτήριος. 25
Πῶς τὸ κατόρθωσε. Τί καταχθόνιο σχέδιο
ποὺ νὰ μὴ νοιώσει κ' ἡ Μαριάμμη τίποτε.
Ἄν ἐνοιωθε ἡ Μαριάμμη, ἂν ὑποπτεύονταν,
θὰ βρῖσκε τρόπο τὸ ἀδέρφι της νὰ σώσει·
βασίλισσα εἶναι τέλος, θὰ μπορούσε κάτι.
Πῶς θὰ θριαμβεύουν τώρα καὶ θὰ χαίρονται κρυφὰ 30
ἡ μοχθηρὲς ἐκεῖνες, Κύπρος καὶ Σαλώμη·
ἡ πρόστυχες γυναῖκες, Κύπρος καὶ Σαλώμη.—
Καὶ νὰ ναι ἀνίσχυρη, κι ἀναγκασμένη
νὰ κάνει ποὺ πιστεύει τὲς ψευτιές των·
νὰ μὴ μπορεῖ πρὸς τὸν λαὸ νὰ πάγει, 35
νὰ βγεῖ καὶ νὰ φωνάζει στοὺς Ἑβραίους,
νὰ πεῖ, νὰ πεῖ πῶς ἔγινε τὸ φονικό.

[79, 1918]

ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ
ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

(Θεσσαλονίκη. Μάης του 1936. Μιά μάνα, καταμεσής του δρόμου, μοιρολογάει τό σκοτωμένο παιδί της. Γύρω της και πάνω της, βουίζουν και σπάζουν τό κύματα τών διαδηλωτῶν – τών ἀπεργῶν καπιεργατῶν. Ἐκείνη συνεχίζει τό θρήνο της):

. I .

Γιέ μου, σπλάγχνο τῶν σπλάχνων μου, καρδούλα τῆς καρδιάς μου,
πουλάκι τῆς φτωχιάς αὐλής, ἀνθέ τῆς ἐρημιᾶς μου,

Πῶς κλεῖσαν τό ματάκια σου καί δέ θωρεῖς πού κλαίω
καί δέ σαλεύεις, δέ γρικᾶς τά πού πικρά σοῦ λέω;

Γιόκα μου, ἐσύ πού γιάτρευες κάθε παράπονό μου,
πού μάντευες τί πέρναγε κάτω ἀπ' τό τσίνορό μου,

Τώρα δέ μέ παρηγορᾶς καί δέ μοῦ βγάζεις ἄχνα
καί δέ μαντεύεις τίς πληγές πού τρώνε μου τά σπλάχνα;

Πουλί μου, ἐσύ πού μοῦ φερνες νεράκι στήν παλάμη
πῶς δέ θωρεῖς πού δέρνουμαι καί τρέμω σάν καλάμι;

Στή στράτα ἐδῶ καταμεσῆς τ' ἄσπρα μαλλιά μου λύνω
καί σοῦ σκεπάζω τῆς μορφῆς τό μαραιμένο χρίνο.

Φιλῶ τό παγωμένο σου χεῖλάκι πού σωπαίνει
κι εἶναι σά νά μοῦ θύμωσε καί σφαλιγμένο μένει.

Δέ μοῦ μιλεῖς κι ἡ δόλια ἐγώ τόν κόρφο, δές, ἀνόιγω
καί στά βυζιά πού βύζαξες τά νύχια, γιέ μου, μπήγω.

. III .

Μαλλιά σγουρά πού πάνω τους τά δάχτυλα περνοῦσα
τίς νύχτες πού κοιμόσουνα καί πλάι σου ξαγρυπνοῦσα,

Φρύδι μου, γαϊτανόφρυδο καί κοντυλογραμμμένο,
— καμάρα πού τό βλέμμα μου κούρνιαζε ἀναπαμένο,

Μάτια γλαρά πού μέσα τους ἀντίφεγγαν τά μάκρη
πρωινῶ ὄρανοῦ, καί πάσχιζα μὴν τά θαιμπώσει δάκρυ,

Χείλι μου μοσχομύριστο πού ως λάλαγες ανθίζαν
λιθάρια καί ξερόδεντρα κι ἀηδόνια φτερουγίζουν,

Στήθια πλατιά σάν τά στρωτά φτερούγια τῆς τρυγόνας
πού πάνωθέ τους κόπαζε κι ἡ πίκρα μου κι ὁ ἀγώνας,

Μπούτια γερὰ σάν πέρδικες κλειστές στὰ παντελόνια
πού οἱ κόρες τὰ καμάρωναν τό δεῖλι ἀπ' τὰ μπαλκόνια,

Κι ἐγώ, μή μου βασκάνουνε, λεβέντη μου, τέτοιο ἄντρα,
σοῦ κρέμαγα τό φυλαχτό μέ τή γαλάζια χάντρα,

Μυριόριζο, μυριόφυλλο κι εὐωδιαστό μου δάσο,
πῶς νά πιστέψω ἢ ἄμοιρη πῶς μπόραε νά σέ χάσω;

. VI .

Μέρα Μαγιοῦ μου μίσεψες, μέρα Μαγιοῦ σέ χάνω,
ἄνοιξη, γιέ, πού ἀγάπαγες κι ἀνέβαινες ἀπάνω

Στό λακωτό καί κοίταξες καί δίχως νά χορταίνεις
ἄρμεγες μέ τὰ μάτια σου τό φῶς τῆς οἰκουμένης

Καί μέ τό δάχτυλο ἀπλωτό μου τὰ δειχνες ἕνα ἕνα
τά ὅσα γλυκά, τὰ ὅσα καλά κι ἀχνά καί ροδισμένα

Καί μου δειχνες τή θάλασσα νά φέγγει πέρα, λάδι,
καί τὰ δεντρά καί τὰ βουνά στό γαλανό μαρινάδι

Καί τὰ μισρά καί τὰ φτωχά, πουλιά, μερμήγκια, θάμνα,
κι αὐτές τίς διαμαντόπερες πού ἴδρωνε δίπλα ἢ στάμνα.

Μά, γιόχα μου, κι ἄν μου δειχνες τ' ἄστέρια καί τὰ πλάτια,
τά βλεπα ἐγώ πιό λαμπερά στά θαλασσιά σου μάτια.

Καί μου ἱστοροῦσες μέ φωνή γλυκιά, ξεστή κι ἀντρίκεια
τόσα ὅσα μήτε τοῦ γυαλοῦ δέ φτάνουν τὰ χαλίκια

Καί μου ἴλεες, γιέ, πῶς ὄλ' αὐτὰ τὰ ὠραῖα θά ἴναι δικά μας,
καί τώρα ἐσβήστης κι ἔσβησε τό φέγγος κι ἡ φωτιά μας.

. XV .

Στό παραθύρι στέκοσουν κι οἱ δυνατές σου οἱ πλάτες
φράζαν ἀκέρια τήν μπασιά, τή θάλασσα, τίς τράτες

Κι ὁ ἴσκιος σου σάν ἀρχάγγελος πλημμυρίζει τό σπίτι
καί κεῖ σ' αὐτί σου σπίθιξε ἢ γαζία τοῦ ἀποσπερίτη.

Κι ἦταν τό παραθύρι μας ἡ θύρα ὅλου τοῦ κόσμου
κι ἔβγαζε στόν παράδεισο πού τ' ἄστρα ἀνθίζαν, φῶς μου.

Θέμα 28

ΚΥΡΙΑΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ 30 ΜΑΪΟΥ 2004

Που 'σαι, Τρικούπη, να την θαυμάσεις!

Του ΒΙΚΤΟΡΑ ΝΕΤΑ

Γέφυρα Ρίου-Αντιρρίου: Ένα έργο που είχε οραματισθεί ο πρωθυπουργός της Ελλάδας 115 χρόνια πριν

Η γέφυρα **Ρίου-Αντιρρίου**, που φέρει το όνομα του Χαρίλαου Τρικούπη, επιβεβαιώνει τη διορατικότητα του μεγάλου πολιτικού, στον οποίο η χώρα οφείλει τα πρώτα μεγάλα έργα υποδομής και εκσυγχρονισμού, που την έφεραν τον προπερασμένο αιώνα κοντά στην Ευρώπη: Στα 7 χρόνια διακυβέρνησης του Χαρ. Τρικούπη κατασκευάστηκαν 700 χιλιόμετρα σιδηροδρομικού δικτύου, 3.000 χιλιόμετρα οδικού δικτύου, έγινε η διάνοιξη της διώρυγας της Κορίνθου, αποξηράνθηκε η Κωπαίδα, εκσυγχρονίστηκαν πολλά λιμάνια.

Αν προλάβαινε ο Χαρίλαος, ίσως να είχε επιχειρήσει και τη ζεύξη Ρίου - Αντιρρίου, την οποία θεωρούσε έργο στρατηγικής σημασίας. Εστω και ύστερα από 115 χρόνια το όραμά του κεινόν γίνεται τώρα πραγματικότητα και συνδέεται με γέφυρα η Πελοπόννησος με τη Στερεά Ελλάδα.

Η στρατηγική σημασία του Αντιρρίου

Αναλύοντας στη Βουλή, ο Χαρίλαος Τρικούπης, το πρόγραμμα της κυβέρνησής του για την επέκταση του σιδηροδρομικού δικτύου στη Δυτική Πελοπόννησο και τη Δυτική Στερεά, είπε στις 29 Μαρτίου 1889, ότι προέκρινε την προέκταση της γραμμής του σιδηροδρόμου Μεσολογγίου και Αργινίου προς το Αντίρριον και όχι προς τον Καρβασαρά και την Αρτα, για ένα συγκεκριμένο λόγο που γίνεται ξανά επίκαιρος.

Στην αγόρευσή του είπε:

«Διατί, όμως, δεν εξελέξαμεν την Τουρλίδα και προετιμήσαμε προέκτασιν μέχρι Αντιρρίου; Ο λόγος είναι γνωστός εις πάντας τους μεταβάντας εκεί. Η κατασκευή λημένα εν Τουρλίδι είναι δυσχερεστάτη, ίσως και αδύνατος άνευ δαπάνης κολοσσιαίας.

»Εάν θέλωμεν λιμένα υπό όρους οικονομικούς, πρέπει τούτων ν' αναζητήσωμεν αλλαχού: ιδίως δε υπό στρατηγικήν έποψιν λιμνήν χρησιμώτατος είναι ο του Αντιρρίου: τούτου δ' ένεκα δεν προτείνομεν μόνον προέκτασιν γραμμής μέχρι Κρουονερίου, αλλά περιελάβομεν και το Αντίρριον, καίτοι δεν έχομεν την βεβαιότητα ότι θέλωμεν δυνηθή να εύρωμεν τους αναδεχομένους την κατασκευήν.

»Μέχρι Κρουονερίου ου μόνον, ως είπεν ο κ. βουλευτής, οι ανάδοχοι του σιδηροδρόμου Μεσολογγίου και Αργινίου θα εδέχοντο την παραχώρησιν, αλλά και άλλοι: έχομεν δε και προτάσεις παρ' άλλων, αλλά διά την μέχρι Αντιρρίου προέκτασιν, ην πρέπει να επιδώσωμεν, δεν έχομεν προτάσεις». Και συνέχισε:

«Προτείνοντες όπως γεφυρωθή το στενόν»

«Η γραμμή του Αντιρρίου, εις ην πάντως θέλωμεν καταλήξει και αν ήδη μέχρι Κρουονερίου προεκαθή η γραμμή, έχει υπεράσπιτον στρατηγικήν σημασίαν και εμπορικήν, διότι η συγκοινωνία Πελοποννήσου και Στερεάς διά Ρίου και Αντιρρίου, σχεδόν δυνάμεθα ειπείν, ότι δεν είναι θαλασσία: υπάρχουσι μάλιστα και οι προτείνοντες όπως γεφυρωθή το στενόν, ουχί εν συγγράμματι ασημάντω, αλλ' εν τη "Επιθεωρήσει των Δύο Κόσμων", ο διάσημος φιλόλογος Βουνούς.

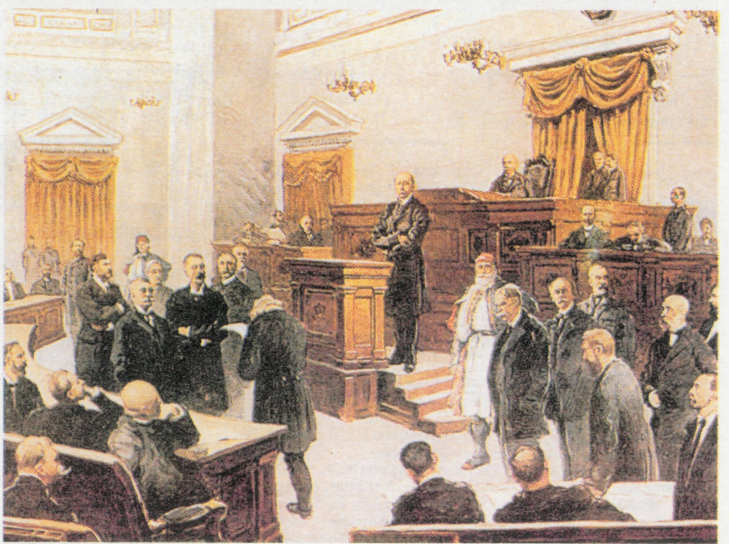
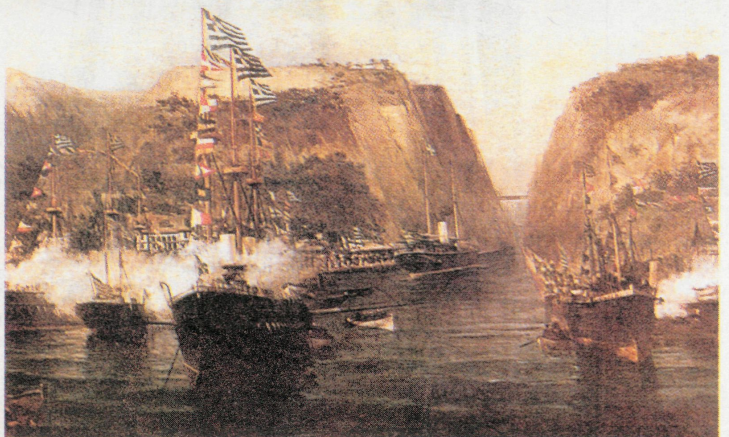
»Αλλά και αν μη γεφυρωθή το στενόν, η στρατιωτική αυτού σημασία είναι πρόδηλος, διότι κλειόμενου του στενού η συγκοινωνία της Πελοποννήσου μετά της Στερεάς είναι ασφαλής.

Επίσης σημαντική είναι και η εμπορική συγκοινωνία, διότι η διάβασις είναι ευχερεστάτη ακριούντος ενός πορθμείου. Ωστε η γραμμή αυτή, είτε εν τω παρόντι εκτελεσθή μέχρι του άκρου, ήτοι του Αντιρρίου, είτε εκτελεσθή εν τω παρόντι μόνον μέχρι Κρουονερίου, πάντως οριστικώς θέλει καταλήξει εις το Αντίρριον και θέλει καταστήσει τον σιδηρόδρομον της Δυτικής Ελλάδος πρωτίστης στρατηγικής σημασίας».

Έβλεπε πολύ πέρα από την εποχή του ο Μεσολογγίτης πολιτικός Χαρίλαος Τρικούπης, γι' αυτό και τα μεγάλα δημόσια έργα που οραματίστηκε και κατασκεύασε άντεξαν στο χρόνο, παρ' όλο που παρεμείλησαν από τους μεταγενέστερους. Μέγα παράδειγμα είναι οι σιδηρόδρομοι, που τρέχουν ακόμη στο δίκτυο Τρικούπη και μόλις πρόσφατα ανακαλύψαμε πόσο χρήσιμο και προπαντός γρήγορο μέσο μεταφοράς είναι, ιδιαίτερα μάλιστα στην Αττική, όπου κάποιος «σοφός» κυβερνήτης ξήλωσαν πολύ αργότερα τις γραμμές. Ευτυχώς τώρα τις ξανααστράωσαν και χάρη στους Ολυμπιακούς Αγώνες.

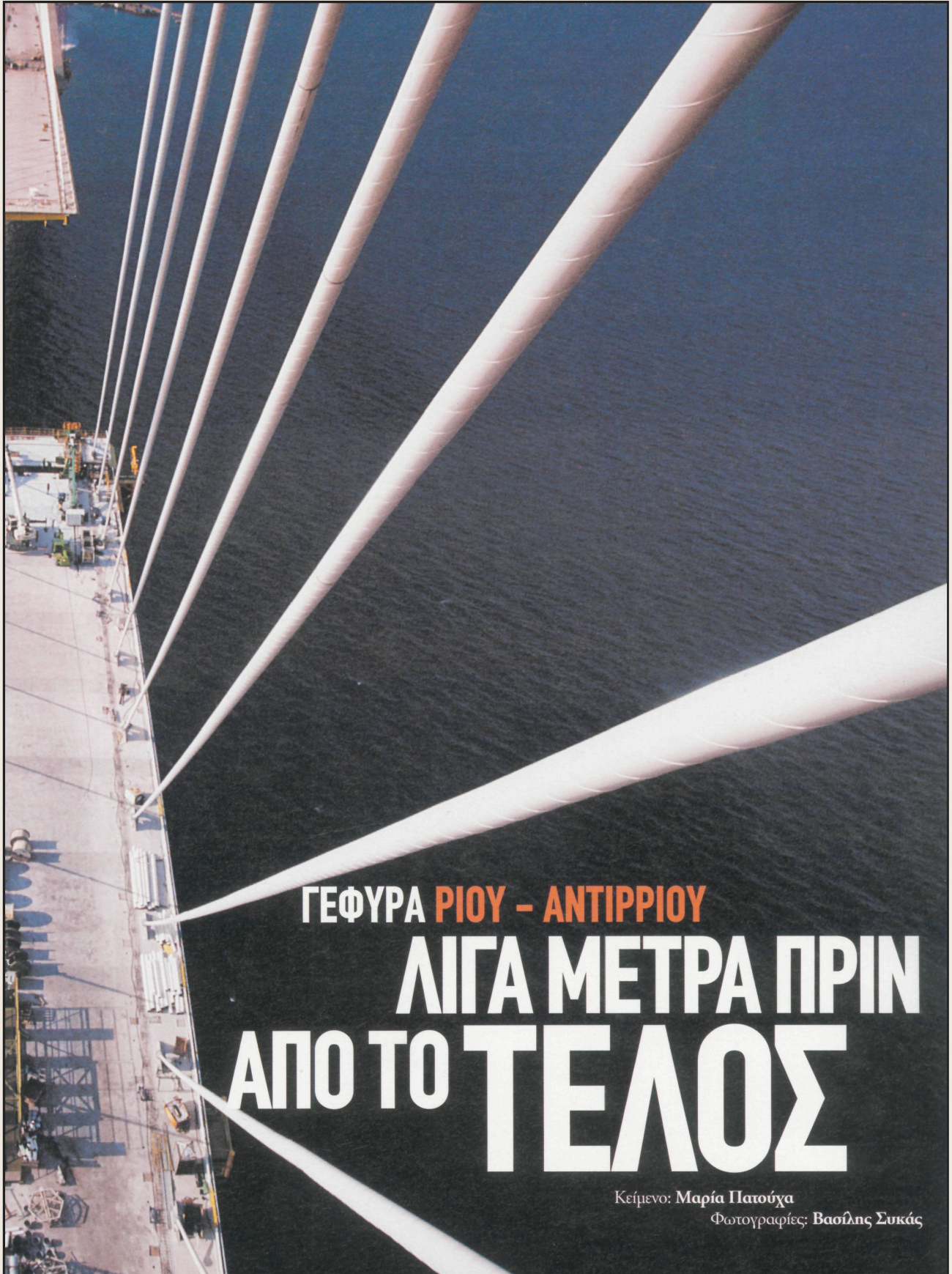


Η γέφυρα Χαρ. Τρικούπη και κάτω τα εγκαίνια της διώρυγας Κορίνθου (1893) σε έργο του ζωγράφου Βοθανάκη.



Συνεδρίαση της Βουλής με τον Χαρ. Τρικούπη στο βήμα (εξαιαγραφία Ν. Υρίωφ - Εθνικό Ιστορικό Μουσείο).

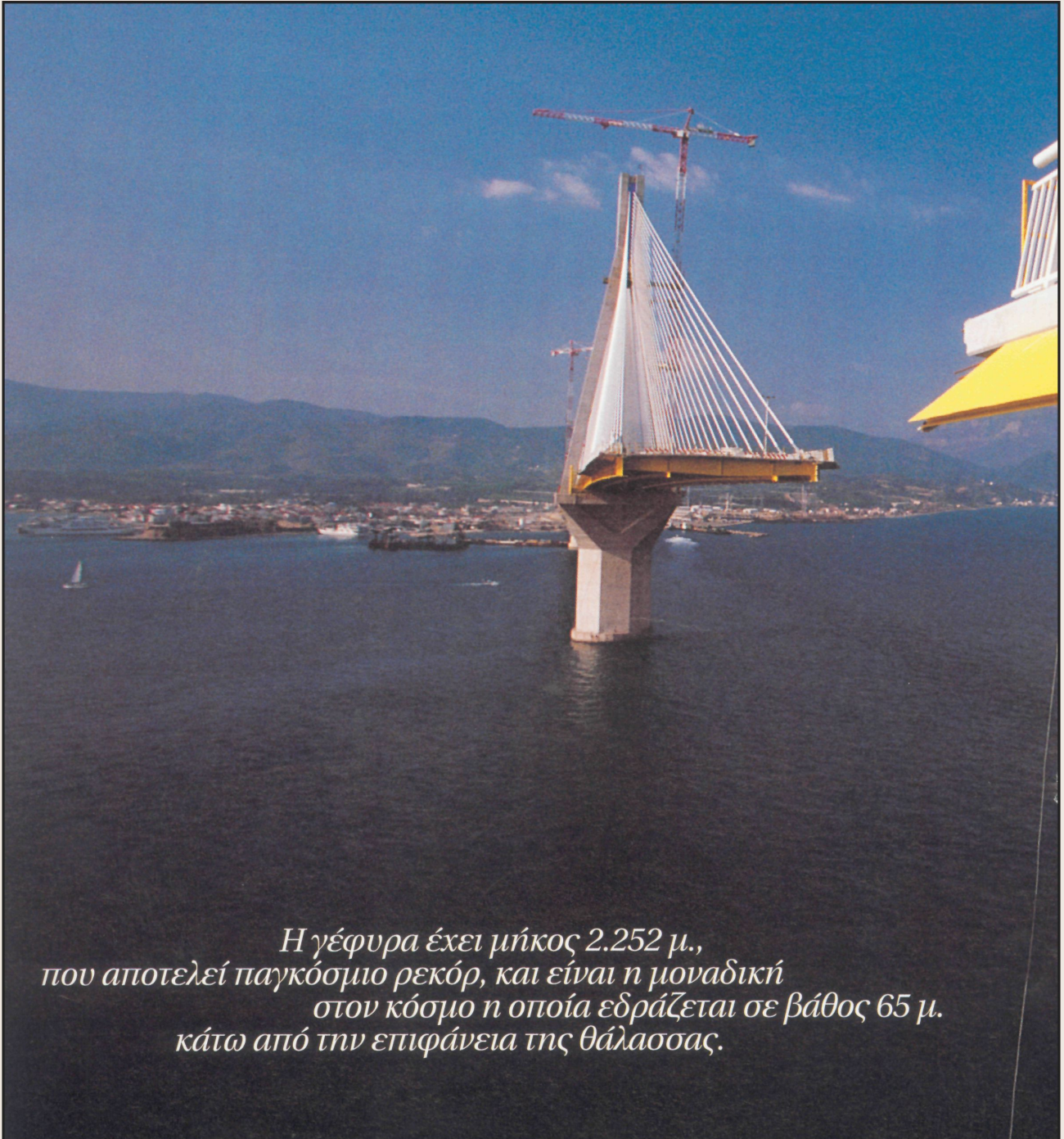




ΓΕΦΥΡΑ ΡΙΟΥ – ΑΝΤΙΡΡΙΟΥ
ΛΙΓΑ ΜΕΤΡΑ ΠΡΙΝ
ΑΠΟ ΤΟ ΤΕΛΟΣ

Κείμενο: Μαρία Πατούχα

Φωτογραφίες: Βασίλης Συκάς



*Η γέφυρα έχει μήκος 2.252 μ.,
που αποτελεί παγκόσμιο ρεκόρ, και είναι η μοναδική
στον κόσμο η οποία εδράζεται σε βάθος 65 μ.
κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας.*

*Εκατόν δεκαπέντε χρόνια μετά την αγόρευση
του Χαριλάου Τρικούπη στη Βουλή, για την αναγκαιότητα
γεφύρωσης του στενού, η γέφυρα είναι πλέον
πραγματικότητα και ετοιμάζεται να πάρει το όνομά του.*



άββατο απόγευμα, στην προβλήτα του Ρίου. Οι λιμενικοί προσπαθούν να κατευθύνουν την κυκλοφορία, τα λεωφορεία του ΚΤΕΛ αποβιβάζουν τους επιβάτες και παίρνουν στροφή για να μπουν στο καράβι, οι ναυτεργάτες βάζουν σε τάξη τα αυτοκίνητα στο φέρι μπόουτ, κόσμος πάει και έρχεται. Η εικόνα μοιάζει φυσιολογική. Κι όμως, κάτι έχει αλλάξει. Εδώ και λίγους μήνες στο σκηνικό έχει προστεθεί το μεγαλύτερο και πιο φιλόδοξο τεχνικό έργο που γνώρισε ποτέ η Ελλάδα. Η γέφυρα Ρίου - Αντιρρίου. Τεράστια, επιβλητική και ταυτόχρονα αέρινη και γοητευτική. Εκατόν δεκαπέντε χρόνια μετά την αγόρευση του Χαριλάου Τρικούπη στη Βουλή στην οποία έθεσε για πρώτη φορά την αναγκαιότητα γεφύρωσης του στενού, η γέφυρα είναι πλέον πραγματικότητα και ετοιμάζεται να πάρει το όνομά του. Η ένωση όλων των σημείων της υπολογίζεται στα τέλη Μαΐου - αρχές Ιουνίου, ενώ προγραμματίζεται να παραδοθεί στην κυκλοφορία το Σεπτέμβριο. Τα άτυπα όμως εγκαίνια -και ίσως τα πιο σημαντικά- θα γίνουν στις 8 Αυγούστου, όταν θα τη διασχίσει η Ολυμπιακή Φλόγα περνώντας από το Αντίριο στο Ρίο.

Το πιο ασφαλές σημείο σε περίπτωση σεισμού

Το «ταξίδι» της γέφυρας ξεκίνησε το 1991, όταν προκηρύχθηκε ο σχετικός διαγωνισμός, ενώ τον Ιανουάριο του 1996 το Ελληνικό Δημόσιο και η γαλλο-ελληνικών συμφερόντων εταιρεία ΓΕΦΥΡΑ Α.Ε. υπέγραψαν τη σύμβαση παραχώρησης για τη Μελέτη, Κατασκευή, Χρηματοδότηση, Συντήρηση και Εκμετάλλευση της Γέφυρας Ρίου - Αντιρρίου. Η ΓΕΦΥΡΑ Α.Ε. ανέθεσε στην ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ ΓΕΦΥΡΑ τη μελέτη και την κατασκευή του έργου εντός επταετούς κατασκευαστικής περιόδου, η οποία λήγει τον εφετινό Δεκέμβριο. Ο θεμέλιος λίθος του έργου τέθηκε στις 19 Ιουλίου 1998. Στα χρόνια που ακολου-

θησαν, η περιοχή του Ρίου και του Αντιρρίου μετατράπηκε σε ένα τεράστιο εργοτάξιο. Χιλιάδες άνθρωποι δούλευαν νυχθημερόν, σε στεριά και θάλασσα, κάποιες φορές υπό αντίξοες καιρικές συνθήκες. Ο πυθμένας της θάλασσας ενισχύθηκε με μεταλλικούς σιδηροσωλήνες και κατόπιν έγιναν οι εργασίες θεμελίωσης με τη χρήση δύο πλωτών πλατφορμών οι οποίες ήρθαν από την Αγγλία. Ένας ένας οι 4 πυλώνες του έργου στερεώθηκαν στον πυθμένα και ακολούθησε η ανέγερσή τους πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας. Τοποθετήθηκαν οι κεφαλές τους και στη συνέχεια αναρτήθηκε το κατάστρωμα με καλώδια. Η Γέφυρα Ρίου - Αντιρρίου έχει το προνόμιο να είναι η πιο μεγάλη καλωδιωτή γέφυρα πολλαπλών ανοιγμάτων στον κόσμο και η μοναδική που εδράζεται σε βάθος 65 μ. κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας. Αποτελείται από τρία μέρη: την κυρίως καλωδιωτή γέφυρα και δύο

25.000 ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ

- Το έργο έχει προϋπολογισμό 740 εκατ. ευρώ
- Τα θεμέλια της γέφυρας έχουν διάμετρο 90 μ.
- Ο πυθμένας της θάλασσας ενισχύθηκε με μεταλλικούς σιδηροσωλήνες διαμέτρου 2 μέτρων και μήκους 25 - 30 μ.
- Ο κάθε πυλώνας έχει ύψος μέχρι 227 μ. και ζυγίζει περίπου 170.000 τόννους.
- Για την ανάρτηση του καταστρώματος χρησιμοποιήθηκε ένας από τους μεγαλύτερους ανυψωτικούς γερανούς του κόσμου (TAKLIFT 7), με μέγιστη ανυψωτική ικανότητα 1.200 τόννων.
- Η γέφυρα έχει μήκος 2.252 μ. (παγκόσμιο ρεκόρ).
- Το κατάστρωμα της γέφυρας είναι αναρτημένο από 368 καλώδια. Συνολικά τα καλώδια έχουν μήκος 40 χλμ. και βάρος 5.000 τόννων.
- Η γέφυρα διαθέτει τρία κεντρικά ανοίγματα των 560 μ. και δύο πλευρικά των 286 μ.
- Είναι η μοναδική γέφυρα στον κόσμο που εδράζεται σε βάθος 65 μ. κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας.
- Για τη συνολική κατασκευή της χρησιμοποιήθηκε όγκος σκυροδέματος 260.000 κυβικών μέτρων.
- Με τη λειτουργία της υπολογίζεται ότι ο αριθμός των διερχόμενων αυτοκινήτων σε ημέρες αιχμής μπορεί να φτάσει τα 25.000 την ημέρα.

εκατέρωθεν γέφυρες πρόσβασης, μία από την πλευρά του Ρίου και μία από την πλευρά του Αντιρρίου. Το κατάστρωμά της έχει πλάτος 27,2 μέτρων και θα διαθέτει δύο λωρίδες κυκλοφορίας και μία βοηθητική ανά κατεύθυνση. Οι σταθμοί των διοδίων κατασκευάζονται από την πλευρά του Αντιρρίου και θα είναι 4 ανά κατεύθυνση, ενώ το επιτρεπόμενο όριο ταχύτητας πάνω στη γέφυρα θα είναι 80 χλμ. Πέρα από την κατασκευαστική δυσκολία, για να φτιαχτεί η γέφυρα έπρεπε να βρεθούν λύσεις και για ένα σπάνιο συνδυασμό δυσμενών συνθηκών: το μεγάλο βάθος της θάλασσας, τον πυθμένα μειωμένων αντοχών και την έντονη σεισμική δραστηριότητα της περιοχής. Παρ' όλα αυτά οι δυσκολίες αντιμετωπίστηκαν και η γέφυρα κατασκευάστηκε έτσι ώστε να αντέχει σεισμό μεγαλύτερο από 7 Ρίχτερ, καθιστώντας την έτσι το πιο ασφαλές σημείο της περιοχής σε περίπτωση σεισμού. Είναι επίσης σε θέση να αντέξει σύγκρουση με δεξαμενόπλοιο 180.000 τόννων και ανέμους ταχύτητας 265 χλμ. την ώρα, που αντιστοιχούν σε τυφώνα.

Οι άνθρωποι πίσω από το έργο

Η συζήτηση με τους εργαζομένους στην ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ ΓΕΦΥΡΑ μάς αποκάλυψε τις δυσκολίες, αλλά και τις ανθρώπινες σχέσεις που κρύβονται πίσω από ένα τόσο μεγάλο έργο. Μία μεγάλη ομάδα ανθρώπων, Έλληνες και Γάλλοι βρέθηκαν στον ίδιο χώρο τυχαία κι έγιναν συνοδοιπόροι σε ένα σημαντικό εγχείρημα. Ξεπέρασαν το πρόβλημα της γλώσσας, τη διαφορετική κουλτούρα και επινόησαν κώδικες επικοινωνίας. Κάποιοι έκαναν καλή παρέα, μερικοί έγιναν φίλοι και κάποιοι άλλοι παντρεύτηκαν μεταξύ τους και έγιναν γονείς. Όπως η Μαρία Παπαγεωργίου - Ποριτσάνου, από το Τμήμα Προσωπικού, που στο μέλλον θα διηγείται στο γιο της πώς έκανε η ίδια την πρόσληψη του πατέρα του στην κοινοπραξία και πώς τελικά τον παντρεύτηκε. «Ένα μεγάλο προσόν που αποκτά κάθε εργαζόμενος και ειδικά οι τεχνικοί σε έργα τέτοιου μεγέθους είναι ότι βλέπεις τεχνικές εφαρμογές που δεν έχεις τη δυνατότητα να συναντήσεις σε ένα κοινό έργο. Ήταν μεγάλη τύχη για μας να τις δούμε στην



Κάθε πυλώνας έχει ύψος
μέχρι 227 μ.
και ζυγίζει περίπου
170.000 τόννους

πράξη», λέει η πολιτικός μηχανικός Γιώτα Μπαλατσού από το Τμήμα Σιδηρού Οπλισμού, ενώ η συνάδελφός της Κόμη Ξενόγιαννη, που είναι υπεύθυνη για την κατασκευή του Κτιρίου Διοίκησης και του Σταθμού Διοδίων, συμπληρώνει: «Νιώθω δέος γιατί νομίζω ότι έχουμε φτιάξει κάτι εκπληκτικό. Νιώθω περήφανη που δούλεψα εδώ κι έμαθα τόσα πράγματα όχι μόνον σε ό,τι αφορά το έργο αλλά και την ανθρώπινη συμπεριφορά που βίωσα, τον τρόπο αρμονικής εργασίας μέσα σε μια ομάδα, τη χαρά

που νιώθεις όταν βλέπεις ένα έργο να μεγαλώνει και να τελειώνει».

Η άλλη όψη του νομίσματος

Η γέφυρα Ρίου - Αντιρρίου φέρνει μαζί της πολλά χαμόγελα, αλλά και δυσάρεσκα και απαισιοδοξία. Αυτές βιώνουν οι εργαζόμενοι στην πορθμιακή γραμμή Ρίου - Αντιρρίου. Η συνάντησή μας με τον πρόεδρο των ναυτεργατών Γεώργιο Ασημακόπουλο και τον πρόεδρο των πλοιάρχων Ιωάννη Αλεξόπουλο έφερε στην επιφάνεια όλα όσα πρόκειται

να διαδραματιστούν υπό την σκιά της γέφυρας. Αυτή τη στιγμή στη γραμμή υπάρχουν 35 καράβια, τα οποία όταν ολοκληρωθεί η γέφυρα, θα μειωθούν σε δέκα. Είναι σχεδόν σίγουρο ότι η πλειονότητα των επιβατών θα προτιμήσει τον πιο σύντομο δρόμο. Η διέλευση της γέφυρας θα γίνεται σε περίπου 4 λεπτά, ενώ η σημερινή διαδρομή με φέρι μπόουτ μπορεί να φτάσει μέχρι και τα 45 λεπτά. Η μείωση των φέρι μπόουτ δείχνει την πόρτα στην ανεργία για 400 περίπου άτομα, ενώ η τύχη των 10 πλοίων που



1



2

1, 2. Η άλλη όψη: αυτή τη στιγμή στη γραμμή Ρίου-Αντιρρίου υπάρχουν 35 καράβια, τα οποία όταν ολοκληρωθεί η γέφυρα, θα μειωθούν σε δέκα, δείχνοντας την πόρτα στην ανεργία για 400 περίπου άτομα.
3. Λίγα μέτρα πριν από το τέλος... Μετά έξι χρόνια εντατικών εργασιών.
4. Το κατάστρωμα της γέφυρας είναι αναρτημένο από 368 καλώδια. Συνολικά τα καλώδια έχουν μήκος 40 χλμ. και βάρος 5.000 τόννων.



3

θα παραμείνουν στη γραμμή είναι αμφίβλη. Όλα θα κριθούν στην τιμή. Μόνο αν το εισιτήριο των φέρι μπόουτ κυμαίνεται στο 50% της τιμής των διοδίων θα είναι σε θέση τα καράβια να «ανταγωνιστούν» τη γέφυρα. Απαισιοδοξία επικρατεί και σε ολόκληρη την κοινότητα Αντιρρίου, καθώς, σύμφωνα με το δήμαρχο Γιώργο Κολοβό, με τα «εγκαίνια» της γέφυρας η περιοχή θα αντιμετωπίσει σοβαρά οικονομικά προβλήματα. Οι καντίνες, τα περίπτερα, τα καταστήματα, τα βενζινάδικα, ακόμα και τα ταξί που αυτή

τη στιγμή λειτουργούν παράλληλα με τα φέρι μπόουτ, θα «παραλύσουν». Το μόνο ευόισιο σενάριο είναι η γέφυρα να δεχθεί να απασχολήσει κάποιους από τους ανέργους στους σταθμούς των διοδίων ή σε θέσεις συντηρητών. Αλλά ακόμα είναι πολύ νωρίς για να πούμε κάτι με σιγουριά. Το μόνο σίγουρο είναι ότι η γέφυρα έρχεται για να διευκολύνει τη συγκοινωνία ανάμεσα στη Στερεά Ελλάδα και στην Πελοπόννησο, αλλά και ανάμεσα στη χώρα μας και στη Δυτική Ευρώπη μέσω των λιμανιών της Πάτρας

και της Ηγουμενίτσας. Στο τελευταίο φύλλο της εφημερίδας «Ζεύξη», έκδοσης της Ζεύξης Ρίου – Αντιρρίου, υπάρχουν συμπυκνωμένες σε λίγες λέξεις οι σκέψεις και οι ευχές όλων όσοι δούλεψαν με υπομονή και επιμονή γι' αυτό το μεγάλο έργο: «Σε λίγους μήνες το ταξίδι της γέφυρας ξεκινάει. Ένα ταξίδι στους αιώνες, για μια γέφυρα χρήσιμη, όμορφη και γερή. Ας είναι το ταξίδι της ήρεμο και καλό. Και ας βρει καλότυχη τη δική της Ιθάκη στην ιστορία που θα γράψουν οι επόμενες γενιές ανθρώπων». ❏

